

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

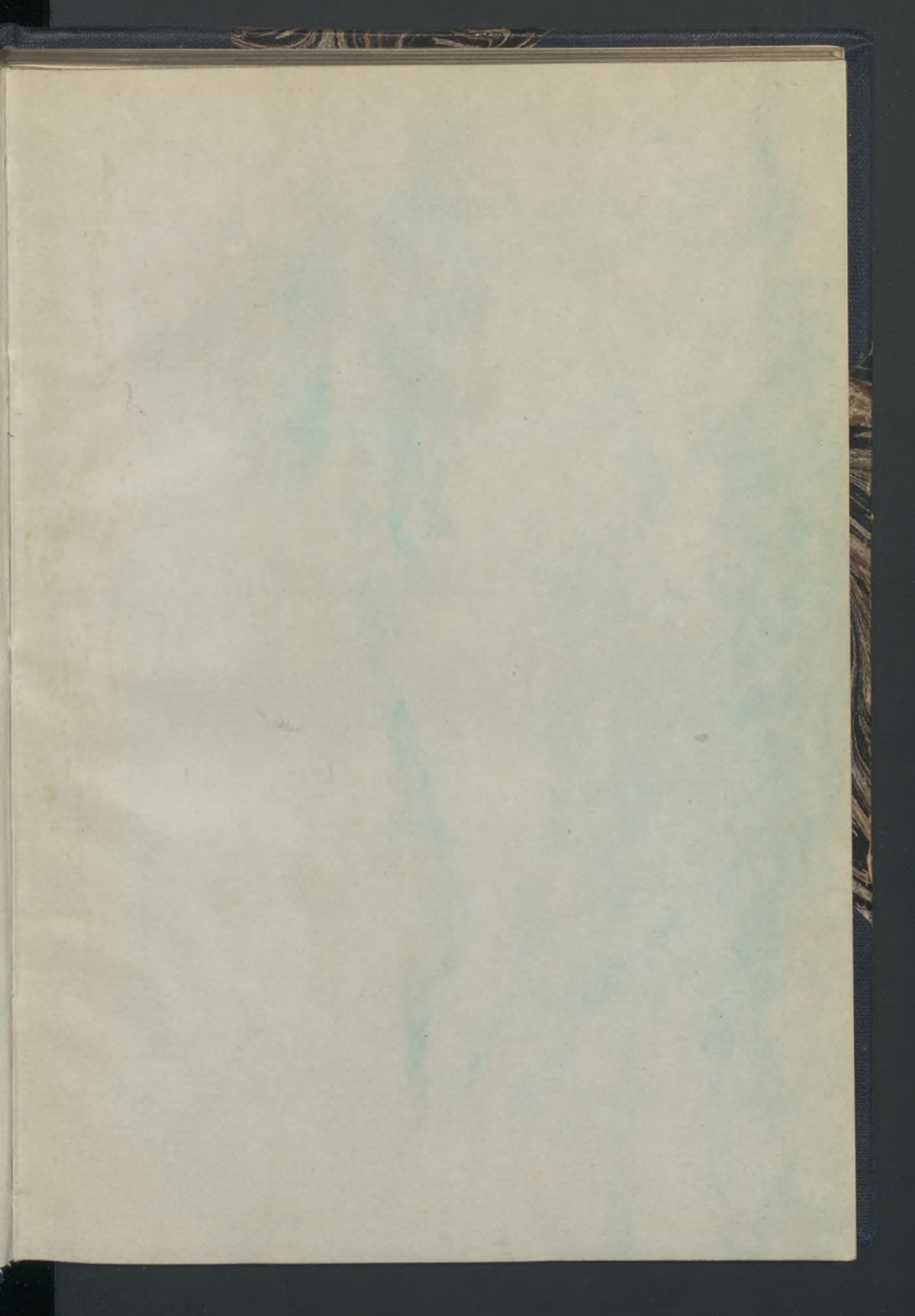
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

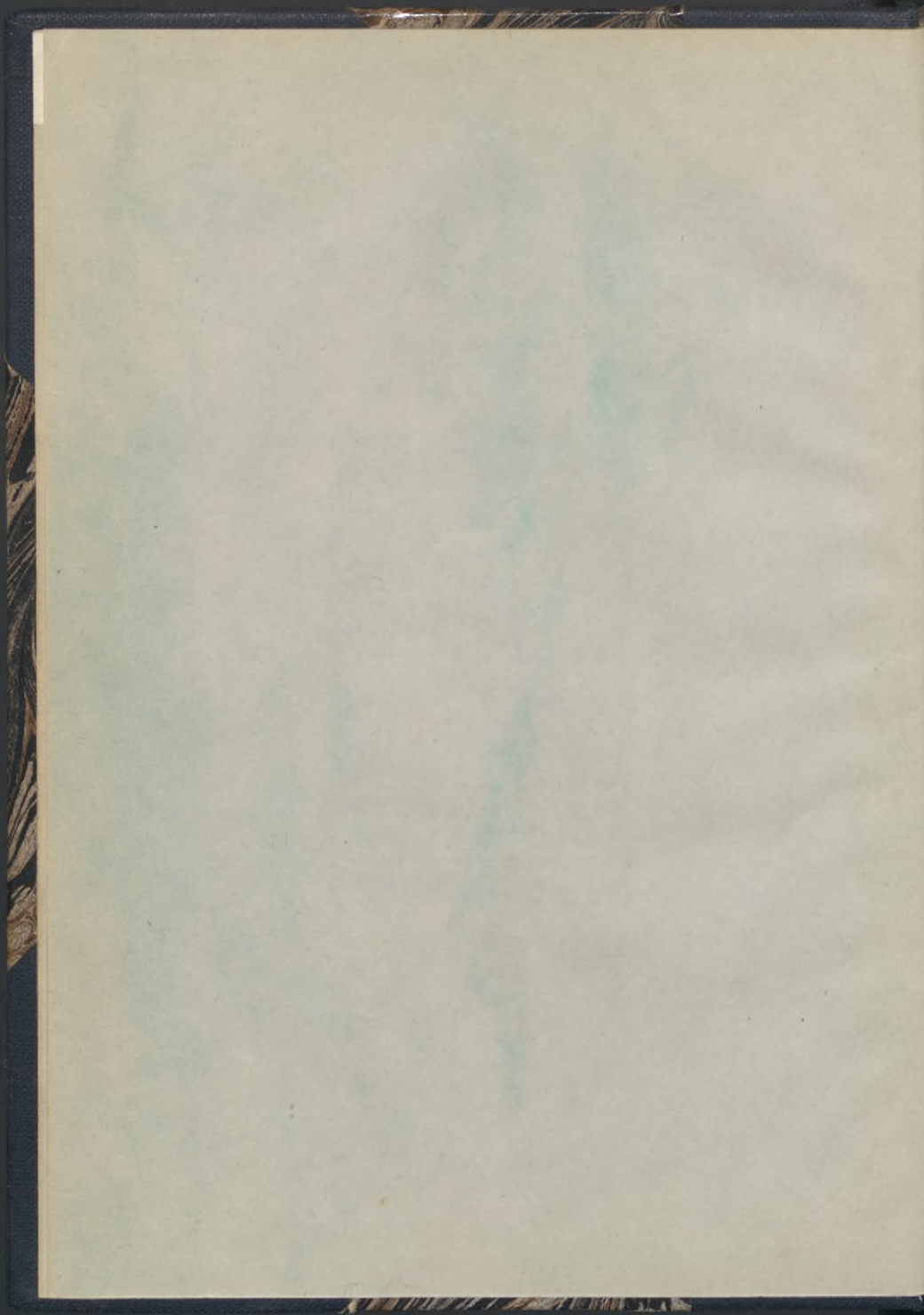

Litt.
Sv.

FREDRIK PERSSON

MODALSPRÄSTEN

WATERBURY

WATERBURY

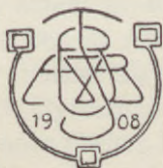
WATERBURY

FREDRIK PERSSON

MODALSPRÄSTEN

ROMAN

FRÅN FINNSKOGARNAS VÄRMLAND

MALMÖ
AKTIEBOLAGET FRAMTIDENS BOKFÖRLAG
MCMXV

Copyright 1915 by
Aktiebolaget Framtidens Bokförlag,
Malmö

Landby & Lundgrens Boktryckeri, Malmö - 1915.

FÖRETAL.

För tre hundra år sedan kom efter vad sägnen förtäljer den förste finnen till Värmlands gränsskogar mot Norge.

Därhemma i det fjärran Finland, i Karelen djupa ödemarker, hade länge, länge varit onda och tunga år. Från myren hade dimman i försommarens järnätter stigit böljande kall och bränt odlarens spirande äring... i sommaren hade varg rivit boskap som betat på gräsgroda svedjor... och när vintern låg mörk över skogarna hade härjande ryssar kommit för att röva och bränna. Karelen var förbannad och dess idoga folk var slaget av förtvivlan och skräck. Men så kom hjälpen den de alla bett till Jumala om.

Den gången var hertig Carl, kung Göstaffs son, Värmlands herre och styresman. Ryktesvis hade han fått veta att långt i norr utefter Norges rå lågo ofantliga skogar, dit sällan en människa kom. Där inne i skogsödet betade den högreste älgen nere vid de fiskrika tjärnens svarta vatten och där spelade legioner av tjädrar solspelet i furutopparna när dag grydde. Men i den vita vintern drogö tjutandę vargfloc-

FREDRIK PERSSON

kar kring med ögon som brunno av rovgirig lystnad. Här uppe i den obrutna ödeskogen fanns jord att plöja, fanns villebråd att fälla. Men ingen av de infödde ville lämna storbygden nere i dalarna kring de vida vattnen för att kämpa mot hunger och styggdom uppe i skogarna vid riksdelet. Till en sådan kamp fordrades ett folk som kunde hungra och arbeta nätter och dagar, som kunde mättas av ungtallens gula bark och icke känna skälkning vid vargtjuten i vinterätterna. Endast ett folk fanns, som med framgång kunde gripa sig det verket an — det viljestarka och onda finnfolket i det fjärran Karelen.

Och när nöden därhemma var som störst kom som en Jumalas bönhörelse till karelarna det ljusa budskapet: Drag mot väster över Bottenhavet, bryt bygd i Värmland och bliv till välsignelse för ditt moderland Sverige.

Och efter några månader steg den blåa röken från karelarens nying mot himlen inne i den svarta skogen vid riksdelet... Så förtäljer sägnen om de första finnarna i Värmland.

Under de följande 100 åren ankommo gång efter annan nya finnfamiljer dit upp. Pörten byggdes, svedjor brändes och i hösten vaggade gula rågfält inne i storskogen. Hårt var det liv som finnfolket förde, barkbröd och bär var som oftast födan när skörden slog fel eller jakten tröt. Men i bergfast hopp om bättre tider högg finnen nya svedjor och bröt nya åkrar kring pörtet... Det de infödde ej kunde eller

MODALSPRÄSTEN

ville: att förvandla en ofruktbar ödemark till bärande bygd, det förmådde den sege främlingen långt österifrån. Han blev storskogens odlare och rödjare. Och att han gjorde detta fast hatad och förföljd av de infödda, förringar icke hans gärnings storhet... Otafliga äro de dystra historierna om svenskarnas förföljelser emot dem, som hade kommit för att göra deras land fruktbart. Här som i Karelen fick han se sin gård bränd och sin skörd förtrampad, men finnen teg och led och — arbetade. Han var den fattige och den ringe, okänd med lagar och seder, han fick böja sin nacke under de starkes ok... för att resa sig åter när tid kom, för att arbeta och kämpa som förr när en ny dag grydde.

Finnfolket som bröt bygd och lade den ljunsklädda skogsmarken under kultur är i det närmaste förgäta nu. Ingen eller åtminstone få tänker längre på dessa, som gått före och visat väg, dessa tysta, tåliga slitare, dessa skogarnas föraktade hjältar, som endast ville ett: leva sitt eget liv och arbeta.

Tusenden namnlösa gravar ligga spridda i Finnskogen, finnfolket har gjort sin plikt, fullföljt sin avsikt... finnfolket skall glömmas. Ogräs och ljunsväxer på den jord där de avsomnade släktena vila. Ingen känner namn och år, ingen har intresse för dessa som slumra i mullen. En ny tid har kommit med nya intressen och med glömska för fädernas stordåd.

Den forna obygdén ligger tillgänglig nu. Vägar

FREDRIK PERSSON

slingra sig fram utmed sjöar och glidande älvar, och klangen av vigda klockor drager fram över skogarna.

Men inne i skogsödet vilar trollfolket, hjältefolket och på dess namnlösa grav har jag med detta lilla arbete velat resa ett tjärstruket kors.

I.

Natten ligger tryckande tung över bygden.

Därute sjunger vinterns isiga vind och över vägar och stigar går drivsnön i böljor. Is täcker Mosjöns vatten, som breder ut sig miltals mot söder mellan odlade bygder och svarta skogar, som bölja i kapp med yrsnön nu i den stormfyllda natten.

Modalen sover. Stilla ligga de gråa gårdarna i drömmande vila utefter bygdens slingrande vägar; de blyinfattade rutorna stirra svarta mot de nattgråa snövidderna, stirra som i skräck emot natten och nattens tassande styggdom.

Men mäktig i bjudande trots reser sig Modalens kyrka, vit emot skogarnas dystra svårmod.

Modalens präst, magister Israel Serenius, är uppe ännu fast uret nyss slagit elva. Han känner platt ingen lust att gå till vila i kväll. Bred och vördnadsbjudande sitter han i sin armstol framför den flammmande björkvedsbrasan och blickar drömmande in i lågornas dansande virvel och kring hans skägglösa läppar ligger ett belåtet leende.

Och medan röken ur hans silverskodda pipa stiger

FREDRIK PERSSON

ringlande blå emot takets bjälkar låter herr Israel tanken sväva tillbaka till tider som runnit hän och försvunnit som skyarna därute försvinna bakom synrandens fjäll och skogar.

Trettio år snart hade han varit här nu ... i trettio långa år hade han varit Modalens herre och präst ... och om Gud herren gav kraft, kanske han ännu i trettio år skulle leda dalen och dalens folk. Ty åt honom hade Gud givit makten och ensam han skulle lydas. Visst hade handen som lett och styrt stundom varit hård och sträv, visst hade mången lidit och visst hade tårar vätt de stigar han trampat ... men allt detta hade han gjort för att främja den högstes sak. Med tyglar av stål måste ett folk som detta tämjas. Stor var den vingård, som anförtrotts honom, många voro de själar, som vandrat i mörker, fjärran lågo gårdarna inne i de svarta skogarna och sällan hade man före hans tid sökt gudstjänst och sakrament. Men som en hövding och domare hade han kommit; kommit hit en sommar när Mosjön låg skimrande blå och fälten ångade i särlasol; hit hade han kommit från biskopens stad, enkom sänd med order att böja de genstridiga under Guds ok. Och nu när han satt här ensam med sina rolösa tankar i natten, nu kunde han säga sig att han lyckats ... icke hade han segrat i kärlek, nej ... omkring hans namn och hans gärning hade stått en glans av makt, av straff, av skräck, ingen enda hade närmat sig honom med tillit och kärlek, men i skräckens underkastelse

MODALSPRÄSTEN

hade alla böjt nacke och rygg... Alla... nej! Herr Israel reser sig häftigt och börjar upprörd vandra fram och åter i rummet... inte alla, nej... långt, långt i norr, miltals härifrån, uppe vid riksgrensens dele låg ännu ett stycke obruten bygd... där vid Delsjöarna som milslånga sträckte sig in i Norge bodde ännu några som ännu trotsade hans vilja och makt efter trettio långa, tunga arbetsår...

Finnarna... finnarna, prästen mumlade fram orden och hans händer knöto sig konvulsiviskt... Erikko Antinen, storfinnen, Erikko Antinen och hans landsmän... Han satte sig åter, prästen, tände pipan med en glöd ifrån brasan och föll samman i stilla betraktelser. Ögonen gled ut efter rummets väggar, där tjocka folianter stodo uppradade på hyllor mellan fönstren... så reste han sig åter och började vandra.

Kunskaper, latin, grekiska, hebreiska, vetande, vetande... allt fåfängt gent emot dessa... trollkunniga finska hedningar... men, han knöt åter händerna och den böjda ryggen blev rak och spänstig... men här skall kämpas en strid på liv och död... Gud eller perkele... jag, magister Israel Serenius, vigd präst och korad Guds domare, eller han, främlingen, finnen, trollkarlen... Gud eller perkele... bibel eller svartkonst... nattvard eller gantrumma... Gud har sänt mig och jag slår ned i Guds, den allsmäktiges namn!

Därute hade stormen tagit till och med visslande

FREDRIK PERSSON

gny slogo drivsnöns nålvassa flingor mot fönstrens blybandade rutor; över himlen jagade skyarna i rasande flykt emot syd, ty vinden var nordlig som oftast däruppe i vintern och inne i skogarna, ja helt intill dalens gårdar strövade flockar av uthungrade vargar. Ty vintern var långt skriden och kölden hade rasat i månader. Men ännu var det långt till vår och sol, ännu skulle Modalens ålderdomliga prästgård i månader ligga tyngd och täckt utav snö. Och i många, långa nätter, när sömnen vek, skulle gamle Serenius ligga vaken och tänka på sin son, han som var hans endaste barn, han som skulle taga vid där han själv en gång måste sluta. Ty att Olaus, unge magistern, som nu besökte universitet i Greifswald, efter hemkomsten skulle vigas till präst, detta var faderns käraste önskan och stoltaste dröm. Ille faciet . . . han, Olaus, skulle fullborda sin faders stolta verk, han skulle mäktig i kunskap, i tro och hänförelse med tiden uträtta underbara ting. Och gamle Serenius, nyss fylld de sextio, log vid den tanken att den stolta ätt han tillhörde, den ätt, som allt sedan Lutheri härliga reformation inom varje generation räknat prelater, säkert hade att motse ännu en . . . icke han själv . . . nej, de drömmarna hade flyktat . . . men till sin Gud hade han bett att hans ögons ljus ej måtte släckas förrän han sett sin ende son klädd i mitra och kräkla.

Prästen gick till fönstret och blickade drömmande ut i natten. Där, där, så långt som hans blick kunde

MODALSPRÄSTEN

anande nå, där låg fältet, där framtidens skörd skulle vaja i himmelens vind... och där låg templet, som genom sekler höjt sitt kopparklädda torn som ett varnande finger mot himlen, där ville han en dag se sin son stå på stolen och tala mäktiga ord till dalens folk... men sedan... sedan... vägen mot makt stod öppen för den som ägde kunskap och gåvor... Olaus, hans fagra drömmars barn... Olaus, han som kostat sin moder livet, han skulle nå långt, längre än någon enda av ätten nått... Där låg bygden, där hans sinnes kraft, hans tankes skärpa skulle prövas först, där hans viljas eld skulle få näring... om ett år kanske skulle han redan sjunga sin första mässa här... och när juni blommade, när Mosjön i sitt djup speglade bygd och skogar, när getarjäsentornas locklåtar ekade mellan åsarna, då skulle gamle Serenius se sonen komma blåögd och smärt, komma till honom hit upp i skogarnas ensamhet med doft av den underbara värld, som låg därute så fjärran härifrån, komma stark och ljus med hopp och leenden som våren kommer stor och berusande efter vinterns gråa ödslighet.

Klockan slog tolv. Ja, ja, så var det på tid att söka ro. Serenius knackade ur pipan och hängde upp den vid sidan av de andra. Gick fram till spisen och sköt spjället, ämnade ta ljuset som brann i mässingstaken på skrivpulpeten, men blev stående andlöst lyssnande... underligt detta... tyckte sig så tydligt ha hört tassande steg, smygande som av hund eller skad-djur... kom här folk nu vid denna tid... jo!

FREDRIK PERSSON

Prästen stod stel och lyssnade... Det bankar.
Han gick fram till dörren och ropade:

— Vem bankar!

Ett otydligt mummel hördes däruteifrån, ett gläfsande som av hund som fryser. I nästa ögonblick gick slån ifrån och en undersätsig man klädd i skinn och med näversäck på rygg står på tröskeln.

Serenius höjer ljuset, vars fladdrande sken faller på främlingens skäggiga ansikte.

— Vem är du? frågar han hårt.

— Erkko Antinen.

Prästen ler bullrande och mönstrar finnen.

— Nå, äntligen ser jag dig, Erkko Antinen; du hittar din präst till sist.

Finnen tar långsamt av sig säcken, stryker snön ur skägget och vill ta i hand. Men prästen står orörig, ser ej den utsträckta handen.

— När såg jag dig sist, Erkko... sällan besöker du och de dina Guds hus... år ha gått sedan jag sist såg dig.

Äntligen talar Erkko, tyst och brutet:

— Vår kyrkväg är lång, fyra mil minst... väg finns inte... och förresten... han bet av och såg trotsigt upp.

— Förresten...?

— Vi däruppe vid gränsen ha väntat dig vinter och sommar... men du kom icke, präst.

Serenius hajade till.

— Vad säger du, finne!

MODALSPRÄSTEN

— Vi ha väntat dig ... du är *en*, präst, vi äro tjoget minst ... vägen är inte längre för dig än för oss.

Nu hade gamle Serenius fått nog. Han ställde ljust på pulpeten och rusade emot Erkkko. Aldrig tillförne hade någon vågat tala så. Skulle han, prästen, magister Israel Serenius, söka upp en handfull trollfinnar uppe vid riksgränsen ... skulle han draga miltals till skogs för att få lov att predika ... nej, finne ... din och de dinas plikt är att söka kyrka och gudstjänst ... nu var tålamodet slut ... anmälan skulle ske ... i stocken ska ni ... eller till Marstrands häkte ... här är lagen, icke Guds utan konungens ... minnes, finne, att Missgärningsbalkens tredje kapitel talar om straff för den som försummar kyrkan ...

Erkkko stod lutande stilla, men när prästen slutat talar han:

— Konungens lag känna vi icke, präst, men en god gärning gjorde du om du komme till oss ... en gång om året ... icke mer ... ser du, vi skulle anse det som en ära ... vi ville se vår präst hemma hos oss.

Han teg ett ögonblick liksom eftersinnande, men så talar han åter: Du skulle komma till oss en sommar, när rågen blommar på våra svedjor, eller när gräset stackas, du skulle se våra åkrar, präst, se vad vi gjort, se bygden vi brutit däruppe i ödemarken ... du skulle dricka porsöl i våra pörten och vila på våra björnhudar ... du skulle komma till oss och se vad våra händer kunnat, se den bygd vi skapat ... du

FREDRIK PERSSON

skulle höra kantelen sjunga runor i sommarnatten... se allt detta som vi skapat, präst... du skulle le tillsammans med oss, du skulle råda oss och du skulle sörja med oss när frosten bränner ner vår spirande äring... du skulle ej banna och ringakta, ty vi ha gjort storverk däruppe... vi ha drömt och vi ha arbetat natt och dag... kom till oss, präst...

Serenius stod handfallen, men så ryckte han till.

— Nog, du har hört konungens bud och min befallning... vad vill du?

— Min hustru ligger för döden, mumlade finnen.

— Nå?

— Natt och dag har hon drömmande och vaken talat om dig och om sakramentet... hon måste ha herrens lekamen innan hon dör...

Serenius gick ett steg baklänges och mönstrade mannen därborta vid dörren än en gång länge och noga. Så säger han hårt:

— Har du henne med, din hustru...?

— Nej... hur kan du tänka...

— Vill du att jag, din herre och präst, skall draga till finnskogen... menar du detta?

— Natt och dag, oftast i feber, har hon talat om dig... skinn av björn och varg ha vi bragt dig... mången björnstek, som vi burit miltals genom skogen, har doftat på ditt bord... du är ju vår präst... tänk på henne, som ej kan dö förrän hon fått Kristi lekamen... tänk på henne, Katri, som med ångest väntar på dig.

MODALSPRÄSTEN

— Tig med detta!

Men Erkko Antinen teg icke. Allt mera innerligt bad han om hjälp. I tolv timmar hade han ränt på sina skidor och först midnattes kom han fram. Hem kunde han ej komma om prästen ej följde...

— Nej, nej, omöjligt, Serenius slog ut med armarna... omöjligt, Erkko Antinen.

Finnen böjde sig ner och öppnade säcken. Fick fram ett knyte, som han löste upp. Ett praktigt stop av silver glänste i det svaga ljusskenet. Han gav det åt prästen.

— Tag detta, präst... men hjälp oss... tag detta... i två hundra år har detta gått i arv inom vår släkt. Min oldfaders farfar fick det av en rysk bojar för att han räddat hans liv... du räddar min hustrus själ... tag stopet, präst.

Den starke mannen talade fort och hett, men stämman var tjock som vid undertryckt gråt.

Serenius grep silverstopet, synade det noga, vägde det i handen och hans ansikte sken upp och hans ögon fingo strålande liv.

— Av en bojar, sa du...

— En bojar, präst, en mäkta rik man.

— Jag mottar din gåva, Erkko... men... prästen ställde stopet ifrån sig och gick finnen ett steg närmare... icke kan jag följa dig hem... fyra mil genom skogarna, nu i vintern med brakande köld och med tjutande vargar... nej, ensam må du skida till Gränsen igen.

FREDRIK PERSSON

Erkko stod mällös, stirrande, länge, men så säger han hest med något av hot i rösten:

— Du måste, präst... Katri måste ha nattvard, måste... måste... förstår du... måste... han, den starke mannen, knäckte samman i förtvivlad gråt.

Serenius stod hög och rak, myndig och befallande och icke en muskel rörde sig i hans stela ansikte.

— För Kristi Jesu skull, mumlade finnen... kom med tröst... Katri ligger hemma i ångest och väntar.

Serenius väger åter det tunga stopet, så pekar han mot säcken och frågar lågt:

— Detta är kanske icke det enda... rik lär du vara, Erkko... den mäktigaste man däruppe... säkert har du annat att ge.

— En djävul är du... vill du sälja Kristi lekamen, finnen knöt handen och rusade mot prästen... men vände i samma ögonblick... böjde sig ner och öppnade åter säcken.

— Tag detta... han slängde en påse med dalrar på pulpeten.

Serenius tog emot och räknade noga.

— Har du mer?

— Nej... allt av silver jag har, får du... detta har jag sparat samman genom långa år, blod och svett har det kostat... nätter i vaka vid nyningen... kamp med björn och varg... långa dagars tunga slit... detta var sparat till min dotter Mandi... denna rikedom skulle en gång bli hennes... men tag, tag, präst

MODALSPRÄSTEN

... blott du vill hjälpa henne, Katri, som ej får dö utan bön och nattvard.

Serenius hade satt sig, satt länge som i drömmar. Ute sjöng vinden i lindarnas nakna kronor. Så säger han äntligen långsamt och med avmått ro:

— Följa kan jag icke... vill icke följa, ty detta är ej min plikt... men, han satt stilla åter i tungt grubbel... du har offrat och jag vill hjälpa... nattvard skall hon få... invigt bröd och vin... redan i natt vill jag hämta fram det ur sakristians kista... inför altaret vill jag förvandla det till lekamen och blod... du själv, Erkkko Antinen, skall på min befallning och i Guds herrens namn ge din hustru tröst och nattvard... är du nöjd?

— Jag är nöjd... men Katri, hon som ligger i plågor, hon har velat bikta sig för dig, herr Israel, du som är vigd.

Serenius svarar ingenting till detta. Han är redan i färd med att kläda på sig och snart förvinna de två ute i den blåsiga vinternatten.

Modalen ligger i mörker, stängd inne mellan oändliga skogar, där vargarna ströva i flockar under hungriga tjut. Men hög och grå som en nattens skrämmande vålnad tecknar sig kyrkan mot bergen. Erkkko Antinen gick böjd efter prästen med långa, glidande steg... Fyra mil mot norr, uppe vid riksgrensens dele låg i pörtet hans hustru, väntande, bidande... han såg henne så tydligt, Erkkko... vid tin-

ningarna klibbade det svarta håret och på det vaxgula ansiktet lekte pärtstickans ljus.

Men vid eldstaden i pörtets mitt sitter dotter hans, Mandi, mörkögd och ung; hon passar elden i natten medan far är borta... sexton år var hon Mandi nu... håret flyter böljande mjukt över rygg och skuldror... hennes tänder skina vita när hon ler mot sin mor... Jumala, du starke gud, skydde du Mandi... måtte han blott få behålla henne, nu när mor skulle bort...

Vinden for fram med virvlande kast och snön flög i moln över vidderna. I jämmer och gny böjde sig vägkantens träd emot jorden. En varg tjöt därnere på isen, hest och utdraget drog tjutet över bygden, en hund svarade långt borta. Men Erkkko Antinen gav ej akt på detta, han som dag och natt hört detta välkända läte. Nej, han tänkte blott på dessa två, som han såg i sina tankar, dessa som ensamma i pörtet väntade honom... och ännu en, prästen. Han hade kanske rätt, herr Israel, lång var vägen och vad visste han om prästens plikt... herr Israel Serenius kände nog lagen, han som var lärd och gått i svartskolan...

Erkkko ryckte till, prästen hade sagt något, frågat något om Mandi, dottern.

- Mandi... hon är min dotter ja...
- Hur gammal?
- Sexton år, herr Israel.
- Kan hon läsa?

MODALSPRÄSTEN

— Katri, som själv är kunnig, har lärt henne... såväl bibel som böner.

— Men konfirmerad är hon ej?

— Nej, präst, konfirmerad är hon icke, nej.

De två hade nått kyrkogården. Muren låg nersnöad och de sparsamma träkorsen voro halvt gömda. Här inne kände Erkko igen sig. Fast länge sedan var det han sist var här.

Den gången var det sommar med gräs över gravarna och med lövade träd längs murarna. Tre dagar hade färden varat när mor hans begrovs... en dag i båt längs sjöarna och två dagar genom skog, över berg och myrar... men i vigd jord skulle hon; ännu hade det ej hänt att finnfolket av Savola-släkten själva förrättat begravning inne i skogarna.

— Du skall låta din dotter konfirmeras! Prästen ropade detta genom stormen.

Erkko nickade... ja, ja, det skulle han.

— I maj sänder du henne till mig... hon blir min piga utan lön sommaren över och när höst kommer får hon knäböja vid altaret tillsammans med mina andra konfirmander.

Åter nickade finnen... ja, ja. Han tänkte knappast över detta, som han lovat... vår, sommar och höst, så långt, långt borta... nu när vintern band jord och vatten, nu när döden lurade i hans pörte, nu när Katri skulle dö... ja, ja, tag Mandi, ja, ja...

Återigen gick hans tanke tillbaka. Hur väl minns han ej den dagen, när modern begrovs... sol låg

stark över sjön därnere och kring tornet kretsade svalor när kistan bars in. Genom lindarnas löv trängde vinden mild och len som en smekning ... och klockan däruppe dånade ... men avsidet ej långt ifrån självspillingarnas hörn låg graven och marken runt om var klädd av ogräs ... finnar, föraktat folk ... främlingar, som leva på nåd ... fattiga, onda, kända för trolldom ... finnfolk vilar ej sida vid sida med hemfödda bönder ... finnar, trollfolk, föraktat folk ...

Serenius hade nyckel och dörren gick upp med gnällande knarr. Grå och hotande låg kyrkan; lyktan kastade en strimma av gulaktigt ljus över mittgångens kantiga stenar. Fotstegen ekade mot väggar och valv och mellan fönstrens springor trängde vinden, svepte fram över korgolvets gravstenar, ryckte i altarets broderade duk, satte mässingskronorna i svängning och pustade köld i ansiktet på predikstolens apostlar.

Herr Israel fann i kistan oblater och vin, hällde vin på en tennflaska, tände altarets ljus, lät Erikko knäböja och välsignade sakramentet.

När ceremonien var ändad sade han:

— Dig Erikko Antinen ger jag rätt och makt att till en döende ge detta heliga sakrament — res dig upp och gå.

Och sakta lämnade de två kyrkan i den mörka vinternatten.

II.

Upp genom de oändliga skogarna skidade en pälsklädd man.

Mot öster steg en ljusning, som bådade morgon, men under de skyresta furorna lågo skuggorna svarta och skrämmande djupa som vid midnatt. Vid sin barm bar han en flaska med välsignat vin och i en ficka, väl förvarad, en oblat. Ensam kom han åter, men han kom med tröst och hela tiden undrade han över, Erkkö Antinen, varför hans hustru ej kunde dö förrän hon fått kyrkans sakrament.

Det var underligt detta... sällan hade hon besökt kyrka och präst hade hon hittills icke önskat träffa... men nu, dag och natt hade hon endast talat om detta... få hit herr Israel, hade hon sagt, med honom måste jag tala innan jag kan dö. Och nu kom han åter... ensam.

Redan skymtade han som blåa skyar hemskogarna långt i norr, om några timmar, före middag kanske skulle han nå sitt pörte, han skulle se sin hustru, ung ännu, ligga där sjuk och förkrossad... och han skulle komma ensam. Herr Israel ville icke... det var icke hans plikt.

FREDRIK PERSSON

Katri... en prästs första lagbud är: plikt. Men sakrament skall du få, Katri, bröd och vin, välsignat i Guds hus... jag är befalld att antvarda dig detta... du kan dö lugnt Katri... du har fått kyrkans välsignelse och tröst...

Underligt detta i alla fall... Skulle Katri bära på en hemlighet... ett brott, som måste bekännas innan hon kunde dö.

Detta om brottet grodde fast, grep som en smitta omkring sig, trängde undan allt annat och växte så småningom till en fruktansvärd verklighet. Timme efter timme sysslade han med detta; solen steg upp bakom bergen, skuggorna kröpo samman, slingrande sig som blåa streck över snöviddernas oändliga öde. Tjädrrar och ripor skrämdes upp och vita harar tumlade yra i solen. Men intet av detta såg Erkki, nu när hans tanke var bunden av annat... Jumala, du store gud... vad hade Katri gjort? Och detaljerat gick den gamle igen livet de två levat samman däruppe i ödemarken... och han tänkte tillbaka på allt som hänt under hans långa, strävsamma liv.

Skogsbyn därhemma i Karelen mindes han knappt. Men färden från det fjärran Suomi, färden över havet och genom de svarta skogarna kunde han minnas. Liten hade han suttit på moderns rygg och med förvånade ögon hade han gett akt på allt detta nya och underbara som dag efter dag kom till synes. Glömda voro Karalens myrar, där porsen doftade och där myggen dansade i solskenet, glömda voro skrålande

MODALSPRÄSTEN

ryssar, som i vintern kommo med skinnlass och vodka... nu fick han se havet i sin svallande oändlighet, fick se strandbygdernas ljusa byar och sedan skogarna... skogarna, som trollbundet honom och hans folk. Och med lysande ögon hade han kväll efter kväll hört Kalevala-sångernas underbara ord sjungas när stockelden sprakade inne i skogarnas dunkel. Hans fader, Pekka Antinen, hade varit Karelens störste runsångare. Kväll efter kväll, stundom långt in på natten, hade han sjungit; elden hade belyst hans bronsbruna hy och hans ögon hade trånande sett ut i den ljusa natten.

Och i moderns knä hade Erkkko vilat, bäckar hade susat och gökar hade kuckat inne i dunklet och över dem hade sommarhimlen stått ljus och oändlig.

Men tidigt med solen hade de brutit upp för att fortsätta sin strävsamma vandring mot väster. Ty där långt borta inne vid Norges rå bodde finnar som lämnat Karelen för en mansålder sedan, där inne i de djupa skogarna, dit sällan en människa kom, där tjärnen lågo fiskrika och där älg klev stolt över vindfall och sten, där hade deras herre och konung givit dem lov att bo.

Hemma i Karelen hade varit onda år. Ryss hade härjat och bränt och från myren steg kölden och kvävde rågaxens spirande liv, väl hade man tänt eldar, vars rök skulle skydda, väl hade man grävt diken, djupa och breda, men naturen var människan gramse... nöden hade lurat, kinderna hade bleknat

och inne i pörtena hade de små dag och natt i långa vintrar gråtit av hunger.

Så hade man gett upp. Karelen var förbannad... krig, hunger och tjutande vargflockar... långt i väster, var visste man knappast, på andra sidan om det stora havet, som skulle skilja Suomi från moderlandet Sverige, där skulle, hade man hört, finnas väldiga vidder, milsvida sträckor, där ingen människa bodde och där envar hade rätt att slå sig ner. Och i hopar hade man lämnat sina pörten och anträtt resan mot väster.

Underliga vandrare hade dragit fram genom bygderna. Vadmalsklädda män hade burit säckar med kokkärl och kläder, men den som gick före och ledde, han bar påsen av ogarvat skinn där rågen förvarades. Kvinnor i hucklen kommo sist med småbarn på rygg och runt om sprungo hundar, som med sitt skall skrämde fågel och hare ur snåren...

Men Savola-bonden Pekka Antinen stannade ännu. Av förnämare släkt än de andra ägde han större möjlighet att bli kvar, ty ännu fanns arvsilver i kistan under bänken och inne i skogen fanns en handfull silvermynt nergrävda.

Savola-släkten var gammal, en av de äldsta i Karelen. Mäktiga skyttar hade männen varit och kantelespelare alla. Men många hade också varit berömda vida omkring för trolldom. Den konsten hade efter vad det sades gått i arv inom släkten i århundraden. Och Savola-folket var fruktat. En oför-

MODALSPRÄSTEN

rätt begången mot det folket blev hämnad; blod klibbade vid Savola-männens händer och efter kyrka och sakrament frågade de aldrig. En gång under salig Carols tid hade prästen i Väppälä från predikostolen slungat bannet emot Savola-släkten, men dagen efter låg han död i sin säng. Starka i sitt hat och i sin kärlek hade de levat, musikanter och ogärningsmän, som man både älskade och fruktade.

Stamfaderns namn, Olli Antinen, hade levat ner genom tiderna. Och hans mörka gärningar hade över sig fått en fruktansvärd sagas skräckfullhet... hans namn nämndes ej när natt brutit in, ty han hade försvurit sin själ åt satan... han var det som for härjande om inne i Ryssland, där han rövade en mörkögd kvinna, dotter till en helig man, en pop. Denna ryska blev sedan stammor för Savola-släkten. Denne Olli var det också som räddade bojarens liv undan förföljande bönder och som till belöning fick silverstopet.

Solen steg allt högre och runt om den skidande gubben glittrade de vida snömarkerna. Som stelnade vågor böljade bergen mot himlen, topparna lågo nakna, men som svarta gördlar lågo skogarna nertill. Och långt i norr anade han Delsjön, det stora vattnet, och vid dess strand låg pörtet, låg hans hustru, hans Katri. Det stockade sig så underligt i halsen när han tänkte på henne. Och så tydlig låg den dagen för honom när han första gången såg henne.

Hon var knappt annat än ett barn då; han själv för

FREDRIK PERSSON

längesedan vuxen. Fadern, Pekka Antinen, var död. Död under en stormnatt här uppe i skogarna, långt från Karelen och Suomi.

Ty icke ens Savola-bonden hade kunnat stanna därborta vid ryska gränsen. Det gömda silvret fann han fram, stopet och kantelen stoppade han i säcken, tog svedjerågen med och gav sig iväg.

Och åter tänkte Erkko som nyss på denna underbara färd, på havet och stockelden i natten, på dagarnas solsken och på allt det främmande han mött. Men hastigt gled tanken till Katri igen, den Katri som han för längesedan såg ung och rodnande.

Hon var den första av finnfolket, som lämnat dessa skogar. En hel vinter hade hon bott nere i bygden. Hos själva prästen i Modalen hade hon tjänat. Men på våren hade hon kommit tillbaka.

Den gången bodde han ensam i pörtet, Erkko, ty modern hade dragit mot norr in i Norge för att träffa släkt. Han behövde hjälp med kor och getter och Katri ville hjälpa. Den sommaren som följde hade de bädd samman och den sommaren hade alltid sedan för Erkko stått såsom den lyckligaste i hans liv, ty då hade han lärt känna vad kärlek var. När natten låg trolsk över sjön och skogarna och nattskäran spann i ängsgräset, som låg daggvått under den lätta dimman, då hade de legat därute i ladan, de två tätt slutna samman och hon hade viskande berättat om livet därnere i bygden...

Efter jul föddes Mandi...

MODALSPRÄSTEN

Erkko Antinen arbetade sig mödosamt fram över snöödet. För första gången i sitt liv kände han trötthet. Snön var upplöst och mjuk av solen och inte var han ung längre. Sextio år hade han fyllt i vinter.

Först fram emot middag såg han hemmet, såg pörtet och uthusen och lät blicken famna detta stycke jord som han ensam genom långa år odlat. Hit kom han för en mansålder sedan. Skogen stod då djup och tyst, men han sade sig att här kunde vinnas skördar ur den ljungklädda jorden. Här gick i vintern älgen på skare och i sjön gingo tjocka fiskstim. Och en halvmil mot öst bodde en annan finne, hans far, han hade granne, Erkko. Och han tog fatt.

Från soluppgång till fram emot midnatt klang yxa och spett, furorna stupade och stenar rullade bullrande ner emot sjöstranden. Den sommaren sov han i en risikoja, men före Michaeli stod pörtet färdigt och redan böljade rågen på åkrar och vidsträckta svedjor. Och nu efter många, många år lågo väldiga viddar under plog; där ljung och mossa grott böljade nu gyllene ax, där varg och räv förr smugit kring gingo brokig boskap på bete i sommaren.

Han sade sig Erkko Antinen att han gjort storverk häruppe, förvandlat en ödemark till bärande bygd och han var viss om att hans gärning skulle berömmas blott någon därnere från bygden kom hit. Och ensam var han icke om detta. Inne i skogarna vid tjärn och sjöar, vid glidande floder och hoppande bäckar lågo tjugtals pörten... råg vaggade på ota-

liga svedjor, stinn boskap betade, där skaddjur förr huserat... de hatade finnarna hade kommit med liv och välstånd till obygdén.

Inne på bänken under björnfällen låg Katri och väntade. Hela natten hade hon i feber talat om herr Israel, Modalens präst... och hela natten hade Mandi suttit vid eldstaden och drömmande, men stundom skräckslagen lyssnat till moderns underliga ord som dova och underligt tomma smält samman med stormuset därute i natten. Och hela tiden medan timmarna skredo och lågornas skär lekte under sparrarna undrade Mandi på detta tal. Ensam, ensam med den sjuka... och fadern så långt borta. Hon hade stigit upp gång efter annan, ställt sig vid gluggen och sett ut i natten. Midnattes hade hon hört vargtjut... långa, utdragna tjut av en flock som gått fram över isen. Pulsarna hade dunkat och hennes ögon hade blivit stela av skräck. Och i hennes minne steg alla de berättelser hon hört om vargar i flock som när hungern manade varken skytt människor eller skrämmande eldar... fähusen hade de stormat... ja pörten stundom... allt levande hade de slitit sönder och förtärt.

Och i denna vinter var nöden stor. Redan vid jul hade flockar kommit strövande uppe ifrån Kölens fjäll och ödemarker... nattetides hade deras tjut ekat... stora magra bestar med lurvig fjäll och slokande svansar hade gång efter annan kommit fram ända till husen, stått lurande glupska med blodiga gap under

MODALSPRÄSTEN

gårdsplatsens svarta rännar, snott sig vädrande kring fähuset och försvunnit först sedan lodbössan knallat och en, stundom två blivit liggande.

Detta tänkte Mandi på medan modern låg dödsblek i yrsel.

Och mer än en gång hade hon fallit samman i bön, legat med ansiktet i händerna vid moderns säng och bett att nattens skrämsel skulle vika. Aldrig som i natt hade hon anat och känt ödebygdens förlamande skräck.

Och därnere över isen gingo vargarna med lystna ögon och med tungor, som blödde mellan vita tänder.

Men efter den natten kom morgon med sol och vita skyar och när solen stod rakt i syd såg hon fadern komma glidande på krokiga knän, gammal och grå. Men den de bägge väntat, herr Israel Serenius, var icke med.

Den sjuka hade rest sig. Ögonen brunno men läpparna voro gråa som på ett lik.

— Var har du prästen? frågade hon med skarp röst.

Erkko lade mössa och vantar på bänken, så sade han lågt:

— Det var icke hans plikt... men jag har bröd och vin, vigt och välsignat... du skall dö som en kristen.

— Men prästen... prästen, envisades den sjuka.

— Kommer icke, Katri, kommer icke...

— Kommer icke, repeterade hon lågt... herr Is-

FREDRIK PERSSON

rael kommer icke. Hon låg länge stilla med sammanprässade läppar, men så reser hon sig häftigt, kastar de magra benen utanför sängkanten och står. Hon som kämpat med döden nu i månader, ända sedan den första snön föll i september, hon hade stigit upp.

— Katri... Katri...

— Mor... mor...

Hon gav ej akt på de två, gick fram till eldstaden och yttrade kort:

— Tag mina kläder ur kistan... gör mina skidor i ordning.

— Du menar väl icke...

— Jag menar att herr Israel skall se mig i natt... jag dör icke förrän jag talat med honom.

— — —

Ned genom skogarna skidade två människor, en man och en kvinna. Ekorren som satt klarögd uppe i granens rimmade grenverk gjorde förskräckt en volt och gömde sig undan... haren skuttade snabbfotad in i ett snår... nyss hade de båda sett en lutande gubbe knäa sig fram upp över fallen, trött och förkommen... nu i skymningen redan kom han åter och bakom kom en kvinna med spänstiga rörelser. Och båda åkte de nedför fall och gläntor, genom dungar och storskog så fort som om de jagats av troll eller annan skogarnas styggdom.

— — —

Herr Israel Serenius har ätit en stadig kvällsvard

MODALSPRÄSTEN

och druckit ett par små glas gott *aqua vita* till. Laxen, som han i dag fått sig tillsänd från kapten Rolling på Ås, hade varit delikat, mör i köttet och fin i färg. Nu satt hans vördighet herr Israel i sin vilstol vid spisen och stoppade pipan med virginia-tobak. Den hemvuxna tobaken, införd till landet av den natt-myssan Alström, kunde han för sitt liv icke fördra, dels därför att den smakade beskt och luktade illa, dels därför, att en myssa hade förknippat sitt namn till den. Ty herr Israel var hatt och god patriot. Nej han rökte virginia, som var fin i smak, vuxen i Amerika och lätt att skaffa från Norge. Han visste nog, herr Israel, var billig tobak fanns att få... den som smugglar säljer billigare än den som betalar kronan tull... brännvinet var ej heller bränt hemna... i Norge kunde de konsten bättre.

Prästen stoppade och tände, drog ett drag och pustade ut röken... ja, ja han hade det ju lugnt och gott häruppe... visst hade han som all ungdom drömt andra drömmar en gång... visst hade en biskopsstol eller åtminstone en professorskateder hägrat för blicken den gången han mottog lager och offentligt beröm för sin latinska oration... men han var nöjd nu och säkert var Gud fader också tillfreds med hans gärning.

Herr Israel rökte långsamt och njöt av den fina aromen, som kittlade näsan... ja, ja vad inkomster angick kunde han långt ifrån klaga... smörtunna från tjogtals hemman, kött och fläsk för att icke tala

FREDRIK PERSSON

om all den sköna ullen, och om osten... och spannmål många, många lass, väl 100 tunnor råg och dubbelt med havre... ja, ja... och sist men icke sämst kontanterna... 300 daler... ingen höglärd professor satt bättre än han... Gud herren vare tack... Han rökte långsamt, Modalsprästen, där han satt framför den toppande brasan i kvällen och fast han blev störd av den där finnen i natt kände han ej lust att gå till sängs.

En underlig kurre, den där Erkkö... men rejäl och hedersam... stopet var gammalt och tungt... minst sina 50 daler värt... och silvret det andra... 20 fullviktiga dalrar... och i vår kom ju dottern... gratis hjälp... kanske han också fann sig nödsakad att låta den där i sina kristendomsstycken obevandrade finnjäntan gå två år... så blev ju hjälpen dubbel... förmodligen var hon klen... ja, ja, han fick handla som hans plikt bjöd...

Herr Israel stoppade sig en ny pipa, tände och blåste ut blåa doftande moln... och hans tankar togo åter flykt.

Måne hon var vacker... den där Mandi... ånej han var nog förgammal till detta nu... och Olaus blev ju hemma... men modern var täck den gång-en... ja, ja... döden hinner oss alla fatt... skönt är att dö i unga år... fast själv hoppades han då med Guds hjälp att han fick leva... tills hans dröm om Olaus gått i uppfyllelse.

Herr Israel steg upp, gick till skåpet i hörnet, tog

MODALSPRÄSTEN

fram en flaska och en tumlare, fyllde och drack... ah... god vän och god kristen denne kapten Rolling till Ås... vet vad en själasörjare behöver i sin ensamhet... Ännu en tumlare full drack herr Israel, satte så propp i flaska... doftar och smakar... heder och tack bror Rolling...

Herr Israel satte sig åter och åter kretsade hans tankar kring finnfolket däruppe i skogarna... ett ont och hårdfört folk dessa finnar... kunniga i trolldom och allsköns onda gärningar... främlingar som aldrig bort komma... Men de hade ju konungens lov... förresten, prästen spratt till som om en ny tanke överväldigat honom... måne dessa finnar däruppe ha majestätets sedel... skriftlig rätt...

Herr Israel lade pipan ifrån sig, steg upp och började vandra. Detta... detta måste han ta reda på förr eller senare... fanns ej sedel kunde de jagas... jagas bort som man jagar skadedjur och fant... han skulle tala med broder Rolling om detta.

Prästen vände sig häftigt, sprang till fönstret och såg ut.

Ulv, gårdvaren, hade skällt och fortsatte att skälla. Var här varg i närheten... eller kom här främmande i natt igen.

I samma nu gick dörren upp och två gråa gestalter trädde in. Prästen hajade till och bleknade långsamt...

Katri... Katri, henne som han ej sett på 16 år... han drog sig långsamt bakom pulpeten, herr Israel,

ty dessa mörka ögon och detta gula ansikte som döden märkt, hela gestalten, som långsamt gick honom in på livet där han stel stod belyst av ljusets flackande sken... allt blev honom till ett hotande genfärd... en anklagelse från fordom och ofrivilligt sträckte han ut händerna för att värja sig emot nattens makter.

— Du... Katri... vad vill du?

— Tala med dig, herr Israel... berätta dig något förrän jag dör... hon hade vuxit, Katri, tyckte prästen, kinderna hade fått färg och hennes ögon stucko under de svarta brynen.

— I enrum...?

— I enrum, präst.

Herr Israel vinkade tyst... försvinn Erkko Antinen... din kvinna önskar bikta sig och bekänna sin synd innan hon dör.

Ute på tunet stod en hopsjunken gubbe och stirrade mot ett upplyst fönster. Han tyckte sig se ett par svarta skuggor röra sig därinne och otydligt genom nattens sus tyckte han sig förnimma en röst som steg och sjönk och han kände hur svetten bröt fram vid hans tinningar... Jumala, store gud, så var dock hans hustru en brottsling. Långsamt kröp han närmare, lade örat till väggen... orätt var det, men han kunde ej annat... Gud skulle tillge honom.

Han hörde prästens starka röst:

— Ditt... uteslutande ditt är brottet... ingen skuld vilar på mig... vad förmår ej en kvinna, så fager som du var den gången...

MODALSPRÄSTEN

Erkko hörde Katri tala, länge och dovt och åter trängde prästens ord ut i natten:

— Du kunde ha sparat dig denna färd... om så är... vad betyder detta... han vet ingenting... får ingenting veta... och för mig betyder saken intet... hemligheten har tyngt dig... men nu har du biktat... kan du nu död i fred...?

— — — —

När vinterdagen grydde låg en dödsblek kvinna i gästrummets säng. Och på knä vid sängen låg en gammal gråhårig man, upplöst i gråt.

Men nere i sin kammare sov lugnt och tryggt Modalens präst, herr Israel Serenius. Han kunde sova så mycket mera lugnt, som han hade gjort en gärning som ingen annan präst gjort... givit en kvinna av finnfolket lov att få dö i den säng, där blott prostar och biskopar vilat....

Ljuset hade brunnit ner i staken, grått låg dagsljuset över rummet däruppe i prästgårdens vind och stilla låg Katri i sängen. Hela natten hade hon yrat, talat underligt om herr Israel och om Mandi... och en svag misstanke steg upp i den gamles sinne... men vad visste han... eländige finne... vad kunde han... blott ett: att vaka tills döden kom.

När solen steg upp och snövidderna därute glimmade reste den döende sig plötsligt, satt stel i sängen och såg emot solen. Sade så sakta:

— Hälsa skogarna, Erkko... och Mandi... och alla av mitt folk... låg igen och blickade drömmande

ut i solen, så grep hon med ansträngning mannens hand och viskade:

— Nu dör jag... förlåt mig, Erkko...

Hon sträckte på sig, ögonen föllo samman och dragen slappades, men ännu rörde sig läpparna och sakta som en suck kom ännu ett: förlåt...

Erkko Antinen reste sig stilla, ställde sig vid huvudgården, knäppte händerna och läste halvhögt den bön man där hemma i Karelen läste när en människa skulle uppge anden... Gud, Gud, store Gud tag denna själ...

Sedan han bett bönen till ända, knäppte han sin hustrus händer, tryckte ögonen till och gick sedan tyst till fönstret, det han öppnade för att själen skulle slippa ut.

— — — — —
Några dagar senare jordades Katri, Erkko Antinens kvinna, i det hörn av kyrkogården där hennes släkt vilade. Herr Israel förrättade jordfästningen och inga andra än gamle Erkko och hans dotter voro närvarande.

Samma dag sent på kvällen drog en man, gammal och trött, ensam upp genom skogarna.

Men Mandi, dottern som var 16 år fyllda, skulle stanna kvar i prästgården för att på herr Serenii befallning förberedas till herrans nattvard.

III.

En dag i maj när gräset spirade och himlen låg blå över Modalen hade herr Olaus kommit åter till hemmet efter många års bortvaro.

Gamle Johannes, prästgårdens kusk, hade mött honom med skjuts vid Tvereds gästgivaregård och aldrig hade den gamle åkt samman med en herre mera folklig och enkel. Detta berättade han nu när han åter satt i köket om kvällen. Nog hade han haft många gemena herrar i sin raphöna, men säkert ingen som unge magistern.

Medan brasan flammade i spisen och den hemodlade tobakens söta doft låg kvävande stark under takets stockar samlade sig unga och gamla omkring fader Johannes, men den som föreföll mest intresserad var finnjäntan Mandi. Gång efter annan fick den pratträngde gubben ge besked om vad herr Olaus hade yttrat, om den glädje han känt att åter vara här och om sin längtan hit upp när han vistats i främmande land. Ty långt borta hade han varit, unge Serenius. Om han varit hos turken eller moskoviten

FREDRIK PERSSON

visste inte Johannes så noga, men långt mot syd lågo de orter han besökt. Bara han nu inte glömt bort det förnämsta... sin Gud och sin barnsliga tro.

Ty att människorna dyrkade avgudar därnere i Pommern, där svartskolan i Grisvald låg, därom hyste ingen enda tvivel.

Och dag efter dag gick Mandi i vallskogen och tänkte på denne unge Olaus, som var så vacker och blid, han som hade tryckt hennes hand så fast och så varmt, han, som varit så långt borta, han som sett främmande länder och folk men ändå icke föraktade henne, som var fattig och en finnes dotter. Icke en dag gick utan att hon längtade åter att träffa honom, han som ensam av alla härnere behandlat henne... nästan som en jämlike. Och medan fåren och getterna betade därinne i skogen, medan skyarna drogo vita över himlen önskade hon ofta att han ville komma och tala till henne som den dagen nyss... fråga ut henne om det liv hon hitintills fört, tala om skogen och om svedjorna och lova henne som han då lovade att en gång komma dit upp och tala Guds ord i ödemarken. Vid dessa tankar hände det stundom att hon bad till den Gud, som hon nu hos herr Israel skulle lära känna och frukta, bad att inte ont skulle hindra herr Olaus att komma en gång. Det fanns så mycket mörkt och ont däruppe... så mycket som borde tvingas under Guds ok... han skulle komma till dem som en herrans utsände... han skulle stå ung och ljus mitt ibland hennes eget mörka folk...

MODALSPRÄSTEN

han skulle kristna och göra de namnkristna till sanna tjänare.

Och när hon låg vaken under vårens ljusa nätter, låg under skinnfällan ute i sommarstugan och såg ut genom gluggen kunde hon plötsligt känna en sådan ny och underlig längtan stiga upp inom sig... en het åtrå att vara herr Olaus när... han skulle sitta här vid bädden med hennes hand i sin... sitta halvt i skuggan men bakom honom skulle månljuset flöda gult över jordgolvet. Och han skulle tala till henne såsom ännu ingen annan talat och hon skulle ligga stilla och ta emot fylld av bävande lycka. Vad kärlek var visste hon icke. Ett ord som detta hade hon aldrig hört... men det stod henne klart att för honom kunde hon ge sitt liv.

Det underbara hände. Han kom till henne i skogen en dag. Självt satt hon i skuggan... får och getter betade nere vid tjärnet, där knoppande näckrosor flöto över den svarta ytan. Han kom gående stilla på stigen, hatten bar han i hand och i hans ljusa hår lekte solljuset. Hon tänkte först springa upp, fly in i snåren, gömma sig undan, men hon förmådde ingenting, blev blott sittande och såg ner i det gröna gräset. Herr Olaus kom till, hälsade och slog sig ner nära... farligt nära. Och över hans fina ansikte, rasansiktet, prägladt av kultur och förfining, låg ett skär av sol och het lycka. Hon hörde honom tala... hans röst var djup och ren och hon kände sig så oändligt lycklig blott hon fick vara honom när...

sitta härinne i tystnaden, se höga furor stå svarta mot himlen och veta att han var henne nära. Allt hade hon glömt, vinterns styggdom däruppe i finn-skogen, mor, som hon bort sörja, far som gick ensam kring pörtet i sina sysslor... hon hade glömt varför hon var här nere i storbygden... allt var henne fjärran och likgiltigt nu... han satt här och hon fick höra hans stämma.

Och när han tog henne i sina armar och tryckte henne intill sig strök hon hans mjuka hår med dar-rande händer.

— — — —

Länge dröjde det ej förrän folket i Modalens präst-gård fick något nytt att tala om. Högt ville man ogärna åt varandra anförtro vad man anade och visste, men det hindrade ej att alla hade detta klart: finnjäntan Mandi hade förhäxat herr Olaus. Johannes, kusken, och ett par av de äldre glunkade om trolldom... hur skulle annars en lärd man och bli-vande präst söka beblandelse med en trollfinnes dot-ter... men ungdomen log... Mandi var ung och smidig, sådant sker ofta utan trolldoms hjälp.

Detta stillsamma prat gled så småningom ut... ut över hela dalen. Var man träffades vid logdans och slättergille, alltid föll talet på de två. Bygden talade snart om ingenting annat... En blivande präst hade sökt beblandelse med en kvinna av det föraktade folket.

MODALSPRÄSTEN

Och denna kvinna skulle först få herrans nattvard i höst.

Ett var man överens om. Herr Israel, vördig prästen i Modalen, måste varskos. Ty han ensam visste ingenting. Alla ville tala, men ingen enda vågade. Till slut blev det beslutat att kapten Rolling på Ås, herr Israels vän, han som i sin ungdom luktat krut vid Fredrikshald, han som icke en gång fruktade fanen och turken, skulle tala.

Denne kapten Sven-August Rolling till Ås och Forshamra var ortens rikaste man. Nu var han gammal, närmare de sjutti. I sin ungdom hade han som fänrik tjänat kung Carl, talade gärna om Bender och Fredrikshald och svor dagligen svavlade eder på att Görtzens skymfliga död var en skam för riket. Två gånger hade han varit gift. I sitt sista äktenskap hade han en dotter. Hon skulle en gång få ärva alla hans rikedomar. Sara-Magdalenä var nu över de trettio.

En dag i juli åkte kaptenen upp framför prästgårdens trappa. Herr Israel hade sett honom länge och kom ut och välkomnade . . . gladde honom mycket att kära bror Sven-August ville se till honom i hans ensamhet.

— Ensamhet, kaptenen steg ur och gav hand . . . ensamhet, när din son har kommit.

— Han har ju sitt, kära bror, menade prästen . . . i höst skall han vigas.

De båda gamla vännerna gingo in, togo plats och stora tumlare fylldes och tömdes.

Men under det samtal som nu fördes fick kapten Rolling tillfälle att berätta det oerhörda, detta som hela bygden talade om.

Herr Israel reste sig likblek och hans stämna skalv.

— Vad säger du ... skrek han och gick med knutna nävar den gamle karolinen hotande nära ... vem vågar ... men i samma nu knäckte han samman i stolen. Längre satt han orörligt stirrande ... tömde så med darrande hand sin tumlare ... reste sig åter och slog handen i bordet.

— Dessa förbannade finnar ... dessa Belials barn ... dessa som måste utrotas, jagas, piskas härifrån ... dessa mörka, onda ... trollfinnar!

Kaptenen saluterade och drack.

— Kära bror menar väl icke ... att tilläventyrs troldom spelat in. Karolins drag livades av ett leende.

— Tror ... menar ... vad vet jag ... allt ramlar samman ... blir detta kunnigt i konsistorium ... ingenting hjälper ... möda ... drömmar ... allt tillspillo ...

Så sprang han upp, prästen ... här måste handlas ... min son skall räddas om så djävulen ... mera hörde ej vännen, ty prästen försvann.

Fram över åkrar och hagar, efter vägar och stigar sprang en underligt upphetsad man. Den långa pe-

MODALSPRÄSTEN

ruken satt på sned, rockskörten fladdrade och benen sviptade som under en fruktansvärd börda.

Och alla han mötte frågade han efter sin son, magister Olaus... hade ingen sett honom, magistern. Här stod livet nästan på spel... alla hans vackra drömmar, alla hans förhoppningar... allt var slut, förbi... om hans högvördighet biskopen fick reda på detta... aldrig blev sonen präst... nej, bort måste hon härifrån denna kvinna... jagas skulle hon militals genom skogarna... aldrig mer fick hon visa sig här för hans ögon...

Kosta vad det ville, hans son, Olaus, måste räddas.

Men medan fadern sökte, harmful och förtvivlad, gick sonen i Mandis sällskap djurens stigar i skogen.

I dag hade han fattat ett beslut, fast och orubbligt. Så länge hade han hört Mandi tala om finnfolkets nöd att han fann det helt naturligt att hjälpa. Han, magister Olaus Serenius, skulle predika för finnarna. Han skulle bli den de hoppats på och den de väntat. Han skulle bli finnarnas Messias. Redan i höst skulle han draga ditupp. Finnens strävsamma liv ville han leva... på jakten skulle han följa de andra... på risbädden vid nyingen skulle han sova svept i sin päls... alla deras sorger, alla deras lidanden men även deras glädje skulle han dela... men när helgdagen kom med ro och vila, då skulle han tala till folket däruppe, tala starka ord fulla av kärlek.

Detta hade han lovat Mandi.

I solnedgången när boskapen drevs hem från skog

FREDRIK PERSSON

och ängar stod Olaus på prästgårdens tun. Underligt detta, tänkte han, här är så underligt tyst, ingen sjunger i kväll i kök eller folkstuga, ingen nickar emot mig, ingen ler... här ligger olycka i luften... kanske någon blivit sjuk. Han lockade på Ulv, bandhunden, men han kom ej som han brukade utan kröp undan med slokande svans... här ruvade olycka och död...

Han gick ner i trädgården, magister Olaus, satte sig på bänken, där man såg dalen med dess vatten och gårdar ända fram emot de svarta skogarna, som togo vid söder om Mosjön. I ro och fred låg dalen, ur skorstenarna bolmade röken ringlande blå, rågfälten gungade sakta i kvällsbrisen, som vattrade sjöns yta. Boskapen drevs hem... hemsmidda klockor rasslade sprucket och getarnas rop blandades med fottramp och råmanden. Och därnere stod templet, Modalens kyrka... och böljande gröna stodo griftgårdens lummiga lindar, men vit lyste muren mot gräsvallens grönska.

Och trots sitt svårmod kände sig herr Olaus så lätt... han var ju hemma igen efter långa, strävsamma år... glömda voro årens sorger, förlåtna alla hans felsteg... han var hemma, hemma, där han lekt som barn, där han först drömt om den stora, oändliga världen därute. Här... här ville han stanna, aldrig ville han mera ut bland dessa främmande människor, han ej ville känna... makt och upphøjelse, dimmor, skuggor... nej fältet för hans livs strävan låg här,

MODALSPRÄSTEN

här i hans dal... och bland dessa fattiga finnar däruppe... Även de hörde honom till... hennes folk var hans.

Han reste sig från bänken. Solen gick ner bakom skogarna i väst; skyarna flammade och över dalen kröpo långsamt blåa skuggor... han kände, herr Olaus, hur hans blick tårades, hur hans strupe snörde sig samman i gråt. Han öppnade sina armar långsamt som om han velat sluta hela dalen i sin famn.

— Var välsignad... välsignad.

Och vänd mot de svarta skogarna i norr och mot bergen, vars toppar brunno röda i solfallet sträckte han ut sin famn.

— Var välsignad... välsignad.

Han satte sig åter och medan skuggorna därnere i dalen svartnade och natten kom tyst och hemlighetsfull, med månljus och vita dimmor över de gråa vattnen gick hans tanke tillbaka och för honom stodo syner han sett i sin barndom. Men mest tänkte han på henne, som han aldrig sett, sin mor. Mycket underligt hade han hört om henne. Nu vilade hon därnere på kyrkogården, men i bygden levde hennes minne kvar och aldrig uttalades hennes namn utan i samband med en välsignelse. Vad hans far, den stränge prästen, slagit sönder, hade hon under sin korta vistelse häruppe sökt hela... till henne kom dalens folk när nöd var på färde... ingen kunde tala varmt som hon och inför hennes ljusa blick tinade isen i människohjärtat. Fadern var lagen, mörk och

obeveklig, han var tuktaren och straffaren, som gick sin väg fram stark och oböjlig. Modern var evangeliet, ljust och mildt. Och vad var han själv, han som i sina ådror hade bådas blod? Detta hade han frågat sig ofta, men aldrig fått klarhet. Var det hans uppgift att slå eller hela. Av erfarenhet visste han att mildhet i och för sig oftast gjorde skada, men innerst inne kände han dock en sådan tärande längtan efter att stå ljus som en vårens björk mellan svarta tallar.

Magister Olaus spratt till. Ett fönster hade öppnats och han hade hört sin faders myndiga stämman: — Kom!

Och han reste sig med en suck och gick.

Därinne gick Modalsprästen fram och åter, åter och fram på golvet, de grovyxade plankorna gungade under hans stampande steg. Ansiktet var flammigt, men länge gick han med slutna läppar. Äntligen började han tala till sonen, som stod handfallen borta vid dörren. Och han talade långsamt och avmätt och stämman var isande kall.

— Olaus... jag vet allt och jag har handlat... din frilla är jagad... med piskslag har jag låtit mina drängar fösa henne bort härifrån. Nu vet du detta... Jag som du har varit ung... jag kan fatta denna amour och tänker ej klandra dig. Handlingar sådana som dessa äro i och för sig icke klandervärda... men de bli det i fall sådana som detta. Hade detta hänt sedan du blivit vigd till präst, hade jag icke blandat min in... din bana var utstakad, din framtid betryg-

MODALSPRÄSTEN

gad... men dit har du ej hunnit ännu. Jag, din far, som är gammal, jag som grånat i kyrkans tjänst, jag vill ge dig ett råd: min son, minns ett... en handling, stor eller liten, bör alltid ställas i relation till ens själviska intressen... all denna beprisade s. k. högre moral är från individens synpunkt sett förkastlig... allt som tjänar till att främja dig och ditt arbete är moraliskt och följaktligen gott... moralens främsta bud är detta: tänk på dig själv. Du som är en lärd man och som studerat kyrkans historia, vet förvål att endast genom ett genom sekler konsekvent tillämpande av denna sats har kyrkan kunnat utvidga sig, kunnat bli mäktig och obetvinglig...

Herr Israel lade sin hand tungt på sonens axel och band hans flackande ögon med sin skarpa blick.

— Jag har drömt mäktiga drömmar om dig, min son, och jag ger icke upp... du skall ha mitran och kräklan... du skall fortplanta släktens stolta traditioner... du är vek, ty du liknar din mor, men... du har mig och jag kan vad jag vill.

Olaus stod tyst och stirrade i golvet; han ville gråta och be för sig och Mandi... eller han ville fly långt in i mörka skogen, gömma sig eller dö... men han kunde ingenting, ty han stod under den mäktiges valde och bann. Prästen talade åter:

— För den som skall fram mot ära och makt höves även att ha goda förbindelser... kapten Rolling, min vän, han är rik och hans ord gälla ända upp i konungens borg... du vet han står det härskande partiets

FREDRIK PERSSON

styresman nära... denne kapten Rolling, som du blott känner av namn, har en dotter, hans endaste barn... i morgon följer du med... jag tänker på dina vägnar att anhålla om hennes hand... gå nu med Gud, min dyre son, och tacka din far för all hans kärlek.

Herr Israel följde sin tigande son uppför den mörka trappan, vaxljusets låga fladdrade i vinddraget och ljuset dansade över bjälkverk och stockar... Sov gott, min dyrbare son, och dröm om henne du i morgon skall se för första gången.

Herr Israel omfamnade sin son och kysste hans hår och panna... bed till Gud att han alltid leder dig på rätta vägar och tacka honom för att han givit dig en god och kärleksfull far... sov gott, min Olaus.

Men icke ett ord trängde över unge magistrerns läppar.

Hans ögon stodo stela och vidöppna ut i mörkret som låg skrämmande djupt i vråar och prång. Därute susade sommarnattens lätta vind över taken och månen brann gul över svarta sovande skogar.

— — — —

Morgonen därpå när Modalens präst kom för att hämta sin son var denne försvunnen. Bädden stod orörd och tom. Ingen hade den dagen sett herr Olaus och ingen kunde ge besked om var han fanns.

IV.

Genom skogens oändliga öde gingo tvenne män klädda i jordgrått vadmal. På ryggarna buro de skjuten fågel och harar de fångat i snaror, i händerna bössor med flintlås. Den ene, han som går främst genom den packade snön, är gammal och böjd, den andre är ung och hans ansikte underligt blekt. Hans ögon se drömmande ut över vidderna och hans läppar darra som av sinnesrörelse. Tidigt i grådagningen ha de två lämnat pörtet vid Delsjön... nu voro de på hemväg.

Hela den korta vinterdagen hade de jagat storfågel eller synat snaror... över frusna myrar, över sjöar och tjärn hade de strövat; genom snåren, där snön låg tung och mjäll hade de krupit som räv och lodjur kryper efter rov.

Hemma satt Mandi ensam och väntade. Olaus blev så underligt varm när han tänkte på henne. Dag för dag hade hon blivit honom allt mera kär. Under långa mörka nätter hade han delat hennes läger, sovit vid hennes sida under den raggiga björnfällen; under korta, gråa dagar hade han arbetet för henne och

under sina färder i skogarna hade hon och den lille som väntades knappast ett ögonblick lämnat hans tanke.

Hon, Mandi, var det enda nu som band honom här. Allt annat var så skräckfullt och mörkt. Ty folket han kommit hit för att hjälpa ville ingen hjälp ha. Och själva naturen, denna tunga, stillsamma ödemark, dessa svarta skogar och dessa vita, oändliga snövidder hur hade icke detta allt skrämt honom. Och det hessa vargtjuset i nätterna som smält samman med nordanstormen... hur hade icke detta förfärat.

Gubben Ercco stannar plötsligt, vänder sig halvt åt sidan och pekar.

— Där, säger han upplysande, där invid tjärnstranden ligger en av vårt folk begravnen.

Olaus rycker till... han tror knappt sina öron.

— Vad...?

— En finne ligger jordad där... och efter en paus tillägger han förklarande: många av de våra komma aldrig i vigd jord.

Olaus står skrämnd och stirrar.

— Hedningar, mumlar han halvhögt... hedningar...

De fortsätta... Ercco går nerböjd med seg, sviktande gång. Han tiger länge, men så säger han lågt:

— Det är fyra mil till kyrka, Ollas, fyra mil... sällan händer det att en döende själv söker präst... Katri var ensam om det.

Olaus svarar ingenting till detta, men han tycker

MODALSPRÄSTEN

att ödemarken är dubbelt skrämmande nu och att den stora världen därute är så oändligt avlägsen.

En kall, ismängd vind börjar blåsa. Mjällsnön, som ligger hopad i böljande drivor får liv. Snökornen dansa runt, runt, virvla upp i skyar, susa fram mellan furorna, snurra runt över stenarna, som sticka upp som svarta ögon i snöodets bleka ansikte. Himlen hittills molntäckt klarnar och skyn lyser grön i den inbrytande kvällen. De båda påskynda sina steg. Ännu låg Delsjön långt borta; det tog timmar ännu att nå dit, och pörtet låg på andra stranden och isen var farlig. Där strövade nämligen vargflockar kring i kalla nätter, dess tjut kunde höras natt efter natt. Och i en vinter så kall som denna kunde icke ens människan känna sig säker. Ty när Erkkos starkaste hund, Seppo, som segerrikt utkämpat otaliga strider, i år dukat under en natt och detta ändå i pörtets närhet, då kunde man befara det värsta.

Detta talade de två om medan skymningen sänkte sig över skogen.

Vinden fortfar att blåsa skarpt och ihållande och i den sena kvällningen kom kölden, stark och fruktansvärd. Hunden som sprang före började plötsligt tjuta, dovt och varnande ... varg var i faggorna. Så kom svaret de väntat; det kom långt från söder ... från Honkamakk, klätten, som reste sig mörk mot den gröna himlen en halvmil längre bort. Ett hest tjut skar genom skogen ... Hanko, hunden, kröp samman, satte sig ner, sträckte ut halsen och svarade ...

Erkko grep tag i hans halsrem, slog honom över nosen och befalld honom tiga... tiga din fördömda... tiga... annars är du dödens. Men Hanko slet sig lös, sprang före, reste sig åter och tjöt länge, hest och utdraget som varg tjuter i kalla vinternätter.

Med möda arbetade sig de två genom snömassorna. Svettdropparna fröso till is och rimmet låg vitt i deras hår och skägg. Hela dagen alltifrån gryningen hade de vandrat, milsvitt hade de strövat kring och icke en bit mat hade de förtärt. Ty detta var ej skick bland finnar.

Erkko gick alltjämt före med samma sviktande steg, men Olaus började mattas och nu kom kölden med andnöd och tvingande lust att sova. Detta berättade han Erkko... Jag är så trött, så trött... snart kan jag ej mer... Du måste, Ollas... du måste, finnen vände sitt bistra ansikte mot honom. Men Olaus klagade alltjämt... låt mig ligga här... låt mig dö.

Erkko tog fåglarna han burit, tog bössan och detta lättade.

De fortsatte under tystnad. Vargtjuteret kom närmare och före gick Hanko visande vägen med sina skärande vrål. Finnen muttrade finska eder, hotade och bad... Hanko, tiga, Hanko, men hunden gav ej akt på detta. Då först fick Erkko full klarhet om att hans hund var av halvblod...

Vill du förråda... vill du locka din släkt till åte-len... muttrade han...men plötsligt tog han upp

MODALSPRÄSTEN

kruthornet ur barmen, hällde en nypa i pannan ... så skall djävulen, perkele ... han tog sikte och sköt.

Hanko stannade mitt i ett tjut, gjorde ett luftsprång och föll ... ekot av skottet rullade mångdubbelt över vidderna, svarade nära och miltals borta ... satan ... satan ... Erkko sparkade till kroppen och fortsatte. Och först när han hunnit ett gott stycke lade han märke till att han var mol ensam ...

Olaus hade sjunkit samman i en driva ...

Erkko lade fåglar och harar på snön, löste remmen, som var bunden om livet, slog den om fångsten, hängde bössorna tillrätta, och lyfte upp Olaus ... vill du dö, din eländige ... han muttrade halvhöga svordomar mellan röksvärtade tänder ... vill du bli vargmat som hunden ... han asade den viljelösa kroppen upp ... försök att gå, Ollas; men intet svar följde. Olaus sov.

Så tog den gamle den unge i famnen ... du dör icke så länge jag lever ... Erkko Antinen är seg ... honom kan inte faen kuva. Och i seg ihållande lunk försvann han in i svarta skogen.

— — — —

Fram på natten kom Erkko Antinen hem. Mandi kom i hemhundens sällskap honom tillmötes nere på isen. I långa, ensamma timmar hade hon väntat, hon hade stått barhuvad ute och spejat, spejat ... ingen kom. Vinden sjöng dovt över de snöiga taken ... ingen kom ... vargarna tjöto mot Honkamakk ... månljuset flöt vitt över snön ... ingen ... ingen kom ...

Gud, Gud hjälp... Hon hade gått in igen och lagt bränsle på elden, ljuset hade lekt över de rökiga stoc-karna, och värmen hade gjort henne dåsig och trött. Men ro fick hon icke. Badstugan stod eldad, ste-narna voro brännheta, viskorna lågo på behörig plats men ingen, ingen kom. Kölden dånade i fähusets väggar . . . kor och getter vilade. Endast Mandi va-kade. Vargtjuset kom närmare, fram drog det över isen därnere, ekade vitt och brett. Hemhunden, Sano, som varit hennes egen redan som valp, kröp gniss-lande samman vid hennes fötter. Hon böjde sig ner gång efter annan och strök hans raggiga päls. En-sam . . . ensam i natten.

Hon tyckte att skogen som slöt sig kring pörtet var så full av skrämsel och styggdom i natt. Var-enda tall som rörde sig i vinden blev till ett hotande rå . . . Gud, Jumala hjälp mig . . .

Framemot midnatt tyckte hon sig se något mörkt som rörde sig där nere på isen. Hon ropade och hon fick svar . . . kom, Mandi . . . kom! Rösten ekade stark och klangfull över vidderna.

Därnere på den snöiga isen stod fadern . . . på rygg bar han en knippe fågel och harar samt två bössor . . . i famnen hade han en medvetlös man . . .

Men själv var han halvklädd, ty allt han kunnat undvara hade han svept omkring Olaus.

— — — — —
Herr Olaus, Modalsprästens son, låg ensam på britsen i pörtet. Långe hade han varit sjuk, men nu

MODALSPRÄSTEN

var han i bättring. Vad som hänt den förfärliga natten i skogen mindes han knappast, ville ej heller minnas. Men så mycket tydligare kunde han minnas en krokryggig käring, som suttit vid hans läger natt efter natt, en käring som ej talade annat mål än finska och som givit honom dekokter, som smakat illa, men som stärkt och som värmt. Till en början hade han nästan känt fruktan för henne, ty så mycket hade han ju hört därnere i dalen om finnfolkets ondska och hemliga konst... och om deras hat till alla sant kristna. Men så småningom hade fruktan försvunnit och utan motstånd hade han tagit in den gamlas dekokter.

Kaisu blev hon kallad, den gamla. Och gammal var hon med besked... kanske hundra år. Håret var isgrått och munnen tandlös, men ögonen fingo stundom en förtärande glans. Denna underbara, halvt tjusande glans uppenbarade sig alltid när den sjuke ville tala vid henne om Gud. Till en början hade hon ju sökt undvika hans snärjande frågor om tro och kunskap i de himmelska tingen... men när detta till sist ej ville lyckas kom glansen i ögat och med hård röst hade hon svarat: min gud och din gud äro bröder, men din är vekare och inte så stark, ty han är yngre än min. Annat besked gav hon ej.

Detta låg herr Olaus och tänkte på nu medan hans blick drömmande sökte sig in i eldstadens lågor och in i den gråa röken som steg och lade sig som en sky under ryggåsens yxade plankor. Och som så

ofta förut i ensamheten medan Erkko var ute i skogen och Mandi sysslade därute gick han i minnet igenom livet han nu under månader fört häruppe.

Med vilken tro på sin uppgift hade han ej dragit hitupp. Här vandrade människor i syndens mörker... han kom med frälsningen, med den enda sanna läran, den han studerat i Uppsala och Greifswald och den hans fader predikade. Men ingen ville höra. Vi tro på vår gud, hade de alla som en svarat... våra präster därhemma i Finland hade lärt i svartskolan som du... men när du kommer som vän är du välkommen... vill du se våra svedjor, som giva oss bröd... vill du se våra rovland... vill du se vad vi gjort... vad våra händer förmått. Här var ödemark allt när vi kommo... nu giver ödemarken bröd... och ingen har väntat förgäves på skatt... din far har ätit mången björnstek kommen från oss och många av hans dalrar ha vi sparat samman... kungen ha vi sänt våra söner när han sänt oss befallning därom... vi ha arbetat mera för er än I för oss...

Om dop och om nattvard, om vigsel och begravning hade han också talat sedan finnfolket kommit hit till pörtet på hans befallning... men ingen enda förutom Mandi hade delat hans mening. Vi ha våra lagar häruppe i skogarna, vi hade våra egna begrepp och sedvänjor... bevisa oss du att detta du talar om är bättre än vårt. Mot våra kvinnor äro vi trogna och de mot oss... var du blott trogen mot

MODALSPRÄSTEN

din ... dop ... vi förstå ej nyttan av detta; blir barnet bättre, säg oss det ... och nattvard ... vad mening ligger i detta ... vin är vin, bröd är bröd, bevisa oss du att vi bli bättre, annars tro vi dig icke ... begravning, ... sover icke finnen lika säkert här uppe i skogen som därnere i dalen ... här har han levat och kämpat ... här skall han vila ...

Så hade de talat dessa olärda, dessa hedningar som icke kände varken de heliga symbola eller augsburgiska bekännelsen eller annat som en sann kristen främst av allt måste känna. Och alltid hade de slutligen frågat: varför äro de kristna därnere i dalen så onda ... varför ha de stundom jagat oss som vilda djur ... vi som gått dem tillmötes så långt vi förmått ... vi som blott vilja leva i fred.

Men han medgav, herr Olaus, främst när han tänkte på fadern och på Mandi, som jagats med käppar som en galen hund, att han ej kunde ge besked och förklaring om detta. Han och hans folk därnere måste ha rätt men en förklaring kunde han ej finna.

Och allt under det dagarna runnit hade skogens skräck och tryckande ensamhet lagt sig allt mera tung på hans själ. Han kände behov av att gråta, och han kände stundom sådan obetvinglig lust att fly, fly härifrån, skida ner genom skogarna och åter finna hemmet i dalen därnere. Ty nu hade det blivit honom klart att där var hans hem ... icke här bland dessa hedningar inne i dessa skogar, där styggdom

FREDRIK PERSSON.

och troll tassade och där vargtjuten ekade i långa nätter.

Han låg ensam och stirrade, herr Olaus, endast vallhunden Sano var hans sällskap. Ute låg solljuset gyllene gult över snön, och i dalen därnere kom våren snart... snart spirade gräset i hemmets hagar, snart nickade sippor därnere vid sjön... nu gick vårfloden stark i forsen och kvarnhjulet slog kokande skum. Och häruppe låg vintern ännu över ödemarken... skulle binda vatten och marker länge... i veckor kanske.

Herr Olaus reste sig häftigt. Han kände sig plötsligt så stark... Vad ville han här... Sano kom emot honom, viftade på svansen och snusade till hans hand. Men Olaus såg det icke, stod stilla liksom lyssnande... Vad ville han här bland hedningar och trolldoms styggelse...

Han klädde sig hastigt. Han ville bort härifrån... hem, till far sin och dalen, där jorden jäste av vårens must... hem till kyrkan, som stod vit mellan svarta lindar. Allt häruppe ville han glömma... han ville blott ett enda: komma hem igen.

— — — —

När Mandi kom in fram i kvällningen var pörtet tomt... endast Sano stod vid dörren och gnällde.

Men dagen därpå i soluppgången stod en underligt upphetsad man på tunet i Modalens prästgård.

Herr Israel, som redan var uppe, gick ut och tog

MODALSPRÄSTEN

emot. Han drog kraftiga bloss ur sin silverskodda pipa.

Och icke en min i hans stränga ansikte förrådde att han kände sig förvånad eller överraskad. Stilla och långsamt gick han mot sin son, tog honom i hand och hälsade honom välkommen hem.

— Du är välkommen, Olaus... jag visste att du skulle komma.

Mera sade han inte, utan gick före in. Men väl i sitt ämbetsrum talade han åter stillsamt och vänligt beskyddande:

— Jag visste att du skulle botas både från din dåraktiga amour och från din åtrå att vara finnarna till lags... hela tiden har jag vetat att du varit däruppe, men någon åtgärd ville jag ej vidtaga, ty detta var ej nödigt. Du kom när du tröttnat, du kom när din tid blev.

Herr Israel stoppade pipan på nytt, slog eld och tände. Han tog plats mitt emot sonen och fångade hans trötta blick.

— Medan du drömt bort din tid har jag arbetat för dig. Allt har lyckats. Hans högvördighet biskopen vet ingenting, får ingenting veta, därför har jag sört. Påskdagen viges du i domkyrkan till Guds ämbete och till Pingst, då dalen står i sin fullaste fågring installeras du högtidligt som Modalens präst.

Sonen ryckte till, men yttrade icke ett ord.

— Detta sista förvånar dig mest, kan jag se... men din fader är gammal... i trettio år har han ar-

FREDRIK PERSSON

betat redligt i Herrans vingård . . . han lämnar ämbetet till son sin på en tid . . . när du om några år befinnes mogen att förvalta en biskops ämbete, när du får lov bära krumstav och mitra, ja då kanske gamle Serenius åter skall stå som präst på stolen i Modalens kyrka . . . till dess vill han vila.

Herr Serenius reste sig och yttrade varmt:

— Styrk dig nu, min Olaus, ät vad som är framsatt därinne, han nickade mot rummet bredvid, gå sedan till vila . . . du är trött och blek. Men glöm ej, min son att på dina knän tacka din Gud för en far som är stark i sin tro och sin gärning . . . glöm ej detta min dyrbare son.

Han strök Olaus över håret och tryckte honom ner på bänken framför det dukade bordet.

V.

Hela natten från skymningen tills solen rann hade Mandi i vallhundens sällskap letat efter Olaus.

Ensam hade hon strövat skogarna runt, ty far hennes, Erkko, var sedan flera dagar tillbaka uppe i Hedemarkens skogar på björnjakt.

All den förlamande rädsla hon stundom hyst för skogen i natt och för allt detta onda, som där hade sin gång, var som bortblåst nu. Olaus var borta... allt annat fick vika inför denna tanke... Olaus hade gått vilse, ty knappast ett ögonblick kunde det falla henne in att han vänt åter till dalen därnere...

Olaus, hon ropade ut hans namn i den månklara natten... Ollas... Ollas...

Hon hade timvis följt skidspår, men ingenting såg hon.

Hon hade klättrat upp på höjder och kullar som reste sig vita över storskogens mörker och skärande gälla hade hennes kallande rop svävat ut över ödet... ekot blott hade svarat, långt, långt, borta... Ollas... las. Sano hade suttit tyst vid hennes fötter och hans ögon hade gnistrat i månljuset.

Men när solen rann hade hon åter stått hemma vid pörtet. Hon hade lagt sig på britsen och vilat en stund, så hade hon stått upp och gått ut i fähuset och släppt djuren lösa... öppnat dörren till foderladan och tömt vatten i tinan till flera dagars behov. Gått in igen, lagt björnfläsk i knyte, tagit näverkuntan på rygg, visslat åt Sano och åkt bort från hemmet.

Solen stod högt på himlen och skarsnön glänste. Hon måste ner mot bygden... måste efter hjälp... Ollas låg döende i skogen. Före sprang Sano med lyftad svans.

När det kvällade på var hon halvvägs, ty framför henne låg Lotjärnet, där man alltid sommar som vinter brukade vila.

Detta var i slutet av mars. Kölden var lindrig och luften ren, men hon kände sig så trött, så trött. Hon löste upp knytet och började äta. Sano fick en skiva med... han satt ett stycke ifrån henne med spetsade öron och lyssnade. Köttet rörde han icke... Ät Sano... hon slängde till honom ännu en bit men hunden satt underligt stilla, han vädrade mot norr, varifrån vinden kom, höjde och sänkte nosen...

Plötsligt stod han och morrade ilsket. Här är räv, tänkte Mandi. Hon åt fortfarande... två mil hade hon kvar till bygden och att skida i nattljus var svårare än vid dag.

Natten sänkte sig så småningom över skogen och med den kom kölden, icke högvinterns förlamande köld utan en kyla som bet och retade. Nej, hon

MODALSPRÄSTEN

fick fortsätta nu... Olaus måste ha hjälp... eller hon stod stilla och stirrade i snön... kanske han ingen hjälp behövde... denna nya tanke isade hennes blod... kanske han låg död... herre Jumala... hjälp... Hon kände gråten stocka sin strupe och hon andades tungt och med ansträngning...

Just som hon gled ut över tjärnets snötäckta is för att fortsätta sin färd kände hon hur en brännande smärta, en ilande rysning skakade hennes kropp. Och hon skrek högt... Skriket fortplantade sig och ekot svarade runt i åsarna. Hon kände sig så underligt matt och åter kom skogens lamande skräck över henne och hennes ögon sågo svarta av ångest ut i den stilla kvällen.

På andra sidan av tjärnet tog storskogen vid... sekelgamla furor och yviga granar med flytande lava på stammar och grenar stodo i mäktiga led hotande mörka i hennes väg. Skidorna gled tungt mot den lösa snön, ty härinne, dit knappast en solstråle kom var ej skare i våren. Hennes händer domnade omkring skidstavarna och hon kände hur svetten bröt fram under hårfästet.

Himlen mörknade och en kall vind började blåsa. Hon hörde den susa fram över skogen, hörde hur topparna böjdes och grenarna skakades, men här nere var lugnt. Sano gick före alltjämt vädrande med svansen slokande i mjällsnön.

Plötsligt står han. Lyfter så nosen och ger upp ett långdraget tjut. Mandi stannar och hon gripes åter

av denna förkrossande skräck... här var oknytt eller skaddjur... och med möda kunde hon förnimma genom stormen ett hest tjut, som svarade i norr.

Detta kände hon... hundtjut var det ej... förresten här fanns ej hund, det hon visste och far med björnhunden, Samo, var 10 mil borta, inne i Hedemarkens gränsskogar... Nej, här kom gråben... Gud, Gud hjälp och skydda... ensam var hon i natten och så eländig och matt.

Hennes knä sviktade plötsligt och en smärta så förfärande stark skakade hennes kropp att hennes nödropp skar genom skogen och vindsuset däruppe ej som en människas utan så som ett dödsplågat djur vrålar... Hon sjönk samman i snön, grät och vred sina händer. Nu först förstod hon vad detta betydde... hon skulle föda barn... föda barn... föda barn... hon upprepade dessa ord gång efter annan och till slut blev hennes jämrande mummel till skärande gråt.

Föda barn ensam med Sano... nu när vargarna tjöto mot Lotjärnet.

Hon reste sig upp på knä... hon ville fortsätta ännu ett stycke... hjälp fick hon inte... här var miltals till folk. Men hon ville ut ur skogen... ut på en glänta... här lurade mörkret kring henne dubbelt djupt... här skulle lysande vargögon glimma emot henne ur snåren vart hon såg. Här kunde hon ej försvara sig... nej hon ville bort, ut.

Men hon kunde inte. Stönande sjönk hon åter

MODALSPRÄSTEN

samman. Och åter ljud hennes skärande skri genom natten.

Timmarna skredo. Mörkret låg djupt och stormen dånade genom skogen.

Stunden nalkades. Hon kände huru smärtorna tilltogo i styrka. Hennes kropp ville sprängas och hon skrek, skrek som ett marterat djur skriker.

Sano satt på vakt. Hans ögon följde alla hennes rörelser och någon gång hade han kommit fram och slickat hennes hand.

Efter midnatt hade han åter börjat tjuta... först i klagande morningar... hans tänder hade lyst skarpa och vita... sedan i allt större upphetsning.

Och han hade rest sig och sträckt sig till språng. Mandi hade trots sina smärtor gett akt på hans rörelser hela tiden och hon visste vad han vädrade och såg... Omkring henne lurade döden... vargar bidade tiden för angrepp.

När dagen grydde föddes barnet... ett spätt skri, knappt förnimbart, följde på moderns vrålände jämmer... snön blev blodig... och ur snåren ljud ett hest morrande. Sano stod färdig med gnistrande ögon, hans tänder skeno vita i det röda gapet... Mandi mindes detta sedan. Och genom ett grått töcken hade hon sett gråa skuggor komma smygande... krypande odjur som vädrat varmt människoblod... och hon hade hört Sanos galltjut och sett hur han angripit.

Skarpa tänder hade flått i lurviga pälsar och gnyet

FREDRIK PERSSON

hade blandat sig med stormen... Men det späda skriket hördes ej mer...

Mandi låg i snön blodig med slutna ögon, hon kände kylan och det varma blodet... så blev allt mörkt...

När hon åter slog upp ögonen satt Sano vid hennes sida och slickade hennes ansikte. Allt var tyst omkring henne. Blott vinden susade, men svagare än förr...

Hon reste sig med ansträngning. Snön omkring henne var uppsparkad och blodig... den hennes blick sökte... barnet var borta.

Hon sjönk åter samman och hennes kropp skakades av konvulsivisk gråt.

— — — —

Fram i kvällningen samma dag kom en ung kvinna, dödsblek och med blodiga kläder till en avsides gård, långt nol i Modalen. Och före henne linkade en hund på tre ben. Det fjärde var avbitet och hängde fast i en hudflik.

Hon blev ombedd att ta plats framme vid muren, men hon sjönk stilla ner borta vid ingången, satt tiggande nerböjd med huvudet gömt i händerna. Husfolket undrade över detta... man såg på den främmande och viskade sinsemellan. Hunden låg orörlig vid hennes fötter.

Äntligen efter länge säger bonden:

— Henne har jag sett förr... hon getade prästens boskap i somras.

MODALSPRÄSTEN

Och nu kände henne alla. Det var ju Mandi, finn-jäntan, hon som blev jagad ur gårds, därför att hon förhäxat herr Olaus, unge magistern.

— Har du varit ute för gråben? frågar bonden mellan tvenne bloss ur järnpipan.

Den främmande svarar ingenting till detta, sitter blott stilla och nerböjd som förut.

— Du är kanske hungrig?

— Nej, svarar hon äntligen lågt.

— Kommer du hemifrån?

— Ja, hon gjorde det.

Plötsligt ser hon upp och kastar en skygg och flackande blick på den frågande.

— Har någon sett Ollas...? Hennes röst var knappt hörbar.

— Vem Ollas...?

— Prästens son.

Nej, honom hade ingen sett... men om en stund berättade i alla fall drängen, som satt vid bordet och åt, att han hade hört något om att magistern kommit hem... Johannes, kusken, hade sett honom i gård på tunet... han hade oväntat kommit hem ifrån Uppsala...

Mandi hörde lugnt på detta. Ansiktet var stelt och ögonen livlösa. Och hon tyckte att denna underrättelse icke kom som någon överraskning nu. Ty djupt, djupt i hennes sinne hade en aning legat... något som sade henne att Olaus flytt från skogen och henne.

Och hon förstod nu att hon dragit ner mot bygden för att träffa honom.

— — — —

Om en stund gick skidande bud till prästen. Mandi, finnjäntan, hade fött barn i skogen och barnet hade gråbenen ätit. Detta hade hon berättat för folk nol i dalen.

Herr Israel hade suttit vid middagsbordet, skurit för sig och ätit medan budet stått med mössan i hand och berättat. Hans blick hade mörknat något, tyckte drängen; han hade hållt i en sup brännvin och druckit och sedan satt glaset i bordet med kraft. Så hade han befallt kort och bestämt:

— Gå genast till länsmannen... du vet var han bor.

Drängen hade hälsat och gått. Han visste då var Hvassen bodde.

Och fram i skymningen kom Hvassen, länsmannen i Modalens distrikt. Han hade kommit åkande i sin höfyllda skrinda, kört osedvanligt fort tyckte folk, som han mött. Ämbetsmössan satt lite på sned och i höet vid hans fötter lågo bojorna...

Om en stund kom han körande tillbaka. Folk hade med rädda ögon sett efter honom.

Vid hans sida satt en kvinna och efter linkade en raggig finnhund på tre ben.

VI.

När den unga sommaren låg ljus över landet hade magister Olaus Serenius högtidligen blivit installerad som präst i Modalen.

När och fjärran ifrån hade folk kommit tillstädes. Vägarna hade från den tidiga morgonstunden myllrat av åkande och gående. Rapphönor hade durat över de blankvita stenarna, hästar hade frustat och piskor hade smällt... klumpiga becksömskor hade satt märken i vägarnas dam vid sidan av de rutor som de fattigas näverskor gjort. Bönder, tunga i tankar och långsamma i rörelser hade så småningom samlats i mörka hopar på kyrkogården. Deras ruggiga kyrkhattar hade suttit en smula på sned och deras tal om äring som väntades, om sådd, som var ändad, om körslor och annat av vikt hade allt efter som timmarna runno och solen steg blivit allt högre och högre. Ty kluckande tennflaskor hade som sig borde en dag som denna flitigt gått från mun till mun... Deras kvinnor hade stått för sig själva som urgammal sed ju krävde. Med salmbok och kyrknäsduk mellan grova händer hade de talat om det

käraste de visste, om djuren därhemma, som nyss släppts ut eller om storboskapen, som redan var på sätern... Gud hade givit en mild och välsignad vår efter den långa, långa vintern.

Men flickorna, som hade brokiga hättor över det ljusa håret hade stått i klungor och förstulet sneglat mot vallen, där den manliga ungdomen visade prov på vighet och styrka...

Så hade storklockan smällt till... gubbarna hade lyft på hattarna, kvinnorna nigit... och från tornet hade malmklangen gått ut över dalen, ut över sjön, som låg sommarblå och stilla och långt ifrån, borta mot de djupgröna skogarna hade ekot svarat. Mygg hade surrat i solen, och på igengrodda gravar hade blyga blommor lyst och doftat.

Och över dalen, över sjön och skogarna hade himlen stått blå med sol och sakta seglande skyar.

Herr Israel hade den dagen i full ornat lett sin son inför altaret. Hans stränga blick hade sett ut över mängden av lutade huvuden och hans röst hade varit innerlig och triumferande ljus när han med handen på sin knäböjande sons huvud läst ett språk ur Esaja. Men över dem alla reste sig hans högvördighet biskopens imponerande gestalt... Orgeln hade brusat och församlingens sång stigit rullande mörk mot valven... och den hade fyllt templet och trängt ut genom det lövade vapenhuset, ut över dalen, som låg badande i sol.

Men under akten stod en gammal finngubbe ensam

MODALSPRÄSTEN

på kyrkogården. Längre stod han stilla och lyssnade, ryckte så till, knöt handen mot kyrkan, vände sig hastigt och gled med långa, sviktande steg ut på vägen. Han var klädd i kläder av blaggarn och på fötterna hade han skor utav näver.

Och under det salmen steg mäktig mot valven i templet därinne... under biskopens välsignelser och prästernas bön tänkte den gamle endast på ett: på dotter sin Mandi.

Nyss hade han besökt henne i häradshäktet i Tvereds by, där tingshuset fanns.

Där hade hon nu suttit på tredje månaden i väntan på lagmannens dom. Häradsrättens dom hade fallit redan vid Påsken.

Den löd på dödsstraff.

Detta tänkte Erkko Antinen på.

Och nu var han stadd på vandring mot Karlstad, där lagmannen bodde... han som hade dotterns liv i sina händer. Alla hans vänner däruppe i skogarna hade avrått honom... gå icke till Karlstad... gå icke till lagmannen... akta dig Erkko... akta dig för överheten... frukta rättvisan som fanen själv. Men Erkko Antinen var envis. Till lagmannen skulle han. En herre, så mäktig och hög som han måste kunna hjälpa. Mandi hans barn fick icke dö under yxan.

I många långa dagar och i tysta nätter när han rolös vandrade kring i skogarna hade han tänkt över hur han bäst skulle kunna beveka. Allt hade han tänkt på. Längre hade han funderat över om han skulle

FREDRIK PERSSON

stå medan han talade sin och Mandis sak eller om han skulle knäböja som man ju gör inför konungen och Gud. Han hade frågat sina vänner till råds om detta. Men ingen förstod sig på sådant. En herre så hög som lagmannen hade ingen av dem sett, mycket mindre talat med.

Nej, de rådde honom istället: gå icke... bli hemma.

Men Ercco Antinen ville inte. Han måste rädda sin dotters liv.

En dag i soluppgången hade han gett sig av. Under matförrådet i säcken lågo några kostbara skinn av mård. Ty ryktesvis hade han fått höra att gåvor allt emellanåt hjälpt...

Men innan han anträdde sin långa färd för att tigga om nåd måste han besöka sin dotter. Icke sedan domen föll hade han sett henne. Då hade hon stått vid dombordet med länkade händer... stått dödsblek med sammanprässade läppar och han själv, gamle finne, hade suttit vid dörren, hopkrupen som en hund sitter som skräckslagen väntar på döds slaget. När han sedan rest sig för att gå sin dotter i möte när hon med rasslande länkar blev fördd ut hade länsmannen stött honom undan.

Men nu kunde han ej vänta längre. Han måste få Mandi i tal.

Sent en afton bankade någon på fönstret hos profossen, som hade arrestens nycklar.

Profossen, Erik Rudberg, som satt vid bordet och

MODALSPRÄSTEN

läste i bibeln tog talgljuset i hand, öppnade dörren och såg ut. En gubbe med näversäck stod ute och väntade.

— Är du profossen? hade främlingen frågat.

Ja, han var nu det... vem är du som kommer så sent?

— Jag är Mandis far.

— Stig då innanför, Erkko Antinen... Mandi har varenda dag frågat efter dig... och, han mumlade fortsättningen lågt för sig själv... och en till. Rösten hade varit viskande hes.

Finnen satte säcken ifrån sig och steg in.

Profossen gick före och lyste. Han tog fram en rostig nyckel och öppnade en dörr... gick genom en gång, öppnade ännu en dörr och steg sedan åt sidan.

— Här är en som söker dig, Mandi, sade han stilla... och vänd till Erkko yttrade han sedan högt: du får stanna en halv timme...

Han ställde ljuset på bordet i cellen och gick. Dörren gick sakta i lås.

Mandi satt på britsen och stirrade. Händerna voro fria, men kring anklarna sutto bojor. Erkko skred fram och satte sig vid hennes sida. Till en början sade ingendera något. Slutligen yttrade Mandi långsamt och hennes röst lät så rostig och tom:

— Du kommer då äntligen, far... sedan började hon gråta stilla. Men om en stund hade hon frågat om skogen och om korna och getterna.

Och Erkko hade svarat, talat om allt, allt som hänt

och hon, den länkade, hade lyssnat uppmärksamt och stilla . . . Och till sist hade hon frågat efter Olaus.

— Han viges till sitt ämbete i morgon, hade fadern svarat. Kyrkan blev majad när jag gick förbi.

Om han var gift nu . . . nej gift var han inte ännu.

När halvtimmen var gången hade profossen kommit . . . du får gå nu Erkko, hade han sagt . . . jag kan inte annat . . . plikten, ser du. Detta hade han yttrat när han tagit ljuset. Men rösten hade varit så underligt tjock.

I dörren hade Erkko vänt sig om.

— Nu går jag till lagmannen, Mandi, hade han sagt . . . han är mäktig, han skall frälsa ditt liv.

Och han hade hört en stilla gråt inne i mörkret.

Så hade dörren gått i lås.

— — —

Värmlands överdomare, lagmannen Silas de Fleur hade sovit dåligt i natt. Orsaken var nog vinet han druckit i går, vinet som var sämre än vanligt vid domprostens soupéer. Hans vördighet var en gnidare trots lönen och de feta prebenden. Drömt hade han gjort . . . hela den utsträckta natten hade han drömt och alltid var den där finnjäntan, den hin måtte ta, inblandad. Än kom hon ridande på en ugnsraka och än kom hon krypande som en varg på språng och än . . . herr lagmannen klädde sig långsamt, speglade sig och satte puderperuken tillrätta . . . Nej han ville inte veta av några samvetsförebåelser . . . nej, lagens bokstav var helig . . . lagen var rättvis . . . han hade

MODALSPRÄSTEN

brutit mot sin domared om han friat eller sänkt hennes straff. Herr lagmannen de Fleur gick in och åt frukost.

När han lite senare kom ner på sitt ämbetsrum fick han veta att en finne i löjeväckande påklädning sökt honom hela tre gånger i dag... redan i soluppgången lär han ha postat därute på gatan... ville herr lagmannen ge audiens?

— Är han därute? lagmannen slog sig ner i sin länstol.

— Ja, nådig lagman.

— Fråga vem han är!

Om ett ögonblick kom tjänaren in med besked... jo det var Erkkko Antinen... så sade han sig heta... uppe från Modalens finnskogar... hans dotter är dödsdömd.

Lagmannen harklade och spottade i backen.

— Tja... egentligen... han lade sin ringprydda hand på några protokoll... nej... säg att domen enligt Guds och Svea rikets lag är stadfäst.

Tjänaren försvann, men kom igen.

— Förlåt, nådig herr lagman... men han vill inte gå... han har, tjänaren log, skinn därute som han vill skänka herr lagmannen.

— Tja... lagmannen sitter och ser ut på gatan, där solen ligger stark på de toppiga stenarna... tja... tag in skinnen.

Tjänaren kommer om ett ögonblick in med en packe dyrbara mårdsinn. Lagmannen ser och granskar...

FREDRIK PERSSON

ypperliga skinn... han vänder dem och låter sol-ljuset leka i den glänsande fällen... präktiga skinn... Om en stund säger han: hälsa den där gubben och tacka.

— Men, vågade tjänaren erinra... han vill partout tala med herr lagmannen.

— Nå så låt honom komma då!

Erkko Antinen står grå och gammal inför länets mäktige överdomare. Hans ögon flacka kring rummet. Men så samlar han sig samman, blickar frimodigt mot den bjudande gestalten vid bordet och säger fast som om han blott hade fordrat sin rätt:

— Du skall frälsa livet på Mandi.

Lagmannen blev blodröd, sådant tilltal och sådant tal var något nytt och oerhört. Aldrig hade han hört make.

— Skall... skall! han spräng upp och slog i bordet... vem är du, som talar så till Värmlands lagman.

Finnen faller samman igen... visste han då inte lagmannen att han var Erkko Antinen, som kommit för att tigga om nåd.

Jo, detta visste lagmannen och sådant tal förstod han... men...

Han tog upp snustobaksdosan av silver och tog sig en pris... men domen var stadfäst enligt kungl. majestäts och rikets lag.

Erkko stod förkrossad länge... men så höjde han huvudet och borrade sin blick in i lagmannens.

MODALSPRÄSTEN

— Menar du då att Mandi skall dö under yxan?
Lagmannen nickar: det menar jag. Så slog han upp en skinnpärmad bok, bladdrade lite och vinkade: kom.

— Kan du läsa?

Nej, det kunde han inte.

— Då läser jag... detta är lagen, Erkko Antinen... vet du vad lagen är?

Finnen funderade litet. Så sade han halvhögt:

— Det är väl Guds rättvisa.

— Det är det, gubbe... och därför böja vi oss i vördnad och underkastelse inför lagen. Han strök sig över det gråsprängda håret, sänkte så handen och pekade... Här står... lyssna nu noga, ty detta är Guds röst genom människorna: Så lyder 1 paragrafen 16 kap. i Missgärningsbalken: *"Kona, som af oloflig beblandelse warder hafwande, och thet ej uppenbarar förr födslen, söker enslighet vid sjelfwa födslen... hon skal halshuggas och i båle brännas, ehvad hon föregifwer fostret wara dödt födt, eller ej fullgångit..."* och vidare 5 paragrafen samma kapitel: *"Wrüker kona sitt foster ut å mark, eller gato, så at thet af hunger, kiöld eller annor händelse dör; hafwe förwätkadt lifwet..."*

Lagmannen slår samman boken och säger: Detta var lagens heliga bokstav, har du hört!

Erkko tiger länge, så säger han:

— Gäller detta för oss finnar blott?

— Detta gäller för alla.

FREDRIK PERSSON

— Jaså för alla... och detta var lagen.

— Detta var lagen... din dotters förbrytelse faller under dessa två paragrafer... hon har till och med erkänt att barnet levt... ingen kan frälsa henne.

— Ingen?

Lagmannen funderar en stund, så säger han: jo, en kan om han vill.

— En kan om han vill, ekar finnen på sin dåliga svenska.

— Denne ende är konungen.

— Denne ende är konungen... kan han frälsa Mandi? Stämman skälvde.

Lagmannen nickade bekräftande... Han sitter åter och ser ut i det strålände solskenet. Men så vänder han huvudet och säger:

— Du kan ju söka konungen och bönfalla om nåd.

— Kan jag göra det... en finne?

— Inför honom äro alla lika.

— Så går jag till konungen, rösten är livlig och ung... var bor konungen?

— I Stockholm?

— Så... är det långt dit?

— På en vecka kan du nå.

Finnen ljusnar allt mer... och du tror att han hjälper... du tror att han hjälper, rösten tiggde om hopp. Men lagmannen svarade kallt:

— Därom har jag ingen mening... och med detta har jag ingenting att skaffa... jag sköter mitt!

Erkko Antinen griper lagmannens hand... tack,

MODALSPRÄSTEN

tack, lagman, konungen hjälper... konungen är nådig.

Han grep sin mössa på golvet och försvann.

Men lagmannen skakade på huvudet, satt länge mulen, men sken så småningom upp när hans blick föll på de glänsande skinnen i hörnet.

— — — —

Andra dagens kväll var Erkko Antinen åter hemma. Han hade gått 12 mil på något över ett dygn. Först hade det varit hans mening att gå direkt till Stockholm, men när han tänkte på saken närmare beslöt han att först söka hemmet och vännerna däruppe i skogarna... Alltid hade han nämligen lagt märke till att gåvor hjälpte... inte hade lagmannen berättat detta om konungen om inte han fått skinnen... Men vad skulle han ge konungen som stod så högt över både präst och lagman? Själv hade han ju ingenting mer. Men kanske hans vänner hade. Silver var säkrast... för silver stod ingen... hade finnarna däruppe vid gränsen blott silver, då var Mandi snart fri. Blott han nu hann... bara han hann. Hur länge skulle det dröja innan bödeln kom med bila och kärra... han hade hört sig före... Ingen kunde ge besked om detta. Men ett voro alla överens om... hans dotter skulle beredas. Innan hon givit sitt hjärta åt Gud fick hon ej lägga sitt huvud på stocken... Bara han hann... bara han kunde träffa majestätet innan det blev försent...

Hemkommen föll han samman på britsen... sov

några timmar, men när solen rann stod han resklädd på tunet med näversäck och nya skor av hemgarvad kohud. Nu fick man vara anständigt klädd, nu när man skulle till kungs.

Han såg ut över sjön som ångade i soluppgången, han lät blicken följa bergens och skogarnas vågiga linjer... och han stod länge och stirrade mot sydöst. Ty där långt borta, ute vid havet låg kungens stad och där skulle han träffa den som skulle frälsa Mandi. Han såg rågen som vaggade på de vida svederna i morgonbrisen, han såg rovlanden, som svällde av grönska, men boskapen var borta, den var i andras förvar.

Genom två dygn utan nämnvärd vila gick Ercco Antinen, den forne storfinnen som tiggarkinne från pörte till pörte...

Hjälp mig, var det första han sade vart han kom... hjälp mig att frälsa livet på Mandi. Och i få ord fick han berätta det sista, detta förskräckliga, som ännu ingen hört: att domen stod fast...

Du får ta allt vad jag äger och har; hos grannen, en halvmil från mitt pörte har jag 8 kor och 50 getter... du får ta dem som pant. Detta hade han sagt åt alla.

Men endast ett fåtal ville ha säkerhet. De kristna därnere i dalen ville mörda Mandi, den varenda en kände... Mandi som var moderlös och vars barn blivit ätet av vargar.

Finngubbarna knäade till skogs, smögo fram genom vindfall och moras, gjorde sina iakttagelser och

MODALSPRÄSTEN

funno platsen, där deras skatter lågo gömda. Få voro dalrarna visserligen, men Erkkko fick dem alla ... och när han åter drog ner genom skogarna kände han hur silvret tyngde hans rygg.

— — — —

Utefter vägarna mot öst och genom bergslagens vida skogar och gruvbygder gick en gubbe med näversäck på rygg. Alla som sågo honom förundrade sig över att en man med så rynkiga drag och med ett hår så vitt kunde färdas så fort. Och de flesta han mötte frågade han utan att stanna: detta är ju vägen till Stockholm? De flesta nickade och sa: ja, men en och annan menade som så att alla vägar ju bära till Rom... Mitt på dagen när solen brände som hetast kunde man se en gubbe ligga sovande i en skuggrik dunge med näversäck till huvudgård. Men natt efter natt skällde hundarna efter en vandrare, som gick fram efter vägar och stigar med sega, fjädrande steg.

Tredje dagens middag såg gubben en mäktig samling hus och ett högt torn av en kyrka, som med svarttjärat tak reste sig mot den blåa himlen...

Är detta Stockholm? frågade han en ryttare han mötte... Ånej, min gubbe, ännu har du långt om du skall gå dit, svarade ryttaren skrattande... detta är Arboga... Men detta är ju vägen till Stockholm? Jo, detta är vägen... följ bara den stora sjön du träffar på en mil längre bort.

FREDRIK PERSSON

Han hade velat fråga, ryttaren, vad resan gällde och annat, men gubben var redan långt borta.

Utefter Mälarstranden i bukter och krökar gick vidare Erkkos färd. Maten han hade i säcken åt han under vägs. Bönder han mötte skakade på huvudet... En sådan hade ingen sett förr.

— Vart skall du? frågade en och annan.

— Till kungen...

Och när man leende frågade: Vad gäller då resan? fingo de alltid det samma svar: Livet.

Flera städer såg han dyka upp och försvinna och alltid frågade han de han mötte: Är detta Stockholm... nej, Stockholm var det icke... den staden var stor och hade många palats och kyrkor och låg längre ut... men snart är du där.

Och den underlige gubben med säcken av näver hade nickat tyst och försvunnit.

— — — —

Uppe å Brunkebergstorg stodo en solhet middag i juni några trasiga gatpojkar och drevo gäck med en gammal gubbe, som låg och vilade i skuggan av brunnen. Hans make hade ingen av dem sett, det voro de överens om. Hår och skägg hade han som den värsta vildman och till kudde hade han en underlig säck av flätad björknäver. Gubben låg och stirrade mot himlen, där skyarna seglade sakta mot norr. Ungdomen, som växte i antal för varje minut, gav han ej akt på... han bara stirrade så underligt med

MODALSPRÄSTEN

sina skarpa ögon. Ett par paltar kommo till om en stund... giv plats... här kommer vakten!

Gubben låg orörlig som förr.

— Vem är du? frågar den ene palten.

— Erkko Antinen.

— Varifrån?

— Värmland... han talade med en underlig, okänd brytning.

— Vad vill du?

Nu först reste sig Erkko och axlade säcken.

— Träffa kungen.

Paltarna brusto i skratt och gatpojckarna stämde in. Men plötsligt blev det tyst. En tjock herre, klädd i ett slags uniform, kom oväntat tillstädes. Han nickade och Erkko tog till mössan.

— Vill du träffa kungen? frågade herremannen.

Ja, Erkko ville nu det... han hade gått 50 mil nu på 5 dygn för att frälsa livet på sin dotter. Och utan att någon bad honom därom började han berätta om Mandi, som satt och väntade på döden och om natten därinne i skogen då vargarna åto hennes barn. Den tjocke lyssnade uppmärksamt, paltarna och gatpojckarna tego.

— Och nu vill du fordra rättvisa? Det var åter den nykomne som frågade. Finnen rätade sig och hans blick stack.

— Inte rättvisa... för oss finnar finns ingen rättvisa... utan nåd... nåd... Mandi får ej dö under yxan.

Plötsligt började han gråta, stilla och ljudlöst, men i nästa ögonblick hade han försvunnit i vimlet.

Lite senare stod en finngubbe ödmjuk framför vaktens i östra valvet på slottet. Han tog till mössan och frågade om kungen bodde här. Gardisten stod med gevär för fot och mönstrade främlingen.

— Vad vill du konungen? frågade han barskt.

— Be om nåd för Mandi... och åter började Erko berätta om dottern som satt i häradshäktet och väntade på döden och om den förfärliga natten i skogen. Och slutligen frågade han med bön i stämman om inte gardisten trodde att kungen ville hjälpa.

Därom hade gardisten ingen mening alls.

— Men jag har pengar... mycket pengar... menade gubben.

Gardisten blev uppmärksam... ja så du har pengar... vad skall du bruka pengarna till... ja så du tror att kungen tar mutor.

Gardisten blev ond med besked... Du tror hans majestät tar mutor. Han blev allt mera uppbragt, soldaten, kastade slutligen geväret på axeln och röt: kom med!

— Visar du mig till kungen... du vet att det gäller livet.

Jo, gardisten skulle nog visa rätt... kom med bara!

Inne i vaktens satt korpralen tillsammans med ett par meniga och drack öl.

— Här är en, som hädat konungen.

MODALSPRÄSTEN

Korpralen reste sig mödosamt upp. Kruset höll han i hand.

— Jaså, du har hädat konungen.

Finnen stod handfallen, men så började han åter med tårkvävd stämma berätta detta samma igen om dotter sin Mandi och om dödsnatten i skogen... nu ville han be om nåd... och i säcken hade han dalrar, som kanske skulle hjälpa... Korpralen hörde på, drack så och satte kruset på bordet. Så raglade han fram och lade sin hand tungt på gubbens axel.

— Du har i vittnes närvaro hädat konungen... Guds smorde tar ej mutor och den som det säger har gjort sig skyldig till majestätsbrott... i arrest med honom!

Erkko blev gripen och förd bort trots sitt motstånd.

När solen dalade över Långholmen blev finnen utsläppt igen. Korpralen tog emot. Han var åtskilligt drucken men talade redigt: ...Du har hädat hans majestät och straffet är hängning... men... Finnen stod likblek och hans mörka ögon flackade... men jag vill ej göra anmälan... Erkko sken upp, men mulnade åter när korpralen fortsatte: men den ena tjänsten är den andra värd... skall jag rädda livet ditt... ger du mig allt vad du har av klingande mynt.

Finnen protesterade... aldrig, aldrig kunde det ske, ty dalrarna vor lösepänningen för Mandis liv. Korpralen blev otålig och röt: För fången i arrest! Och i arrest bar det för andra gången.

FREDRIK PERSSON

Där satt Erkko Antinen nu ett dygn utan mat. När han åter blev utsläppt och han åter fick säcken var icke en daler tillbaka.

Och den nye korpralen hade han aldrig sett.

Dag efter dag kunde de promenerande på huvudstadens gator och platser närmast slottet se en kutryggig gubbe med underligt tiggande ögon. Han frågade alltid efter kungen... men han hade inga pänningar mer. Och han undrade om någon ville hjälpa honom.

Att han var galen voro alla överens om...

En dag såg denne rolöse gubbe ett lysande upp-tåg... I guldsmidda vagnar sutto herrar och damer med glitter och underliga fjädrar i hattarna. Ryttare redo vid sidan av vagnarna... Han hade stannat och frågat vad allt detta betydde. Jo, hade en godmodig hökare svarat, det betyder att hans majestät visar sina utländska furstliga gäster omkring i sin stad.

Erkko Antinen hade stått stum och stora tårar hade glidit ner i hans vilda skägg... kungen... kungen, hade han mumlat... och jag dåre som trodde mig värdig att nalkas denne... med mina fattiga dalrar... kungen... kungen.

Han kröp som en piskad hund lutande in i närmaste gränd. Hökaren stod förvånad och stirrade efter honom.

Dagen efter var den underlige gubben försvunnen från Stockholms gator.

VII.

Modalens unge präst, magister Olaus Serenius, sitter ensam på sitt rum försjunken i svårmodiga tankar. Framför honom på bordet ligger bibeln uppslagen.

Ute ligger sommarkvällen ljus med solfallets rodnad över sjön därnere, över gårdarna vid dess stränder och över de blåa skogarnas böljande oändlighet. Herr Olaus sitter med huvudet i händerna och vaxljusets låga kastar ett gyllene skär över hans yviga hår. Och hela tiden, timme efter timme, syssla hans tankar med ett och detsamma... brevet han fått nu för flera dar sedan... brevet med lagmannens anmodan och befallning... "Mandi Antinen, dotter av finnen Erkkko Antinen, har fått sin dom på livet fastställd av lagmanstinget... och anmoda vi Eder att henne til Döden bereda..."

— Gud, Gud hjälp mig... Gud, Gud hjälp mig. Herr Olaus faller samman på knä vid sängen och hela hans kropp skakas av våldsamma snyftningar... Gud i himlen hjälp mig... hjälp mig! Han kunde inte, nej han kunde inte. Skulle han komma till henne, han... icke med tröst och hopp om befrielse

från fångenskap och död... utan som bödel. Som bödel... Vad kunde han, eländige mask... vad kunde han... större orätt hade aldrig begåtts... aldrig hade lagens grymhet och förbannelse drabbat en människa tyngre. Och han... han skulle med bibel i hand tala om förlåtelse... förlåtelse för vad... för vad? Och han skulle ge henne nattvard... och han skulle leda henne upp till blocket... han skulle som kyrkans vigde tjänare stå henne nära när hennes unga huvud skulle rulla... nej, nej... Gud, Gud hjälp mig i din stora barmhärtighet!

Han ropade ut orden som en drunknande ropar om hjälp i den mörka natten.

Han steg upp och började vandra... fram och åter... åter och fram. Därute drömde dalen i nattens skymning, över Mosjön låg dimman ljus och lätt... Nu skulle han komma... nu när intet hopp mera fanns... nu var han befalld, nu fick han lov... men icke förr. Nej far hans hade icke velat... du besöker icke den livdömda, Olaus, hade fadern sagt, du besöker henne icke... jag förbjuder dig detta. Ty en sådan handling kunde misstydas... du vet vad folket tror... du vågar icke, Olaus, du vågar icke!

Och han hade ej vågat. Men natt efter natt hade folk i dalen sett en man i vid kappa kretsas kring häktet i Tvered... han hade gått och spejat som ett djur spejar efter sin rövade avkomma, som hyndan spejar i ångest efter de valpar man tagit från henne. Och man hade lågmält talat om detta... man hade

MODALSPRÄSTEN

viskat och undrat... men ingen vågade tala högt. Ty ingen ville få något otalt med herr Israel... Men nu fick han lov... nu kunde icke ens fadern förbjuda. Ty lagmannens vilja gällde mer. Nu var det hans plikt att slå... att döda... nu!

I natt var han där och nu skulle han åter dit. Kanske Mandi tillsist skulle ana att han var där... kanske han genom gluggen skulle se hennes bleka ansikte... Men i morgon skulle han se henne säkert när han som Guds tjänare kom för att... döda henne... barmhärtige Gud hjälp!

Gården sov och Modalen sov när herr Olaus midnattes smög sig ut. Bandhunden kröp ur sin koja och gick honom till mötes. Tyst, tyst... ingen får ana detta... du ensam har sett mig natt efter natt. Herr Olaus viskade detta och smekte hunden... på få smög han sig tvärs över gräsmattan, listade upp grinden och var ute på vägen. Men väl därute vände han sig om och spejade ängsligt mot gården... nej fadern sov, och med en lättnadens suck fortsatte han sin förbjudna vandring i natten.

Plötsligt spritter han till och står. En lutande gestalt står hejdande i hans väg.

— Du Erkko... du Erkko, han mumlar knappt hörbart fram orden... vill du mig något... vill du tala med mig.

Jo, Erkko Antinen ville tala med prästen... han visste att han skulle komma... nu kom han ifrån Stockholm självt.

FREDRIK PERSSON

— Och ingen nåd... rösten skälvde.

Nej ingen nåd... kungen hade främmande... och dalrarna han hade med blevo stulna. Rösten var dov och mörk, men underst låg en ton av fruktansvärd fasthet.

— Vi äro förlorade, Erkko... ingen, ingen kan hjälpa.

Finnen gled ljudlöst vid sidan av prästen. Natten slukade dem båda. Längre gingo de tysta, men så säger Erkko fast:

— Mandi skall icke dö under yxan.

Skulle hon icke! Prästen blev livligare... Finns då någon hjälp... finns någon hjälp...?

— Vi två, du och jag... vi hjälpa oss själva.

— Vi...?

Finnen tiger åter.

— Vi... vi...? I den barmhärtinge Gudens namn svara...!

— Barmhärting Gud... finnen hånler... när såg du honom... ingen är barmhärting emot oss... tala aldrig till mig om Gud... vi finnar ha blott en Gud... oss själva... vår vilja, det är guden... begriper du!

Nej, Olaus begrep icke... men han förstod att Erkko i sin djupa nöd hade fattat ett beslut, som var fruktansvärt i sitt mörka allvar.

— Skall Mandi rymma? frågar han slutligen hett.

— Nej... hon är länkad... nej... detta är icke räddningen.

— Men vilken...?

MODALSPRÄSTEN

Erkko Antinen tiger länge innan han svarar. Så griper han prästen i armen och talar viskande hest.

— Du, präst, skänker min dotter livet... jag, hennes far, dödar henne... Jag Erkko Antinen dödar henne... jag ensam är barmhärtig... jag som icke ber till din Gud, jag ensam vill frälsa... kan frälsa... när ingen, ingen vill.

Två mörka gestalter glida i nattmörkret ner genom dalen. Ingen har sett dem, ty dalen sover, men den natten drömde finnjäntan Mandi på sin hårda brits att Olaus kom till henne och att han slöt henne i sina armar och hon tyckte att hela hans unga ansikte lyste av hängiven kärlek... som solen lyser i maj över hembygdens svarta skogar.

— — — — —
Genom dalarna vida omkring och över de oändliga skogarna gick ryktet om den livdömda Mandi... hon som låtit vargarna äta sitt barn. Nu i månader hade man knappast talat om annat. Var man träffades på kyrkvallen, vid arbetet eller inne i de grå gårdarna, alltid föll talet långsamt och tungt på henne... Mandi Antinen, som satt länkad vid väggen och i ångest bidade döden. Man undrade över om ett straff som detta var rättfärdigt. Och i smyg med viskande stämmor talade man hårt om herr Israel som ingenting gjort för att rädda. Han var den ende som förmådde något här... han hade kunnat beveka om han velat. Men han ville inte. Och man menade som så att han nog hade en egen mening

med detta. Ingen fick dra sonens hjärta från honom. Ingen fick ställa sig hindrande i vägen för hans stolta planer. Mandi skulle dö... Madi skulle glömmas av alla. Men främst av herr Olaus, som en gång skulle bära biskopsämbetets heliga insignier.

Detta talade man om med viskande hesa röster. Och vid gudstjänsten i Modalens kyrka gingo rädda blickar till herr Israel... deras gamle präst som för sonens skull lämnat sysslan. Men även den unge blev föremål för granskning och utläggning. Blek stod han på stolen söndag efter söndag, flackande gled hans ögon över församlingen, skälvande dov var som oftast hans röst. Men hans predikningar andades hot och kraft och oftast kunde det ske att han i förtäckta ordalag talade om henne som skulle dö... henne, finnjäntan Madi, som snart skulle lida sitt rättvisa straff. När detta hände gick genom kyrkan en kall luftning som när vinden i vintern drager in och församlingens ögon blevo stela av skräck... stirrande tomma som inför synen av något fruktansvärt okänt. Men alla som en visste och sade sig att den som stod bakom var ingen annan än gammalprästen... han var det som lagt sina ord i sonens mun... han var det som själv skrivit ner hans predikan.

Vida omkring gick ryktet om Madi... hon som låtit vargarna äta sitt barn. Och ofta hände det att folk kom miltals borta ifrån för att få se henne. Ingen släpptes in, ty profossen hade sina instruktioner, men

MÖDALSPRÄSTEN

genom cellgluggen kom hennes bleka ansikte till synes. Och mer än en gång under vårens lopp hade det hänt att mödrar tagit sina barn med... Ser du henne, hade de då sagt och pekat... Hon skall dö... Varför skall hon dö? hade de små frågat... Därför att den heliga rättvisan är sådan, mitt barn. Ofta hade det hänt att en och annan i ett obehagat ögonblick listat sig alldeles under gluggen och med lågmäld stämman hade man vågat fråga om ett och annat. Och alltid hade den livdömda svarat dem... mild och ljus hade hennes röst klingat och alla hade förundrat sig över att allt vad hon sagt andats hopp och försoning. — Innan höst är jag fri, hade hon yttrat en gång... Gud är rättfärdig... men säg Olaus att han kommer... säg Olaus att jag väntar... väntar.

Och den hon väntade kom. Det var en dag med högblå himmel och strålande sol. Häggar och rönнар blommade, bien surrade i profossens trädgård och blank låg Mosjön, och i skogarna gingo getter med späda killingar.

Profossen Erik Rudberg gick ute på gården och ordnade. I går hade han fått höra att herr Olaus, Modalens präst, skulle bereda den dödsdömda, men ännu hade han ingenting sagt om detta. Sedan gammalt var det ju bruk att prästen var den som skulle kungöra för fången att ingen nåd var att vänta. Och gamle Rudberg var tillfreds med detta. Många livdömda hade han vaktat och följt på den sista van-

dringen, men ingen hade varit som Mandi. Hon var något för sig själv. Alla andra hade rasat stundom, förbannat och brukat hårda ord om Gud och överheten... Mandi Antinen satt dag efter dag, månad efter månad stilla och tyst på sin brits. Hennes tal hade varit milt och ingen hade hon anklagat. Hon hade bett att få arbete och han hade skaffat henne något fast han möjligen med detta handlat orätt...

Gamle Rudberg räfsade planen medan han tänkte på Mandi... ja, ja... nu kom nog herr Olaus, kanske redan i dag. Och han kom med den vissa döden. Men hon hade ju talat om honom alltid, dag efter dag... Kommer icke Olaus... Vet Olaus ingenting...? Kanske hon ändock skulle bära sitt öde med ro, blott han satt när henne, blott han ledde henne fram till blocket.

Med detta sysslade gamle profossens tankar ideligen.

Och herr Olaus kom och blev mottagen med vördnad.

— Ers vördighet har i dag en tung plikt...

— Jag kommer med livet, Rudberg, rösten var dov men livlig... jag vill meddela Mandi, att hans majestät... benådat.

— Nej detta är ej möjligt, ers vördighet... alla veta ju...

— Vad alla veta är lögn... vad jag vet är sanning... förstår du detta?

Nej gamle Rudberg förstod ingenting, ... men detta

MODALSPRÄSTEN

kom ju honom heller icke vid... det blev prästens sak...

— Detta är min sak, Rudberg... du talar icke ett ord till någon om detta...

De följdes in. Bibeln låg uppslagen på bordet.

— Svär vid Guds evangelium att du tiger!

Gamle profossen svor med låg röst medan hans ögon sågo skrämnda på prästen. Aldrig hade han sett den milde herr Olaus så sträng som nu i detta ögonblick... men... men herr Israel var hans far... äpplet faller...

— Minns din ed... öppna dörren!

Något senare visste Mandi Antinen att hans majestät skänkt henne livet och att hennes far om några dagar skulle hämta henne hem.

Mandi hade suttit på britsen, blek och hålögd när Olaus trätt in. Hon hade sett upp när dörren öppnats och en man i fina kläder kommit och stängt bakom sig. Till en början hade hon ej kunnat se hans ansikte, men när han kommit fram i cellen såg hon vem det var. Hon hade rest sig upp med skramlande bojer, hon hade sträckt sina magra armar emot honom och ropat hans namn gång på gång.

— Ollas... Ollas... Ollas...

Och herr Olaus hade slutit den dödsdömda i sina armar.

Han kom dock äntligen... han kom dock äntligen... natt och dag hade hon väntat... timme efter timme våren fram hade hon stått vid gluggen och sett

FREDRIK PERSSON

efter honom ... andra hade kommit, men icke han ... andra hade talat till henne, men icke han. Detta hade hon berättat med tårkvävd röst, men icke i förebråelse utan i skälvande lycksalighet över att den hon väntat och drömt om äntligen ... äntligen kommit.

De två hade satt sig på britsen och herr Olaus hade talat milt och varmt om orsaken till dröjsmålet. Det gällde ju att frälsa dig, Mandi, och jag måste ju arbeta för dig. Därför kunde jag ej komma. Långt borta bor den som ensam av alla kunde lösa dina bojer ... han måste underrättas ... och han är svår att träffa ... tänk dig, femtio mil härifrån bor han i en stor stad nere vid havet ... och vakten vill stundom icke släppa in någon ... Det gällde att arbeta, Mandi, allt måste vara klart, alla papper i ordning annars öppnas ej led och dörrar ... Men nu är saken vunnen ... tänk dig, Mandi, nu är du fri ... snart. Du skall komma hem till dina skogar igen ... eller stanna hos mig om du vill ... Nu råder ingen över mig mera, Mandi, nu är jag mäktig nog att ta dig till min hustru ... nu är jag präst här i dalen ... tänk dig präst i Modalen ... vill du stanna hos mig, Mandi, vill du bli min hustru ...?

Mandi Antinen låg stilla vid prästens bröst medan han talade och han kände hur hennes veka kropp darrade i stilla gråt. Men när han frågade lösgjorde hon sina armar och såg upp ... du vet Ollas att för din skull kom jag ner till dalen ... du vet att dig

MODALSPRÄSTEN

kan jag ej leva utan ... om jag så skulle ha blivit din ringaste piga, som fått göra dina grövsta sysslor ... jag hade blivit hos dig ... Ingen, ingen är som du ... Och åter lade hon sina armar om sin älskades hals och tryckte sig intill honom i namnlös hängivenhet.

Hela dagen satt Olaus inne hos Mandi. Profossen tyckte det var underligt detta att han dröjde så länge ... aldrig hade det förut hänt att prästerna uppehållit sig så länge hos en livdömd ... Livdömd ... ja, ja, han hade sin egen mening om detta ... visst skulle hon dö ... men nu hade han svurit och vad hans vördighet ville med detta gyckel, det blev hans ensak. Han, Erik Rudberg, fick passa sig själv och sitt. Nu fick han göra pålen i ordning så länge ... i kväll skulle han piska en tjuv. Han spottade och knackade ur järnpipan mot tumnageln.

I solfallet for herr Olaus hem. Så länge han var inom synhåll från gluggen vinkade han med handen och hans rygg var rak och ögonen logo. Men när han kom längre upp i dalen föll han samman. Och han grät stilla för sig själv som ett sorgset barn gråter.

Nästa dag och dag efter dag kom han igen. Tidigt på morgonen durade hans kärra ner genom dalen och folk han mötte hälsade ödmjukt.

Han har tunga dagar, herr Olaus, sade man sinesmellan ... Gud i sin nåd styrke honom ... och henne. Men hur han skulle överleva den förfärliga

dag, då han skulle göra Mandi den sista tjänsten som levande, förstod ingen.

Sommaren hade nu kommit på allvar. Björkskogen stod festlig och späd emot furornas dystra svårmod. Vinden drog ljum genom dalen från sunnan och Mossjön lekte i solen.

— Du får lösa Mandis bojor, sade herr Olaus en dag till profossen.

— Nej det kunde icke hans vördighet mena . . . en liv . . .

— Tig, Erik Rudberg, tig . . . Manti Antinen är benådad, prästen röt och skakade gubben . . . lös hennes bojor och tig!

Den dagen och många andra hände det underliga att Manti Antinen och Modalens unge präst sutto under häggen i profossens trädgård som två nyförlovade sitta. Folk som gick förbi stannade och talade om detta . . . aldrig hade det hänt att livdömda släppts ut . . . men herr Olaus var nog mäktig. Och alla som en kände glädje när de sågo de två. Gud välsigne herr Olaus. Men deras ansikten mörknade när de fingo syn på profossen, där han stod vaksam bakom en knut med spänd pistol.

Och där under den vita hæggen, vars skarpa doft bredde sig berusande stark under lövverkets djupgröna valv, där talade de två som nu efter långa förfärliga månader åter voro samman endast om ett . . . om framtiden. Mest var det Olaus som talade och Manti lyssnade till honom som ett barn lyssnar till

MODALSPRÄSTEN

en förtrollande saga... Hon, Mandi, hans hustru, skulle sitta lycklig och rodnande ung i kyrkan när han, hennes man sjöng mässan eller från stolen talade kärleksfulla ord till folket... Och varje sommar när rågen böljade på hemskogens svedjor skulle de två draga långt mot norr... dag efter dag skulle de vandra omkring bland finnfolket däruppe... de skulle sova som förr under deras fällar och de skulle dricka doftande porsöl ur deras vitskurade trästop... och om Gud herran så ville skulle gamle Erkke få gunga en knubbig gosse på sina knän... deras son... deras barn.

Om detta talade herr Olaus och Mandi lyssnade stilla med tårade ögon.

VIII.

Gamla Kaisu, som vårdat herr Olaus under vintern i pörtet var av drivfinnarnas oroliga släkte. Alltid var hon på vandring, vinter och sommar. Allt uppifrån Fämunsjön i Norge ner till Modalens hemskogar var hon känd av varenda finne... Om någon nattetides bankade på när stormvinden visslade kring pörtet i hösten visste husfolket nästan med visshet att det var Kaisu som anlönt... Sågs en krokryggig käring med näversäck på rygg söka sig fram genom skogarna i vintern... det var Kaisu. Hon var allestädes, kom oanmäld och försvann när hon ätit ett mål mat och fått en nypa tobak till järnpiplan. Hur gammal hon var visste ingen, men att hon var omkring de hundra var en allmänt utbredd tro. En och annan glunkade om at hon icke kunde dö; som straff skulle hon få leva, ty engång hade hon med sina konster dödat en präst. Men ingen visste något närmare om detta. Ett var dock visst: präster och kyrka hatade hon. Hon var en av de få som ännu kunde konsten att mana. Lite trollkunniga voro de ju alla. Bota sjukdomar med läsning hade de alla lärt, men att mana fram döda var något annat.

MODALSPRÄSTEN

Denna Kaisu hade även spertus och med dennes hjälp kunde hon allt.

Överallt vart Kaisu Tikkanen kom var hon välkommen, ty finnfolket hade hon alltid hjälpt. Ingen kunde bota sjukdomar som hon och alla slags drycker kunde hon tillreda. I skogarna levde hon vinter och sommar och alla dess hemligheter kände hon. Om en och annan inne i tjockningen vid ett tjärn såg en nying glimra i natten, då mumlade han alltid... har Kaisu kommit. Var en snara vittjad eller en fisktina tom någon gång visste man att gamla Kaisu varit framme, men ingen sade något ont till det. Kaisu Tikkanen var allas släkting, var allas hjälp och hemma var hon dit hon kom. Och visare kvinna hade aldrig levat i Värmlands finnskogar.

Denna Kaisu gick Erkkö Antinen att träffa när han fått sitt avtal med prästen klart. Ty hon var den enda nu som kunde hjälpa. Hela natten vandrade gamle Erkkö och i solränningen stod han hemma på pörtets tun. Delsjön ångade och oändliga sträckte sig skogarna mot norr. Allt var stilla, ingen boskap betade på ängen... inga hundar glävste välkommande som förr. Mandi satt i häktet bidande... boskapen var borta långt inne i skogarna... icke ens Sano sågs till. Han var den sista hunden.

Inne i pörtet sover en kvinna på bänken. Hon reser sig när dörren går upp... Erkkö hajar till och står.

— Du Kaisu... du, mumlar han sakta.

— Blev du rädd, log den gamla.

— Ånej, men det var underligt detta ... jag skulle just söka upp dig.

— Söka ...! Jag visste väl detta långt före dig ... men jag botade ett björnbett i Norge den gången och jag kunde inte hindra dig gå ... hon gick fram till kistan och tog fram lite mat ... du får äta, säger hon stilla ... du har ingenting smakat på länge.

Erkko Antinen åt under tysthet ... även det visste hon, tänkte han ... ingenting har jag förtärt på 2 dygn och det hade Kaisu reda på.

— Det är väl nattvardsvinet du vill ha, kan jag tro, säger hon äntligen långsamt och börjar leta i näversäcken.

— Du visste också det ...

Kaisu svarar ingenting till detta ... hon sysslar stilla med säcken och ställer slutligen en näverbütt på bänken.

— Här är nattvardsvinet, Erkko Antinen ...

Gubben gick närmare, synade butten, tog den slutligen i hand.

— Det är bärvin detta ...

Kaisu nickar ... det är bärvin, Erkko ...

— Inga plågor ...? Rösten skalv.

— Hur kan du tro ... Kaisu blev med ens livlig ... hur kan du tro ... jag känner plantorna och konsten kan jag ... lärde av mor min och hon lärde av sin ... hon somnar Mandi ... som du och jag somna i pörtet eller vid nyingen efter en tung dag ...

MODALSPRÄSTEN

Gamla Kaisu slog eld och tände järnpipan.

— Du får hälsa, säger hon efter en stund... och be henne vara välkommen hit upp igen.

Jo, nickade Erkko, han skulle hälsa... han sitter och väger butten i handen. Ögonen stirra svarta mot golvet.

— Du kan berätta att Sano fått valpar.

Jo det skulle Erkko... han skulle inte glömma det.

— Och att bärblommen står vit i skogen.

Jo, jo... det skulle han.

Kaisu knackade ur pipan och reste sig.

— Ja, du sitter väl hos henne när hon somnar.

Jo, det skulle Erkko.

— Och sjung något... en runa.

Jo, jo, det skulle han också.

Kaisu axlade säcken... hon fick säga farväl då... nästa natt vid nymåne skulle hon plocka örter i Rajlasdalen... fyra mil härifrån.

En krokryggig kätting gled ut och försvann spårlost i skogen.

— — —

Herr Olaus, Modalens präst, hade suttit samman med Mandi hela den dagen... I morgon dag kommer far din, hade han sagt... du får följa honom hem så länge... Om en vecka eller så kommer jag med klövjhäst och hämtar dig... Min far har ju varit emot detta, det vet du... men i detta gör jag som jag vill. Kaptensdottern på Ås kommer aldrig som prästfru till Modalen.

Mandi hade suttit som hon brukade sitta... stilla och lyssnat och hans hand hade hon hållit hela tiden. Hon kände sig så oändligt lycklig... så rik att ingen var rikare. Och när hon satt här och såg upp genom dalen, kände hon behov att sträcka ut sina armar och famna allt... åkrar och hus och människor. Och hon kände en sådan gränslös tacksamhet emot människorna... emot alla dessa som frälst hennes liv och som ville ge henne friheten åter. När solen dalade måste herr Olaus ge sig av. Vi träffas i morgon... jag kommer samman med far din... i morgon är han säkert här.

Detta sade herr Olaus när han kysste henne till avsked.

Han vände sig om och vinkade ivrigt när han for, men när han kom utom synhåll föll han samman i stolen och jämrade sig högljutt. Upp genom dalen följde honom rädda, förfärade blickar...

Gud styrke herr Olaus viskade kvinnorna som stodo nigande vid vägkanten... han om någon behöver hjälp och förbön. Och den unge prästen, som nu i den inbrytande natten drog hem, tyckte han som alla andra att Modalen och bygderna vida omkring lågo sänkta i den svartaste sorg. Leendet var svunnet från allas läppar, sångerna hade tystnat och i veckovis hade ej en fela lockat till dans. Ja, Jonte, den gamle spelmannen, hade högt bedyrat att inte stämde han sin fela åtminstone i sommar... nu när

MODALSPRÄSTEN

oskyldigt blod skulle flyta. Hela dalen låg slagen av skräck inför det förfärliga som snart skulle ske.

Endast en var sig lik, herr Israel.

I kvällningen strax sedan Olaus rest kom Erkko och knackade på hos profossen. Han hade icke näversäck på rygg men i handen bar han en butt utav näver ...

Du kommer kanske för att ta avsked, Erkko Antinen, menade gubben ... jag har ryktesvis hört att bödeln är på väg ... Jo det var ju meningen, genmälde Erkko stilla ... du har väl ingenting emot att jag stannar hos min dotter i natt.

Nej det hade nu profossen inte ... du får tala med dotter din så länge du vill ... snart skall hon ju vandra sin tunga vandring och lite tröst bör hon ju ha av sin far.

Han hämtade fram nyckeln och låste upp dörren. Just när han skulle gå frågade han plötsligt: vad har du i butten? ... Å bara lite bärvin ... ja så. Dörren gled igen.

Mandi stod vid gluggen och stirrade ut. Hon bar inga bojor mer. Herr Olaus hade gått i god för henne.

När dörren öppnades vände hon sig och såg vem det var som kom.

— Far ... far, viskade hon och hennes ögon fylldes med tårar.

Erkko satte butten på bänken och själv tog han

FREDRIK PERSSON

plats på britsen. Mandi satte sig bredvid honom. Och hon tog hans hand mellan båda sina.

— Är jag fri nu far? frågade hon jublande.

— Jo, jo, svarade Erkkko, nu är du fri, Mandi... hans majestät blev mycket ond när han fick veta hur de behandlat dig... din dotter har ingenting ont gjort sa han mer än en gång... hon skall vara fri... fri... Detta sade han mig personligen.

— Och du fick se och tala med honom själv, far...?

— Hans majestät är lika mot alla, Mandi... för honom är icke en lagman förmer än en finne om än aldrig så fattig... du kan tro han var nådig emot mig.

Erkko Antinen berättade utförligt om sin resa till Stockholm, om allt det underbara han sett... höga hus, Mandi, höga som små berg och kyrkor med torn som tycktes nå ända in i skyarna... och du kan tro att kungen var grann... aldrig hade jag tänkt mig en människa av kött och blod som kunde vara så grann... och när han åkte ut stod folk i rader och bockade sig till jorden... men när han fick veta varför jag kommit stannade han genast vagnen och han hörde på allt som jag berättade. Och när jag slutat sa han: Mandi, din dotter är oskyldig... kunde hon i sin stora nöd hjälpa att vargarna åto hennes barn... hon skall ingalunda sitta i fängelse... hon skall genast bli fri...

— Gud välsigne den gode kungen, viskade Mandi

MODALSPRÄSTEN

och hennes ansikte lyste av tacksamhet och hängiven lycka... Gud välsigne honom.

Solen var borta för längesedan och kvällens svala skymning fyllde cellen. Sida vid sida, tätt intill varandra sutto de två, far och dotter och ur mörkret stego deras viskande stämmor och blandades med det prasslande vindsuset därute.

— Och nu får jag komma hem far...

— Nu får du komma hem, Mandi... du förstår att när kungen har sagt det, så är du fri... inte kunde hon väl hjälpa att vargarna åto hennes barn, detta sade han mer än en gång. Erkko satt hopsjunken med ansiktet mot golvet och hans starka röst, tränad av rop inne i skogarna lät så underligt tjock. Men detta gav ej Mandi akt på.

— Redan i kväll far... Rösten var bedjande varm.

— Nej inte i kväll, Mandi, genmälde fadern... jag träffade prästen och han bad dig vänta tills i morgon.

Och med detta lät Mandi sig nöja.

De två började tala om hemmet och om skogarna däruppe vid riksgränsen... Du kan tro det är vackert däruppe nu... jag tror mig aldrig ha sett skogen så vacker som i år, försäkrade Erkko... och äringen är god, bättre än på många år... våra rovland stå gröna och på svedjorna vaggas rågen manshög... vi däruppe ha ingenting att frukta av vintern som kommer... om där finns mycket gräs... jo, Mandi, du kan tro vi få hö... på myrarna står starren fotshög och så tät, så tät och på hårdvallen se'n... i år fyllas

FREDRIK PERSSON

ladorna varenda en och jag är viss om vi få stacka . . . men nu kommer du ju till hjälp . . . ensam hade jag nog inte kunnat få allt i hus.

Så talade Ercco och Mandi, dottern, lyssnade så som man lyssnar till en kär gammal melodi, som kommer ens hjärta att svälla och ens ögon att tåras. Och medan fadern talade till henne om detta glömde hon allt det onda hon lidit och utstått, dagars grubblande längtan och natters vaka . . . hon gick åter däruppe i skogarna och mellan hemmets torvtäckta hus. Åter såg hon elden flamma röd i spisen och kring pörtets knutar sjöng vinden och runt om stodo skogarna i högsommarens djupgröna prakt.

— Jag träffade Kaisu nyss . . . hon bad mig hälsa dig och välkommen skulle du vara, Ercco talade lågt och drömmande och han höjde blicken och såg ut i mörkret med sina rinnande ögon.

— Hon lever Kaisu . . .

Jo, hon levde och hon hade bett honom hälsa att bärbloppen stod vit i skogen . . . och att Sano fått valpar.

Jaså, Sano hade fått valpar . . . tänk att Sano fått valpar. Och i samma nu stod dödsnatten levande för henne och hon kände en fruktansvärd kyla stiga upp och famna sig. Hon hörde Sanos morrande tjut, hörde vindens sång i träd Kronorna . . . och ett spätt skrik av ett nyfött barn. Och hon tyckte att allt detta var något förfärligt hon drömt, något som ingen människa kunnat uppleva. Men hela tiden hörde hon

MODALSPRÄSTEN

skriket av sitt barn, detta som hon aldrig sett, men vilket hon gråtit över och längtat efter natt efter natt i cellens tryckande mörker. Och hon böjde sig ner och grät stilla utan snyftningar... som den gråter som förlorat något kärt, det han aldrig får åter.

— Du får smaka på bärsaften jag har med, Mandi... fadern talade åter och hans röst var fast utan darrning.

— Har du bärsaft...

Jo, han hade det... saft av jordbär... det skulle vara liksom en välkomsthälsning från hemmet och skogarna detta.

Mandi tog butten... drack länge... satte den sedan vid sidan av sig.

— Tack far... tänk att du tänkte på detta, hon var åter strålande glad och talade livligt... Och tänk hur roligt det skall bli att komma hem igen... att få äta hillo ur lillkoppen... far... tänk... Hon glädde sig som ett litet barn åt detta... att få äta hillo ur lillkoppen.

— Du får dricka lite mer, Mandi.

— Tack far... skall inte du...?

— Nej, du vet att jag inte tål.

Mandi drack ännu en gång... så gott det smakar, far... men, hon sträckte på sig och gäspade, så sömnig jag blir.

Det var ju också sent, menade fadern... du får lägga dig Mandi... i morgon ska vi upp med solen... vi ha fyra mil att gå.

FREDRIK PERSSON

Ja hon ville sova nu... tänk att vara hemma i morgon kväll... och tänk att Sano fått... hon sjönk tillsammans på britsen och sov tungt och stilla som ett trött barn sover.

Hela natten satt Erkko Antinen och vakade över sin dotter. Hopböjd och skumögd satt han men icke ett ögonblick släppte han hennes hand. När dagen grydde kunde han se och känna att döden kom smygande sakta. Andedräkten blev långsam, ansiktet förr så rosigt blev grått och handen han tryckte slappnade.

Då, just när solen rann och skogarnas toppar glödde, började han sjunga finnfolkets underliga dödsång, vars mäktiga ord och melodi gått i arv genom sekler. Sakta vaggande av och an sjöng han, lågt och dröjande, medan fåglarna kvittrade i häggen och medan solljuset flöt in genom gluggen och lade sig som en gloria omkring den dödas huvud.

Länge, länge sjöng finnen Erkko karelarnas dödsång... Gud, Gud, store Gud... tag denna själ... och när han äntligen höll upp för att öppna glugglasets och släppa ut själen hade kroppen börjat stelna.

IX.

Dagen därpå tidigt redan började underliga rykten gå i Modalen. Var man träffades ute på vägarna eller inne i stugorna talade man blott om detta enda: att Mandi Antinen dött nu kort innan hon skulle halsuggas.

Med lågmälda stämmor talade man om detta och alla som en uttalade den förmodan att hon ej dött en naturlig död... Fadren, Erkkko Antinen, hade varit hos henne under natten och när han gått hade han sagt till profossen: Mandi sover, hade han sagt, du får vara barmhärtig och låta henne sova. Därtill hade profossen nickat gillande och sagt: ja. Men när han lite senare tittade in såg han genast att hon var död.

Förfärad över detta hade profossen sökt länsman och domare... Det kunde ju gälla hans ämbete detta... att låta en människa dö, som bödeln redan var på väg för att avrätta... större förbrytelse kunde ej en profoss göra sig skyldig till. Och länsman och domare hade rivit sina hår och hotat och förbannat... Vad har du gjort!... hade de ropat och

knutit händerna ... är det så du passar ditt ämbete ... Och själv hade gamle Rudberg varit förtvivlad, men ingenting kunnat göra.

I det längsta hade han nekat, så berättade man i bygden, men till sist hade han måst erkänna att han givit den dödsdömdas far, finnen Ercco Antinen, lov att vara hos henne under natten. Och nu förstod man ... du har låtit fadern mörda sin dotter ... hade domaren rutit och ruskat den gamle ... du har gjort dig medskyldig i ett mord ... du skulle själv under yxan om rätt vore!

Så hade domaren talat och profossen hade stått stel och hört på ... Men så småningom hade all vreden vänt sig mot finnen.

Och ridande bud hade utgått åt alla kanter och håll med befallning att gripa Ercco Antinen, den fördömde trollfinnen, död eller levande. Nu fick det vara slut med dessa eländiga finnars skändliga gärningar ... dottern mördar sitt barn ... fadern mördar sin dotter ... blev då aldrig någon ände på dessa mörka hedningars ohyggligheter. Så talade lagens handhavare och allt vad av överhet fanns gav honom sitt tack och gillande ... Finnarna måste utrotas om de så skulle jagas som man jagar varg i vintern ... ett laglydigt samhälle och ett laglydigt folk kunde icke tåla sådant.

Men i sina domar över finnarna i allmänhet och Ercco Antinen i synnerhet var ingen strängare än Modalens pastor emeritus, herr Israel.

MODALSPRÄSTEN

Han satt just vid middagsbordet, herr Israel, åt stek och drack vitvin till när hans vän kapten Rolling till Ås och Forshamra rusade in oanmäld och berättade vad skändlig gärning som skett i natt medan folk sovit och ingenting ont anat.

Detta kunde inte vara möjligt, menade herr Israel i det han reste sig från bordet... Jo tyvärr, det var möjligt... finnjäntan var död och finnen, hennes far... mördaren var spårlöst försvunnen.

Herr Israel gick uppbragt upp och ner på golvet... hur skulle detta sluta... hur skulle detta sluta... sitt, sitt bror Rolling... vi måste tänka ut ett sätt att för alltid göra oss dessa fördömda finnar kvitt. Hur skulle samfundet kunna bestå om sådana halslösa gärningar ostraffat finge övas... kan bror Rolling säga mig detta... nej finnarna som inte veta av varken mänsklig eller gudomlig lag måste förgöras som Israels barn fordom förgjorde sina hedniska grannar... detta är Guds den allsmäktiges vilja.

Herr Israel fyllde två vinglas.

— En skål för det heliga kriget!

— Instämmer, bror Serenius.

De båda vännerna drucko långsamt och högtidligt.

Nej det måste bli ett slut på detta... vartill hade de domare och präster, soldater och annat som Gud herran gillat om ej för att befrämja rätten och upprätthålla ordningen... finnarna ville leva sitt eget liv, ha sina egna moralbegrepp och sina egna oskrivna

lagar... skulle sådant tålas i ett kristet samhälle... nej!

— Skål, bror Rolling.

— Skål, bror Serenius.

De stötte sina glas samman och drucko... harklade sig och fortsatte... Det gällde ju nu att handla klokt och förnuftigt i detta... Erikko var ju fågelfri efter detta... en mördare kan slås ner som man slår ner ett ont djur... men här blev aldrig ordning förrän hela stammen var förintad eller jagad. Men man måste dock vara försiktig... dessa hedningars förfäder hade dock fått hans gloriösa majestät Carolus den elloftes tillstånd att bo här, bränna svedjor och bryta bygd...

— Är bror säker på det, menade kaptenen... jag tror nu något annat... Vad menar bror? Prästen stod spänd och lyssnade... att dessa finnar vid Gränsen... ej ha hans majestäts lov... Du menar väl icke...? ... Jag vet ingenting visst, men jag tror... och om några dagar kan jag få besked... vi två, bror och jag sända ett pålitligt bud till huvudstaden... Där vet man besked.

Herr Israel ljusnade. Bror är en hedersman, en sann stridsman inför Gud...

Jo, kaptenen hade nu under de senaste åren tänkt mycket över detta. Bror förstod nog lika väl som han, att det hade stor betydelse för hela bygden om finnarna kunde jagas... Däruppe i skogarna ligga efter vad det påstås väldiga odlingar och vidsträckta

MODALSPRÄSTEN

ängar som röjts och svedjefall som ger såväl säd som bete... Finnarna hade arbetat trots sin ogudaktighet och sin mörka trolldom... vägar ha de trampat och brutit ned till bygden, båtar ha de lagt i sjöar och vattendrag... lite var kunde få sin rika bärgning däruppe nu... sedan allt detta arbete nerlagts... Bror är nog enig med mig.

Jo, prästen var enig med kaptenen... obygdens däruppe kunde bli till oberäknelig nytta för dalen... men nu var det ju detta med konungens brev.

Den saken ordnar sig, skall, måste ordna sig, försäkrade kaptenen... lagen kan förtolkas och till och med konungliga löften kunna brytas... den saken ordnar jag, bror Serenius... jag har som bror nog känner, mina små försänkningar uppe i regeringen... till och med kanslipresidenten har lyssnat uppmärksamt mer än en gång till det jag sagt.

— Skål, hedersbroder!

— Skål, skål!

De skålade och drucko.

Jo, kaptenen hade också kommit i ett annat ärende, medgav han om en stund... Som nog bror vet har det ju länge varit vår mening att Olaus skulle bli min... måg... och jag undrar nu om vi ha någon anledning att vänta längre... Nej, nej, ivrade prästen, det fanns då ingen som hälst anledning att uppskjuta något som i alla fall skulle ske... bror fick själv bestämma dagen för bröllopet.

Ja, bror förstod nog att Olaus som hans, kapten

FREDRIK PERSSON

Rollings måg skulle ha lätt att ... han log och nickade menande.

— bli prelat, ifyllde herr Israel, jo det, det förstod han ... Olaus var kanske lite blödhjärtad, lite vankelemodig, men fram skulle han ... biskop skulle han bli ... ser bror Rolling ... min far var biskop och hans far ... själv har jag en gång varit nära målet ... men så kom ju ledsamheter och intriger emellan ... men Olaus måste nå dit hans far icke nådde. Han skall ha krumstav och mitra.

Ja, detta fann kaptenen mer än rimligt och på hans starka hjälp kunde de båda lita.

Detta skålade de gamla herrarna på.

Om en stund blev magister Olaus själv hämtad. Han skulle först som sist ha vetskap om den ingångna överenskommelsen.

Pigan som skickades hade funnit honom på hans rum och när hon kommit in hade han suttit vid bordet med ansiktet i händerna och hans kropp hade darrat i undertryckt gråt. Men när hon framfört sitt ärende hade han icke ett ögonblick tvekat utan genast rest sig och följt.

Och när han kort efter stod inför de båda gamla kände han sig skygg och förkrossad som om han kommit för att få en dom uppläst ...

Jo, det var nu detta att han, fadern, sedan länge varit överens med sin värderade vän, kaptenen på Ås att ... ja, du kanske förstår meningen utan att jag behöver fortsätta.

MODALSPRÄSTEN

Nej, magister Olaus förstod inte detta, han skakade på huvudet och hans blick var långt borta...

Nu höjde fadern rösten, men stämman var mild:

— Du skall trolova dig med fröken på Ås.

Sonen såg frånvarande upp: skall jag...?

— Ja, detta ha vi ordnat för att skapa din lycka... genom ett så hedrande parti kan du nå prelatens värdighet snart. Sonen stod länge stum, men sade slutligen:

— Jag blir aldrig prelat, far... aldrig.

— Tyst nu med detta, Olaus, svarade fadern hårt... saknar du vilja och äregirighet har jag detta till övermått... du skall... när jag vill!

Samtalet var slut och sonen smög sig bort som en tuktrad hund smyger för att komma undan sin husbondes åsyn.

— — — —

Natten som följde blev Mandi Antinens lik jordat i självspillingarnas hörn på kyrkogården.

Först hade det varit profossens mening att gräva ner henne utanför muren som förut skett med självspillingar, men emot detta satte sig hela dalen. Mandi Antinen skulle åtminstone vila i vigd jord. Fram emot kvällningen anlände mästermannen, som ju var överflödig nu. Han fick hjälpa profossen att lägga liket i kistan, spikad samman av ohyvlade bräder. De båda männen lyfte så lådan på rackarkärran och midnattes voro de framme.

Natten var ljum och mild med måne och vattrade

skyar. Mosjön låg drömmande stilla med ett täcke av ljusa dimmor, och genom stillheten steg det fjärran suset av forsfallat i norr. Men runt om lågo de milsvida skogarna på vakt kring templet, som reste sig bjudande mäktigt med kopparklätt tak emot nattens dunkelblåa himmel. Modalen sov. Vägarna slingrade sig öde och tomma som gråa ormar mellan åkrarnas grönska. Ty få eller ingen visste att finnjäntan Mandi i natt skulle jordas...

Innanför muren var graven grävd och lutad mot sin skovel stod dödgrävaren och väntade... hade väntat nu sedan skymningen. Äntligen framemot tolv hör han hjulknarr sör i vägen... allt närmare kommer det... han kan höra hovarnas stamp och ett par halvhöga röster, som tala och svara... lugna, lågmälda röster, som tala om gemensamma bekanta och annat...

Äntligen, dödgrävaren drog en suck av lättnad... att ensam så här vakta graven mellan självspillingar och namnlösa var intet att stå efter... gast hade han sett mer än en gång och tunga suckar hade han till och med nu hört stiga upp under gravhällarna... Gud ske lov att de kom!

Kistan lyftes ner, restes sedan på kant, vräktes över muren och hamnade med en duns på griftgårdens vigda jord. Profossen och mästermannen kravlade efter...

I samma nu stodo alla tre lyssnande stilla och deras borstskäggiga ansikten lyste spöklikt bleka i skym-

MODALSPRÄSTEN

ningen... Storklockan hade smällt till, ett kort och skarpt slag som slutslaget vid helgemålsringningen. Gubbarna blottade andäktigt sina huvuden och mumlade alla ett kort: fader vår. Här grepo osynliga makter in... onda eller goda... Gud vare alla syndare nådig.

— Hon... har fått Guds nåd... och förlåtelse, stammade slutligen profossen hest... annars hade ej klockan rörts.

Det var kanske kajor eller annan nattens fågel, menade de andra efter en paus... ett eller annat flygdjur hade satt kläppen i rörelse.

Nej... nej sådant har aldrig hänt... Gud har förlåtit och givit nåd.

Kistan rullades rätt och sänktes sakta och varligt i graven...

En ung man, klädd i mässträkt och med korsprydd bok i hand närmar sig långsamt. De tre männen stirrade på honom som om de i honom sett en nattens vålnad. Vem var detta... vem var detta... en präst i högtidlig ornat vid en midnattsbegravning... icke i mans minne hade sådant hänt.

Herr Olaus... herr Olaus... de tre vid graven i självspillingarnas hörn viskade sinsemellan detta.

Men Modalens präst, herr Olaus, stod i nästa ögonblick bland dem och hans stämman var bjudande sträng när han sade:

— Ej som en missdådare skall Mandi Antinen jordas... hon som var bättre och renare till sinne och

själ än någon människa jag känt... med sång och bön skall hon jordas... och med stark fast darrande stämman stämde han upp begravningssalmen.

Men han fick sjunga ensam, ty ingen av de övriga vågade stämman in. Detta kunde ha kostat dem anseende och ämbete.

Aldrig i mans minne hade salm sjungits eller bön lästs vid en missdådares grav.

Sedan salmens skälvande toner förklingat i nattstillheten föllo de tre skovlarna mull och begravningsceremonielet lästes. Och skarpa och klara klungo officiantens ord ut över graven och griftgården. Ingen hade sett herr Olaus sådan, så stark och stolt mitt i sin sorg... han den blide och veke hade i natt blivit till en trotsare och hädare, en som trampade Guds och människors lag under fötterna. Ty detta som skett var i sitt slag oerhört.

Åter ljödo hans ord och rösten hade stigit i välde och kraft och hans ögon flammade i natten.

— Sov i ro du som trampats och misshandlats av förblindade människor... sov och dröm om den tid som en gång skall komma med ljus över dalen, med kärlek i förmörkade sinnen... du är en martyr, Mandi... men din martyrdöd var lätt, du sov in med din tanke sträckt mot det kära du ägt, med din tanke mot skogarna och skogarnas gråa gårdar... jag hälsar dig, jag som har större skuld än du anat eller kunnat tro... och här vid din grav svär jag att ingen skall tränga undan din bild i mitt hjärta...

MODALSPRÄSTEN

du var mig kärare än jag visste... nu först vet jag vad du var och vad du betytt... Jag knäfaller inför dig, martyren... jag beder dig om förlåtelse och jag bjuder dig sova som ett barn sover i sin moders armar drömfritt och gott... jorden vår heliga mor är barmhärtig... Amen.

Sedan herr Olaus sagt detta föll han på knä och bad länge med ansiktet gömt i mässhakens veck.

Men de tre, som förskräckta dragit sig undan trodde sig märka att hans kraft var slut och att hans kropp darrade i gråt.

Om en stund var herr Olaus försvunnen, graven kastad till... och Modalens kyrkogård låg åter stilla och övergiven när den nya dagen grydde.

X.

Sent en kväll hade gamla Kaisu kommit till pörtet vid Delsjön. Den dagen hade hon vandrat 5 mil, ty senaste natt hade hon sovit vid en nying inne i de norra gränsskogarna halvvägs mot Trysil.

Erkko Antinen hade redan gått till vila i resvedskojan, som var sommarbostad. Han hade känt sig så trött i kväll, så trött och så övergiven. Och han tyckte att livet blivit honom till en tung börda nu när Mandi ej mera fanns.

Mandi, Mandi... han låg på risbädden under gluggen och såg ut i den ljusa natten, och han önskade åter och åter att hans dotter skulle komma, så som hon alltid kom medan hon levde. Han ville höra hennes trippande steg emot tunets stenar och hennes ljusa, varma röst när hon frågade om ett eller annat... Mandi, min dotter, gamle Erkko knäppte samman sina grova händer och han fortfor länge att viskande kalla på henne, som han dödat.

Plötsligt hörde han snabba steg över gräset, tassande tramp av näverflätade skor som kommo honom allt närmare... Nej, nej, skulle detta vara möjligt...

MODALSPRÄSTEN

skulle han ha den kraft, som blott Kaisu hade... skulle han ha makt över de döda... han reste sig upp, Erkkko, och hans blick gick sökande in i skymningen... nej, nej, var detta dock möjligt... kunde han mana fram och komma i tal med de döda... han som var olärd och ej hade spertus.

Men den som kom var ingen annan än Kaisu Tikkanen.

— Du väntade Mandi... var det första hon sade när hennes barkbruna ansikte blev synligt i dörröppningen... Men hon kommer icke tillbaka... nej.

Erkkko hade rest sig och stod... Nej hon gjorde väl icke det... och orätt var det ju också att önska...

Ja detta var sant, Mandi var för god till att störas... endast det onda manas fram, detta visste nog Erkkko.

De stodo ute på tunet, de två. Ännu glödde himlen i väst och över skogarnas böljande fall låg ännu ett skär utav sol. Längre tege de och deras blickar gingo liksom sökande ut över vidderna. Men slutligen började Erkkko tala och dov och viskande ljud hans stämman genom stillheten. Det var om Mandi han talade och om hennes sista stunder. Hon dog lugnt och stilla som det var lovat... dödskamp eller smärtor hade han icke förmärkt och hennes sista tanke gällde Sano... hennes egen hund som nyss fått valpar.

Kaisu frågade ingenting, hon stod krokig med stav

i hand och hörde noga på. Nickade endast tyst, då och då. Ja, ja, detta visste hon ju på förhand. Hon kände örterna och örternas kraft.

Och nu var han ju ensam, Erkko, och livet hade blivit honom så tungt och svårt. Ensamheten i och för sig fruktade han ju icke, men detta att hans enda barn var borta... att Mandi ej mera skulle syssla i pörtet var svårt. Och ingen enda hade han att arbeta för. Detta var kanske svårast... Natt efter natt hade han legat vaken och tänkt på detta. Häruppe vid Delsjön böljade hans rågfält och i skogen omkring pörtet betade hans kor och getter... vem skulle äga allt detta när han dog... nu när Mandi var död. Och vem skulle en gång trycka hans ögon samman och vem skulle sjunga karelarnas dödssång vid hans läger... Detta hade sysselsatt hans tanke nu natt efter natt och icke ville han hugga en svedja mer.

Kaisu stod som förr stilla och hörde på, lät Erkko tala, nickade endast förstående: ja, ja.

Men plötsligt stod hon stel och rak och de mörka ögonen glödde.

— Du bekymrar dig onödigtvis, sade hon skarpt.

— Vad...

— Du bekymrar dig onödigtvis, Erkko... du har att förvänta storfrämmande nere från bygden snart.

— Storfrämmande...

— Jo just... länge har du väntat och önskat besök, den gamla hade raknat alltmer under det hon talat och hennes stämma var ung och stark... länge

MODALSPRÄSTEN

har du önskat dig dalfolket hitupp ... nu snart, kanske i morgon dag skall din önskan uppfyllas ... de kristna ha tagit dig på orden ... själva gammelpprästen skall gästa dig och ett tjog andra minst ... du har gång efter annan tiggat och bett: kom, kom, se våra odlingar ... se vad vi gjort ... nu äntligen komma de, dalfolket, som dyrkar Gud och annammat nattvard, dalfolket som mördat din dotter, det ljusa, välsignade folket som har skriven lag och vigda präster ... nu komma de snart för att se dina egna och dina bröders odlingar ... nu i morgon dag skall du och vi alla se gudsfolket som du väntat i många år ... Och gudsfolket skall komma ... med hot och förbannelse till finnskogen.

De sista orden klungo mörka och olycksbådande som en sibyllas förfärliga profetia.

Erkko Antinen hade stått undrande och hört på, stått bredbent, men hopsjunket och först när spådomen uttalats hade han ryckt till som om han känt en knivspets i ryggen.

— Du menar då icke ... du menar då icke, mumlade han knappt hörbart. Och han gick ett steg baklänges och sträckte händerna avvärjande framför sig.

Kaisu stötte staven mot marken och yttrade dovt:

— Jag menar det jag säger ... hit skall komma ett följe, som skall härja och bränna ... före nästa solfall skall ej finnas annat än rykande bränder här ... gammelpprästen skall gästa dig, Erkko!

Och i den stilla sommarnatten medan månen lyste

FREDRIK PERSSON

gul över skogarna och dimman låg luftig och lätt som brandrök över sjön berättade Kaisu närmare om detta förfärliga som nu var i görningen. Huru dessa planer kommit till hennes kännedom nämnde hon icke, men ej ville Erkkko av den orsak ens ett ögonblick betvivla hennes ord. Den som talade var Kaisu Tikkanen, finnfolkets profetissa . . . hon visste allt.

Jo saken hängde samman så. Lyssnade du noga Erkkko Antinen . . . tänk ej mera på dina svedjor och på din betande boskap, innan nästa solfall är du utfattig och hemlös . . . kanske ligger du stympad och blodig också.

Erkkko stod länge lutande stilla och stirrade rakt fram, ryckte så till och skrek, vrålade som ett sårat skogsdjur vrålar i fruktan och raseri.

Föll sedan ihop och stod stirrande som förr . . . Började sedan löpa runt på tunet, runt, runt under det han kramade sin bredbladiga slidkniv.

Så småningom lugnade han sig emellertid, stack ner kniven igen och listade sig närmare Kaisu, som stod stilla där hon stått.

— Biltog, mumlade han, sade du biltog Kaisu?

Jo Kaisu hade sagt biltog . . . du är fredlös, Erkkko, du kan slås ner som man slår ner vargen i skogen, skjutas ner som en tjäder eller hare.

— Och allt jag äger, allt, allt, ta de från mig? Det låg jämrande gråt i frågan.

Kaisu nickade tyst, jo, jo.

MODALSPRÄSTEN

— Och här har jag arbetat, arbetat i otaliga år ... finnes då ingen rätt, ingen rättvisa?

— Nej icke för oss ... Kaisu stod krokig stödd mot sin stav ... icke för oss, vi äro de små och de svaga ... vi ha alltid orätt vi.

Erkko började löpa igen, runt på tunet och åter kramade han kniven så fast att senorna i handen lyste vita. Stannade så plötsligt och skrek:

— Men prästen dödar jag!

— Nej, genmälde Kaisu ... honom dödar jag ... och långsamt skall han dö, långsamt ...

Hon tystnade igen och stirrade tigande ut i den månklara natten. Men så började hon tala igen, stilla och dovt som om hon talat med sig själv ... Dö skall han gammelprästen i Modalen, han som vill förgöra oss, han som vill röva vår boskap och bränna våra pörten ... han, den invigde gudsmannen, vars liv har varit lögn och hat, dö skall han ... men långsamt. Och med stegrad röst i mörka rullande tongångar talade hon vidare, gamlan, om detta: hans dödskamp skall vara år, många, många år, döende skall han stå på stolen i Modalens kyrka, döende skall han förrätta mässa och dela ut nattvard ... döende skall han leva ... ty det är själen jag långsamt skall döda ... hans liv skall bli en pina och hans glädje förbytas i namnlös sorg. Som en skugga, ett spöke man manat fram skall han vandra ... hans natters sömn skall vika, hans mat skall stå orörd och inför tomma väggar skall han predika, ty alla människor

skola fly honom som man flyr en stinkande spet-
älsk... Den gamla tystnade åter, men fortsatte
igen nu lägre än förr och hennes röst hade likhet med
en huggorms väsning... Bisp skall han bli din son,
klåvhätta och krumstav skall han visserligen bära,
men du skall jämra dig i ångest när du ser honom
och du skall gömma dig undan hans åsyn... Bisp
skall han bli, detta har du drömt om, präst, men du
skall förbanna den dag då du först önskade... och
den dag kommer då du skall anropa din Gud att han
skall befria dig ifrån din ornatsklädde son... genom
ditt eget kött och blod skall jag i finnfolkets namn
utkräva hämnd...

De sista orden dogo bort som en viskning i natten.

Gamle Erkkö Antinen hade stått likblek och lyss-
nat, ty han kände knappt Kaisu igen. Nej hon som
stod här på tunet var ej Kaisu längre utan ett fruk-
tansvärt genfärd, en döding som stått upp ur sin
skogkransade grav i månnatten... en som var fylld
av ett hat emot sina fiender så djupt och förlamande
att hon syntes honom som det onda förkroppsligat,
detta som kan döda och förgöra blott med sin blick
och sin önskan.

Ute på tunet stodo de två gamla timme efter timme.
Ingen av dem kände trötthet och ej tänkte de på
sömn eller vila, ty detta som snart förestod band
dem och upptog dem helt. Och hela tiden rådgjorde
de sinsemellan om huru de och allt finnfolket borde
handla.

MODALSPRÄSTEN

Men när solen rann var tunet tomt och ljudet av boskapens klockor dog bort långt nol i skogstjockningen.

— — — — —
Nere i Modalen hade man fått storfrämmande och alla i dalen på ett par undantag när förundrade sig över detta.

Till prästgården hade sent en kväll kommit en hop beväpnade soldater och i spetsen hade ridit en herremän i lysande mundering. Gammelprästen, herr Israel, hade stått med långpipa på trappan och tagit emot. Han hade handhälsat på truppledaren och bjudit välkommen. Och soldaterna hade fått mat ifrån köket och en kutting hembränt brännvin till broderlig fördelning. Gårdsfolket hade hållit sig på avstånd och misstänksamt sneplat till dessa främmande karlar som lågo lägrade under rönnen vid brunnen och kvinnorna hade känt sig kusliga till mods vid tanke på natten som stundade. Ingen enda ville byta ord med soldaterna... knektar... rövare, viskade man sinsemellan, att fanen själv skulle skicka oss sådana på halsen.

Ty av gammal erfarenhet visste man häruppe att med folk som detta följde ej annat än ont. Mer än en gång hade truppavdelningar varit förlagda till Modalen... gränsposteringar som skulle passa på norrbaggarna under ofredstider och alltid hade de uppträtt pockande och brutalt. Och deras officerare hade icke ens dragit sig för våldtäckt.

Men i kväll avlöp allting fredligt. Soldaterna blevo så småningom berusade och föllo i sömn en efter en. Men för säkerhets skull vakade drängarna i prästgården hela natten.

Löjtnant Gustaf de Fleur, lagmannens son, och avdelningens ledare, satt emellertid inne hos gammelpresten och drack vin. Supén hade varit splendid, ty herr Israel ville hedra sin välkomne gäst och visa vad en lantprest förmådde. Och ridande bud hade omedelbart avgått till kaptenen på Ås... han var välkommen till prästgården på supé.

Nu sutto de tre herrarna efter slutad måltid och dryftade sina angelägenheter grundligt. Ute på verandan mot trädgården där ingen kunde störa och ingen obehörig lyssna, hade de tre tagit plats omkring bordet. Framför sig hade de tumlare av silver.

— Ers vördighet kan ej tro huru frögdefullt detta bådskap blev mig, vände sig löjtnanten med en bugning mot prästen... tänk eder att dag efter dag förnöta tiden med spel och curtoise, när majestätet givit en svärd att bruka... Alla dessa pique-niquer i stiftstaden har föga rogat mig, nej för mig har blott kriget varit värdigt en man... han höjde sin tumlare, saluterade och drack men fortsatte omedelbart... Att hugga ner finnar som fly skrämde som backharar är ju icke plaisir för en kunglig officer, men bättre detta än att låta kniven rosta... Det har ju orerats om krig med moskoviten, men jag fruktar det mys-

MODALSPRÄSTEN

sorna, dem fanen må bränna, göra vårt hopp om intet... vad tro herrarna om detta?

Jo, de båda gamla herrarna fruktade det värsta, nu hade ju nattmössorna fått övertaget vid valen igen. Gammelprästen drack häftigt och stönande som om han känt leda och obehag blott vid att nämna det förhatliga namnet... Det är ju en skam för vårt land detta, menade han, att vi icke angripa moskoviten och utvidga oss på hans bekostnad... annat var det när tolfte Carl, gloriös i åminnelse, ledde Sverges öden, då ville vi något, då vågade vi något, en härlig tid, mine herrar... jag var magister scolaris i Karlstad när armén marscherade mot norrbaggen... tänken eder, mine herrar, bonddrängar i trasor och bleka av svält jublade inför utsikten att få slåss... nu, nu predika myssprästerna fred och tala i Guds hus om idoghetens välsignelser... sådana mesar och ömkliga krukor... och vart bär detta hän, mine herrar?... Mot undergång och evärdelig nesa... Nej låtom oss jaga myssorna, dessa ömkliga fredsfår som ej vilja slåss och göra landet ärat som det förut har varit, låtom oss driva dem i landsflykt och bereda dem samma öde som vi ärna finnarna i gränsskogen nu... Prästen hade rest sig och höjt sin tumlare, han var synbart drucken, men predikostämman var mullrande stark som alltid när han utropade: drickom en skål för kriget... mine herrar, kriget leve!

Och skålen blev drucken under glam och jubel.

Under kvällens lopp blev anfallsplanen närmare preciserad. I gryningen skulle truppen tåga mot norr, flintorna skulle vara skarpladdade och mat skulle bringas med för en vecka minst. Och ledaren och vägvisaren skulle bli unge magistern, Modalens präst. Han och ingen annan. Detta var faderns vilja. Ty ingen enda kände terrängen som han och han ensam kände vägen mellan gungfly och myrar. Han som varit på jaktfärd dit upp, efter vad fadern lät påskina...

— Men var ha vi herr magistern? frågade efter tvekan kaptenen... inte har åtminstone jag sett honom i kväll.

Gammelprästen fyllde tumlaren och drack... Nej han hade nog förfall i kväll; prästen i Modalen är nog strängt upptagen... och förresten sysslar han ju alltjämt med denna sin latinska avhandling, bror vet... han vill partout ha den ventilerad efter nyår... gammelprästen harklade och drack och det undgick icke de två att han gjorde det för att dölja sin förvirring... Men om herrarna önska träffa min son, skall jag genast sända bud...

Men det ville nu herrarna icke, nej, nej de ville inte störa herr magistern... nej för ingen del.

Och framemot midnatt reste kaptenen hem och gammelprästen följde sin gäst till hans rum.

Nu visste emellertid alla i dalen och gammelprästen med att herr Olaus just nu intresserade sig varken för själavård eller teologiskt forskande. Ty efter

MODALSPRÄSTEN

Mandis död och begravning hade han blivit som förvandlad. Natt efter natt höll han till ute, strövande utan mål och mening om i skogarna eller gled fram efter stigarna nere vid sjöstranden som ett grått spöke. Men medan solen var uppe lämnade han icke sitt rum. Där satt han eller halvlåg oftast med slutna ögonlock och dit fick hushållerskan bringa hans mat. Fast detta var obehövt, han åt ingenting. Detta berättade hushållerskan för pigorna . . .

Hela gården var som sänkt i sorg. När man talade sinsemellan gjorde man det med låga, varsamma röster som om någon legat för döden och ingen enda skrattade mer eller visade tecken till glädje. Endast en var sig lik: gammelpprästen. Han gick i rummen och kring ägorna som förr, hans blick var skarp som alltid och hans stämma myndig och hård. Och när någon vågade häntyda till sonens tillstånd var beskedet alltid detsamma: tål dig, snart är han rask! Om detta och om ingenting annat talade hela dalen. Uppenbart var ju att deras unge präst gick och bar på en tung sorg.

— Det är finnjäntan Mandi han sörjer viskade man sinsemellan när man satt samman i stugorna eller möttes ute på vägarna . . . ty annan orsak kunde ingen finna på.

XI.

När truppen i solrinningen stod marschfärdig var vägvisaren icke att finna. På sitt rum var han icke och ingen hade sett honom sedan sent i går kväll. Då hade gammelkusken mött honom på skogsstigen inne vid Nottjärnet. Han hade hälsat, berättade Johannes... Guds fred, hade han sagt och han hade nickat men utan vidare glidit förbi som han ju brukade numera.

Ja, det blev till att leta, befallde herr Israel... finnas skall han, ty han känner vägen som ingen annan och själv har han gott av att komma ut och få omväxling. Detta yttrade gammelprästen och hans röst var lugn och bestämd som alltid. Men herr Olaus var ingenstädes att se... lador och stallar genomsöktes, alla rum och skrubbar blevo noga genomletade, drängar och pigor sändes kring ägor, ner till sjön och till skogen... men resultatet blev detsamma. Herr Olaus var borta...

Ja, ja så var ju ingenting att göra åt det... min son har ju sina nycker som alla tankspridda lärda ju ha, han log gammelprästen och rev sig i peruken...

MODALSPRÄSTEN

det är väl denna latinska avhandlingen som hållit honom i funderingar så att han glömt gå hem... han brukar ju ofta gå ensam om nätterna för att ostört få tänka... ja, ja så blir det väl jag som i stället får leda.

Gammelprästen kastade en skälmsk blick på löjtnanten och ryckte på axlarna... dalen måste representeras vid så högviktig en handling och en övrighetsperson måste vara med.

Men före avfärden innan han besteg ridhästen, viskade han i förtroende till Johannes: Du ansvarar mig för, Johannes, att det icke blir mässfall om söndag... predikan ligger skriven på pulpeten och du styrer om att herr Olaus talar... hälsa detta från mig.

Han talale lågt och forcerat men orden föllo tunga som hammarslag. Och gammelkusken kröp baklänges undan som om han velat rädda sig bort från något ont.

Herr Israel Serenius red i tēten upp genom skogarna. Men omedelbart efter som närmaste man kom löjtnanten och därför blev det möjligt för de två att tala samman om resan och om resans ändamål.

Ja, herr löjtnanten kände nog också orsaken, menade prästen... vad som föranlett oss, hans majestäts laglydiga undersåtar, att gripa in emot hans fiender, finnfolket... sedan nu majestätet nådigast givit sitt samtycke...

Nej, hans vördighet torde tillge, men något när-

mare om orsaken varför de där däruppe skulle jagas och deras kojor brännas, det hade löjtnanten verkligen inte haft tid att ta reda på... alla dessa sällskapliga plikter lade ju så beslag...

Jo, jo, detta förstod prästen, själv hade han ju varit ung och dansant chevalier så detta kunde han fatta... men kanske herr löjtnanten möjligen skulle intressera sig för att närmare få besked...

Löjtnanten nickade jakande... jo, jo... varför icke och med stor noggrannhet utredde prästen ämnet... Jo, det var nu detta med den kungliga tillåtelsen som saknades; se Dal-finnarna och många andra hade en gång i tiden sökt konungens nådiga lov att ta sitt tillhåll i gränsskogarna, men se de här finnarna hade icke besvärat sig... herr löjtnanten kunde tänka sig: i 100 år om icke längre hade tjugtals familjer bott däruppe utan ringaste lov, de hade byggt hus och odat och huggit svedjor precis som andra finnar fast de icke hade ringaste rätt... vad skall man kalla sådant, herr löjtnant.

Ja, det visste inte löjtnanten, men oerhört var det...

— Men så småningom började såväl jag som min värderade vän herr kaptenen till Ås misstänka att icke allt stod rätt till... jag är böjd till att tro det Gud herren själv viskade oss något i örat... Ja, vi dryftade saken mer än en gång och till sist beslöto vi oss för att sända ett säkert bud till Stockholm. Alla löftessedlar äro protokollförda däruppe och nå-

MODALSPRÄSTEN

got misstag kan icke befaras. Budet, en gammal väbel, som luktat krut vid Narva, reste, granskade, gjorde förfrågningar och tog avskrifter, kom igen... nå det vi misstänkt besannades... Delsjöfinnarna hade aldrig haft lov...

Prästen reste sig i sadeln och såg sig triumferande om och löjtnanten gav till ett utrop som kunde tydas som en svordom...

— Ingen lov, nej, de voro tjuvar och skövlare som bränt skogen och ödelagt vårt villebråd och vårt fiskvatten, och detta hade ingen vetat, ingen enda brytt sig om att ta reda på förrän jag och herr kaptenen togo fatt... Så slöa och liknöjda äro bönderna därnere i dalen...

Bönder är bönder, menade löjtnanten, och han kunde inte begripa att sådana jordkrypande trälar hade fått säte och stämma i riksförsamlingen när nu Guds vilja var att herrarna skulle ensamt regera.

Denna lilla utvikning från det egentliga ämnet aktgav prästen ej på utan han fortsatte med det varmed hans hjärta var fullt... Nå saken var klar, finnarna skulle bort, skulle fördrivas, ty ej får ett laglydigt folk tolerera sådan upprörande kränkning av hans majestäts nådiga lag. Herr kaptenen och jag ingingo med en vördsam anhållan till hans högvälborenhet landshövdingen... om ers högvälborenhet ville befalla om handräckning i och för bortdrivandet av dessa arga skalkar och trollkunniga finnar, som olovades och oss alla till men och stort förfång slagit

FREDRIK PERSSON

sig ner i Delsjöskogarna uppe vid riksgränsen... men först och främst att gripa och till rätten antvarda Erkkko Antinen, som mördat sin dotter... Jo, handräckningen beviljades, fortsättningen känner herr löjtnanten bättre än jag och nu äro vi på väg för att verkställa vårt lovlige uppsåt... Och att Gud fader skall stå oss bi och förhjälpa oss till seger över hans fiender, som blott känna djävulen, det är jag viss om.

Prästen talade långsamt, högtidligt och med stor salvelse.

De båda herrarna redo före och efter kommo soldaterna med tunga tramp. Ingen av dem reflekterade över varför de skulle jaga finnar och sticka deras bostäder i brand. De voro lejsoldater allihop, hade tagit värvning för att slippa arbeta eller för att undslippa prygelpåle och kyrkstock. De sköto när det kommenderades: fyr, men varför var dem likgiltigt. Finnarna som de skulle förgöra hade de aldrig hört talas om, om de hade förbrutit sig eller icke hade de ingen aning om... De hade kommenderats och de lydde. De visste med sig och hade hört befälet säga det, att de voro mönstersoldater, därför att de icke hade en egen tanke eller en egen mening om något.

I gåsmarsch bar det iväg upp igenom skogarna. De följde en smal och slingrande stig, som de trodde skulle föra till målet. På höger hand gick en skum-

MODALSPRÄSTEN

mande bäck och den bäcken följde de. Runt om på alla sidor bredde sig skogen oändlig.

Fram emot kvällningen började terrängen emellertid ändra utseende. Skogen blev mera lågväxt och myrar började skymtas på avstånd, och ju närmare de kommo dessa myrar desto svårare blev det att tränga fram. Allt lösare blev nämligen stigen de trampade och deras fotspår fylldes med brunt, stinkande vatten. Till sist kunde ej hästarna mer, de stannade plötsligt båda två och vägrade trots befallningar och piskrapp att ta ett steg vidare.

Nej det blev ingen annan råd... man fick vända. Här kom ingen fram. Och gammelpprästen uttalade i all hemlighet till sin vän löjtnanten den förmodan, att här icke stod rätt till... dessa förbannade trollfinnar hade sitt finger med i detta. Men han dämpade sina ord till en viskning, ty fingo soldaterna nys om att man anade gallring, då... nekade de lyda, ty hur det var, fanen och hans anhang fruktade de dock mer än spöpåle och profoss.

Och befälhavaren gav order att vända.

När man åter nått storskogen började det mörkna. Solen hade gått ner och att söka komma vidare var lönlöst i dag. Soldaterna fingo order att koppla gevären och bygga riskoja åt herrarna. Själva fingo de lägga sig kring en nying.

Natten var ljus och mild. Skenet från elden lekte rött och fantastiskt mot granarnas mörka grenverk och en svag vind susade över skogen. Löjtnanten

FREDRIK PERSSON

somnade genast, men prästen låg vaken. Han kände ingen trötthet, ty ridturen hade blott uppfriskat och stärkt. Och som han låg där och blickade in i eldskenet gick hans tanke hem, till Modalen och till sonen, som blivit så underlig nu. Och han kände sådan längtan att se sitt enda barn igen... Däruppe högt över storskogen brunno stjärnorna och månskäran lyste blek... ja, ja, nu sov Modalen också och bandhundarna i de gråa gårdarna därnere lågo vaksamma i högsommarnatten... nu lyste hans kyrka därnere vit emot åsarnas mörker och forsfalllets sus drog i kapp med vindspelet över bygden och alla människor sovo och drömde kanske om äringen eller den kommande dagens slit... blott en var nog vaken... ja han fruktade för att Olaus ej heller i natt hade ro.

Han vände sig, herr Israel, drog kappan över huvudet och sökte somna... men sömnen ville ej komma och tankarna kretsade allt närmare och närmare kring sonen.

Ja, ja, ungdomen är ju sådan engång... deras synkrets är begränsad och deras hållning är vacklande och småsaker kunna stundom bringa dem ur fattning... men Herren vare lov, man glömmar så snart och så lätt när man är ung; när krisen är över är man dubbelt stark... Olaus fick sörja sig mätt, ingen fick störa och blanda sig i; snart var han som förr och då skulle han tacka sin far... om icke förr när han stod skrudad som bisp, då skulle han tacka med tårad blick.

MODALSPRÄSTEN

Aldrig släpper jag biskopen, aldrig, om jag så skall offra livet och mina rikedomar, allt... min Olaus skall nå dit jag icke nådde.

Detta mumlade herr Israel sakta för sig själv ännu när sömnen släckte hans tankar.

Efter ett par timmars orolig sömn, tidigt i gryningen vaknade herr Israel vid ett högröstat samtal ute vid elden. Han reste sig hastigt och skyndade ut. Men löjtnanten låg snarkande kvar. Väl utkommen märkte han genast att något ovanligt hänt. Somliga soldater lågo visserligen ännu kring nyingen, men de flesta hade rest sig och flockats kring en ung gosse, som stod där skrämmd och försagd. Prästen såg genast att det var en finne. Hans skjorta och byxor voro av grått blaggarn och över det mörka håret hade han en hatt av hemflätad halm... De ha tagit min fisk, jämrade sig gossen och såg bedjande på prästen... de ha tagit min fisk, och först nu blev denne varse ett halvtjog feta aborrar och foreller som lågo och fräste i askan. Gossen talade finska och prästen började fråga ut honom på detta språk... hur han kommit hit?... jo han hade sett eldskenet och trodde att folk uppe från gränsen... nå och var är du ifrån?... från Rantilamp, det var ett par mil ditupp... han hade gått hemifrån i går för att fiska i Sörskogens bäckar och tjärn... Känner du Erkkö Antinen?... Jo, nog kände gossen Erkkö Antinen, han som bodde vid sydändan av Delsjön på Konkamak... Om Erkkö var hemma?...

Det kände ej gossen till, men det var ju skördetid nu, så det trodde han nog... Du känner vägen?... Jo, nog kände gossen vägen, och han började nu sedan hans rädsla försvunnit, utförligt förklara hur man skulle gå... det var ju håller inte så långt, bara halvannan mil.

Gossen ville nu smyga sig bort, men prästen befallde honom stanna. Han skulle gå före och visa väg... Och om en stund marscherade truppen efter gossens anvisning och ledning norrut genom skogarna.

Men stigen de i går följt var en djurstig och ledde icke mot finnskogen.

Frammot middag glimmade ett stort vatten fram mellan furorna... Är detta Delsjön, undrade prästen som rest sig i sadeln och spejat. Jo, jo, detta är Delsjön, bekräftade gossen, och där ligger Konkamakk, där Erkko Antinen bor... du ser nog rökstugan där till höger under berget. Soldaterna voro utasade efter den besvärliga marschen och en och annan svor tyst mellan tänderna... satans finnpack, som gjort det nödigt att företa en sådan färd och fanen visste om inte de alla skulle förgås av signerier och trollskott.

Truppen gjorde halt i skoglagget, bössorna eftersågos, fängpannorna fingo nytt krut, flintorna skärptes och löjtnanten steg ur sadeln, ställde sig bredbent framför sina karlar och förklarade situationen för dem... Mördaren Erkko Antinen, som

MODALSPRÄSTEN

bodde i pörtet där skulle gripas död eller levande, men hälst levande... pörtet skulle brännas ner och uthusen likaledes, men om värden av skinn eller annat möjligen fanns, det skulle bärgas undan förödel-sen och tas med.

Soldaterna skeno upp vid denna sista befallning... så skulle de ändå få något för sitt omak... skinn hade pänningvärde och kunde omsättas i öl och fala kvinnor när de åter kommo hem.

Efter en kortare vila fick truppen befallning att rycka fram. Men finngossen hade bundits försvarligt fast till en fur... han var outhärlig, ty han skulle bli vägvisare även i fortsättningen.

Stilla, halvt krypande listade man sig fram, soldaterna höllo händerna hårt om bösskolvarna. Men framkomna funno de till sin besvikenhet att pörtet var tomt... Och ingenting av värde fanns att ta... trollfinnen hade flytt och tagit sina ägodelar med.

Kort efter stod pörte och uthus i lågor. Över de torvtäckta taken där gräs och örter stod i blom, över skogen omkring och över svedjefallen där rågen böljade, gingo lågorna med sus och springande gnistor, men genom den svarta röken lyste middagssolen röd som blod. Tunet var ett eldhav och hettan var fruktansvärd. Soldaterna hade sökt sig undan, ner mot sjöstranden, endast gammelpprästen stod kvar däruppe. Hans hållning var högre och rank och blicken brann utav hänryckning... Så gånge envar som

trotsar Gud och hans heliga lag. Han mumlade detta sakta för sig själv... Så gånge envar...

Strax innan ladan föll samman hoppade en hynda ut genom gluggen. I munnen bar hon en kvidande valp.

Hon sköt som en pil in i skogstjockningen, fast hon bara hade tre ben.

— — — —

Fram genom skogarna drog straffexpeditionen. Närmare ett halvtjog pörten hade man plundrat och bränt, men icke en människa hade man sett. Det var uppenbart att finnfolket i tid blivit varskodda och såväl prästen som löjtnanten förundrade sig över detta. Ty alla förberedelser hade hållits hemliga... Här måtte fanen själv ha ett finger med i spelet, menade löjtnanten, som icke kunde dölja sin misräkning. Hit upp hade han dragit för att dråpligen kämpa emot hans majestäts fiender. Och nu fick han bara bränna. Visst kändes det skönt att rasera lyorna, men rävarna voro dock förmer. Rävarna voro förmer ja... rävarna måste han ha fatt i, ty annars väntade honom varken beröm av överordnade eller kvinnors beundran vid hemkomsten. Att bränna och plundra var så sin sak, men att döda var långt förmer. Varför hade Gud och majestätet givit honom huggvapen och grann mundering om ej för att kämpa som en båld krigsman anstår.

Men prästen hade nu en annan mening, och denna delgav han krigaren när dennes iver och åtrå blev

MODALSPRÄSTEN

för stark... Varför döda, herr löjtnant, menade prästen, när vi nu vinna det vi eftersträvat i alla fall... Fly icke finnarna undan oss, och att de aldrig efter detta vända åter till sina hemskogar är uppenbart... Ha vi ej som vi ärnat satt dem dödens skräck i blodet... bli icke de kristna därnere i dalen dem kvitt och ingen av oss behöver vidare frukta deras fanskap och konst... Och vad som icke är det minst viktiga: ligga ej brutna åkrar kring de nerbrända husen och böljar ej rågen manshög på svedjelanden... och är icke allt detta numera vårt... Erkko Antinen... ja, ja, visserligen han skulle straffas för sin mörka gärning... sant, sant, herr löjtnant, men om han nu också skulle undfly människors rättvisa, Guds mäktiga rättvisa undflyr han icke... nej... Hans samvete skall martera honom dag och natt, hans onda gärning skall följa honom som en svart skugga... han skall fly människors umgänge och evigt skall han bli olycklig och förbannad... Så talade gammelpprästen och hans starka stämman skalv av profetisk vrede.

Truppen hade ingen vägvisare längre. Redan första natten hade finngossen flytt. Med sina tänder hade han gnagt av skinnremmen som fångslade honom. Men detta oaktat hade man funnit rätt. Man hade följt de trampade skogsstigarna eller vid behov bestigit berg och kullar, som höjde sig över skogsödet och därifrån sökt reda på finnarnas boplatser...

I dag var det söndag. Himlen var hög och blå

och solljuset låg gyllenblankt över skogarna. Fjärran i norr reste sig som blåa havsvågor Österdalens fjäll över skogarna och mot öster och mot syd anade man dalarna därnere och storbygden. Herr Israel Serenius var tidigt uppe i dag. Utan att väcka någon hade han smugit sig fram förbi nyingen, där soldaterna sovo och sökt sig ner till bäcken som slingrade sig fram mellan starrtäckta tuvor. Där gjorde han toalett först och tog sedan fram bibeln han bragt med och läste långsamt ett kapitel ur första Krönikeboken. Det var det tjugonde kapitlet han läste, prästen, och han sände en tacksam tanke till sin Gud som just nu genom sitt heliga ord bekräftat att han var på rätta vägar stadd. Det var om den prisade gudsmannen David han läste och om hans åtgärder gent emot invånarna i byn Rabba... och han mumlade långsamt orden och insöp begärligt deras blodiga doft: — *men folket, som var i den, förde han ut, och han sönderslet dem med sågar... och yxor, och sålunda gjorde David med alla Ammoniternas städer...* Detta om konung David och hans rättfärdiga handling gent emot sina och Guds fiender... hedningarna, gentog herr Israel gång på gång och så småningom ångrade han sina oöverlagda ord för lite sedan, dessa att trollfinnarnas liv kunde skonas... Nej, nej, när den gudsmannen David handlade så, var det då icke också hans plikt Gud till ära att förfara med stränghet... nej dö skulle de, dessa onda och trollkunniga finnar, jagas och skjutas som man jagar och skjuter

MODALSPRÄSTEN

ned skadbjörn och varg ... ty så var Guds, den allsmäktiges vilja.

Styrkt av sin andakt vände prästen åter och inom kort drog truppen vidare mot norr in i skogarna.

Fram på förmiddagen nådde man en liten boplats inne i en trång kitteldal. Allt var dödens stilla, ingen rök steg ur taktrumman, inga hundar skällde och omkring pörtet växte frodigt gräs, som ingen människofot trampat på länge. Ja här fanns häller ingen människa ... löjtnanten grymtade harmset ... fly, ränna göra de dessa backharar, dessa finnfödda pultroner ... blod får man icke lukta nej, bara denna evinnerliga brandrök.

Och inom kort steg den svarta, stinkande röken från det brinnande pörtet i bolmande svall mot himlen.

Just som truppen efter välförrättat värv gjorde sig klar till avmarsch hände något. Alla blevo de stående orörliga. Och allas ögon stirrade skrämnda och i stel fruktan på den som stod där och som ingen sett komma ... Framför det brinnande pörtet, så nära att eld och rök famnade henne, stod en kvinna med stav i hand. Och ingen hade sett hennes make ... Hon liknade en människa knappast ... det askgråa håret fladdrade i testar kring hennes huvud, som hade nära släktskap med ett kranium. Men det som förfärade var blicken, ett par ögon som brunno av ett fruktansvärt hat. Löjtnanten kröp ihop, sänkte huvudet mellan skuldrorna som om han väntat ett

FREDRIK PERSSON

slag... blott gammelpprästen stod rak och utmanande.

Ett par sekunder rådde stillhet, blott lågornas sus och knitter förnams. Men så talar kvinnan och hennes röst var så gäll och stark att alla som en ryckte till.

— Det är så du firar gudstjänst, du kristne präst ifrån Modalen... det är så du dyrkar din Gud... I spetsen för en knekthop kommer du, och vi som gömt oss undan ha känt brandröken i dagtal... Du har litat på din makt, präst, men du känner icke finnarna, icke mig... jag har makt att slå dig som jag förr slagit en kristen blodhund i prästkaftan, men jag slår istället den som du ville se som bisp...

Prästen, som hittills stått orörlig, ryckte till, denna anspelning på sonen väckte hans domnade tanke till liv.

— Du! Eländiga trollpacka, röt han... skulle du ha makt hindra min son att bli bisp... du!

Kvinnan höjde hotande sin stav och hennes ord skuro skarpa genom brandlarmet.

— Din son, herr Olaus, står på stolen nu... i detta ögonblick går din dröm i fullbordan... han skall bli lycklig i sina vanvettiga drömmar, men för dig skall dagen bli en pina... nu är han bisp, din son... men du skall förbanna den dag då detta skedde!

Prästen vände sig halvt mot soldaterna: skjut, skjut!

Men icke en bössa höjdes... soldaterna stodo som

MODALSPRÄSTEN

förr och deras löjtnant låg avsvimmad på marken. Hettan hade blivit honom för stark.

Kvinnan var spårlöst försvunnen som om jorden slukat henne... Och i nästa ögonblick skakades kitteldalen av ett bedövande dån. Soldaterna framför det brinnande pörtet sjönko hoptals i knä, men reste sig omedelbart och flydde ner emot tjärnstranden, andra blevo däremot liggande med blödande skottsår i bröst och tinningar... Men den som först gav sig i väg var löjtnanten, som av skottlarmet vaknat ur sin bedövning.

Endast prästen stod kvar oskadad och orädd. Men när andra salvan gick och kulorna pepo honom som retade getingar kring öronen, flydde även han... utan att vända sig om mot dem som lågo skjutna på tunet.

— — — —

Tre dagar senare sent en kväll återvände straff-expeditionen betydligt decimerad till Modalen.

Herr Israel red myndig i tēten, men löjtnanten som fått en nervattack, blev till allas bestörtning buren på en bår.

XII.

Tionde söndag efter den heliga Trefaldighet var Modalens kyrka proppfull.

Vitt och brett hade det nämligen ryktats att deras unge präst, herr Olaus, själv skulle sjunga mässan den dagen. Och detta hade ej varit fallet på länge. Herr Israel, som annars stått på stol och vid altare i det sista, hade efter vad det sades dragit upp mot finnskogarna. Men vad hans ärende var visste ingen.

Genom bågönstrens blybandade rutor trängde sol-ljuset in och lade sig mjukt över kyrkgolvets stenar. En och annan darrande stråle letade sig trevande fram emot altaret, gled värmande fram över tavlans figurer av målat trä, sänkte sig sakta ner över bordet där kalken av silver sken och gick vidare ut i det väldiga rummet.

Under de skumma valven, där målade änglabarn flögo, böljade huvud vid huvud. Män och kvinnor sutto där andäktiga med salmböcker mellan grova händer. Och allas blickar voro riktade mot kor och altare. Ty där skulle herr Olaus snart vara synlig. Och alla som en undrade de över hur deras veke präst som gick och bar på sådan en sorg skulle vara

MODALSPRÄSTEN

mäktig att träda fram i dag. I viskande sus steg talet så småningom om detta när deras herde dröjde så länge... Natt efter natt var han ute, kretsade kring griftgård och kyrka, men vågade sig ej fram... gick djurens stigar i skogen... satt grubblande vid tjärn inne i ensamheten... men sällan eller aldrig talade han med en människa. Detta och annat mer talade man om medan sommardagens ljumma vind sjöng över dalen och solljuset låg gyllene gult över griftgårdens lutande kors.

Äntligen kom herr Olaus.

Med trötta och släpande steg som en gammal man skred han långsamt fram över golvet. Och när han vände sig om mot församlingen där han stod framför altaret såg han ut som en lutande gubbe.

Sedan ingångssalmen spelats och sången tystnat stod han länge som letade han efter ord. Men plötsligt tog han sig samman och hans stämma var stark när han sade:

— Jag sjunger ej mässa i dag, mina vänner, nej i dag vill jag i stället inför Guds altare bikta... i dag skall ske underbara ting... Han tystnade igen och hans mörka blick såg så förunderligt långt ut i rummet. Så talade han åter och församlingen satt i bidande spänning:

— I sakristian, därinne, ligger en skriven predikan... en predikan av min far... men aldrig blir den läst utav mig... själv måste jag tala nu, men jag vet knappt om vad... jag mäktar ej detta som vill ut, mina tankar krypa som slippriga maskar i

mörka labyrinter, min ande är bunden, min själ sitter i fängelse och tigger förgäves om ljus... vänner, I som känner mig... I som sett mig växa upp, sägen mig var skall jag finna svar på dessa kvalfulla frågor som aldrig tiga... Kan den få förlåtelse som ljugit för en dödsdömd... Kan den vinna tillgift av människor och Gud som är delaktig i en förbrytelse... ett mord... Kan den någonsin åter bli lycklig som åsidosatt sin plikt för sin älskogs skull... Vänner, är plikt mer än kärlek, är kärlek mer än plikt... vänner o sägen mig: är ett brott alltid ett brott... har en fader rätt att döda, en älskare rätt att ljuga... har en människa rätt att vara människa om också lagen säger: nej...

Herr Olaus tystnade och stirrade hjälplös mot sin förfärade församling och hans blick tiggde om svar på sina frågor. Men alla voro lamade och kunde icke ge besked om detta... Men nu fingo de alla till fullo bekräftelse på vad de länge anat att deras präst hade varit Erkki Antinen behjälplig. Och de kände fruktan för det som kunde följa på en sådan bekännelse...

Herr Olaus stod länge med underligt stirrande blick och de som sutto honom närmast trodde sig se en vansinnig glimt för ett ögonblick. Men när han åter talade var han sansad och redig...

— Sägen mig, har en människa rätt att hjälpa alltid och utan villkor, det är detta jag grubblat över i långa dagar och nätter... hade jag en edsvuren ämbetsman, vars förfäder i omindelig tider varit Gud och

MODALSPRÄSTEN

konungen hörsamma i allt... hade jag rätt att tänka själv och att gå mina egna vägar... varför skulle jag ensam gilla en hednings rättsuppfattning... min släkts traditioner, mitt ärvda blod, min uppfostran, allt har predestinerat mig till en laglydig medborgare med konventionella begrepp och vanor... Och ändå, ändå blev jag en trollfinnes biträde vid ett himmelskriande brott... Vänner, förstån I detta... jag står frågande och hjälplös... Han stod åter ett ögonblick stirrande och menigheten ryste för hans blick, men plötsligt kastade han sig som en vessla över altarräcket och stod mitt på gången...

— Ty det var väl ett brott, skrek han plötsligt, det var väl ett brott, detta att söva sitt barn, detta att beröva bödeln hans offer, att göra narr utav den heliga lagen... Jo, jo, det var nog ett brott, ty lagen är rättfärdig och okränkbar... men, han kastade sig plötsligt om och vädrade som en hund... men Gud och hans folk har straffat... jag ser pörten brinna i finnskogen, jag känner den heta, stinkande brandröken... ensam jag, jag skall ej straffas, ty jag har ånkrat och jag har offentligen biktat... ensam jag kan ej kränkas ty min faders starka ande famnar mig och hans glödande kärlek lyser mig fram, fram emot makten... hans natters drömmar och hans dagars hopp ha bränt sig in i min själ, allt detta han trott på och velat skall bära mig... jag, jag Olaus Serenius, magister philosophie, är ej längre eder präst... här står en annan, den som min faders vilja har skapat... prelaten, biskopen Olaus Serenius!

Herr Olaus lyfte befallande handen och klockaren på läktaren kröp samman för hans brännande blick.

— Spela du däruppe... spela salmen vid biskops-
invigning, spela du och sjung!

Men klockaren förmådde ingenting, hans fingrar lågo lama på orgelns tangenter och hans strupe var snörd samman som i kramp.

Församlingen reste sig och strömmade ut i sommarens solsken. Män och kvinnor, unga och gamla sprungo som jagade av onda makter ut, bort, ty ingen ville längre se den vansinniga prästen. Och allas ögon voro stela av skräck och det samtal som fördes var viskande lågt. Och darrande gummor och gråtande barn bådo högljutt under det storklockans klang gick klagande fram genom dalen.

Men långt om länge sedan kyrkvallen var tom, kom herr Olaus ut klädd i bländande vit mässkrud. Längre irrade han fram och tillbaka på griftgårdens sandade gångar, men till sist kröp han samman som en hund på finnjäntan Mandi Antinens grav, där gräset växte frodigt och grönt.

— — — — —
Som en isvind i vintern gick ryktet vida omkring; över skogarna drog det i förbönders sällskap och genom dalarna ilade det fram ifrån gård och till gård. Ute på vägarna blev det dryftat av viskande gummor och inne vid stugornas långbord talade man icke om annat... Herr Olaus, Modalens unge präst, har plötsligt blivit från vettet... han påstår sig vara bisp... en klåvhätta av brokigt papper har han gjort

MODALSPRÄSTEN

sig och alltid går han och vankar med krumstav i hand... Om detta talade man överallt... icke ett torp låg så avsides i skogen att ej ryktet trängde dit, och alla som en varkunnade sig över den unge prästen, som Gud herren straffat så hårt. Att en olärd bonde miste sitt förnuft var ju svårt och beklagligt, men att en sådan olycka drabbade en lärd herre och präst var dubbelt sorgligt. Alla de tusen han brukat till sin studering, alla de dyrbara resor han gjort, allt det hopp man knutit till honom, allt var omintet nu. Nu var han värdelös och beklagansvärd, så magister han var.

Så talade bonde och menig man och herrarna hade ingenting att invända.

Den kvällen herr Israel i spetsen för truppen red in på sitt tun kom ingen människa honom i möte. Blott bandhunden visade sig ett ögonblick utanför kojans, men kröp gnällande in igen... Här ruvar olycka, tänkte prästen i det han sprang ur sadeln... här har skett något, som ingen vill berätta.

Hans skarpa blick for granskande över gården, nej gudskelov, allt var sig likt... i sommarfjösset skramlade boskapens halsband och i stallet stampade hästarna... eld har ej härjat, nej, och på fälten står säden mogen och gul... allt är sig likt, men i alla fall...

Plötsligt släppte han tyglarna... Gud, Gud, mumlade han... vem är detta.

En man i nersölad mässdräkt kom springande. Han

hade långstav i hand och på huvudet en biskopshätta av papper.

— Olaus... Olaus...

— Far... far, jag är bisp, far!

— Tig, olycklige, dundrade fadern, han försökte att bibehålla fattningen, men hans ben sviktade som under en tung börda.

— Far, jag är bisp nu, jublade sonen... här har jag mitran du alltid talat om och kräkkan, herdestaven... se! Den vansinnige höjde käppen av barkad al över sitt huvud och svängde den fram och tillbaka... Och han fortfor med att jublande berätta om detta underbara som hänt honom: att han var biskop nu, inte gemen präst längre... och gång efter annan frågade han om inte fadern var glad nu.

Hela den natten, som följde, brann ljus i gammelprästens rum. Fram och tillbaka vandrade han, fram och tillbaka timme efter timme och hela tiden talade han lågt för sig själv... Att ens kärlek kan vara så blind... så blind, han stannade allt emellanåt och hämtade styrka ur en tumlare på bordet... en svag vekling... sin mors avbild... och av sådant materiel trodde jag i min blindhet kunna skapa en storman... nu är det slut... förbi... jag har spelat ett högt spel, insatsen var mitt liv, min lycka... jag har förlorat... finis!

I Modalens prästgård var sig ej mera likt. Ingen skrattade längre i drängstuga och kök, ingen fiol sjöng mera i sommarkvällen och ingen talade mer än som nödigt var... Förbannelsen har drabbat

MODALSPRÄSTEN

huset, viskade folket i dalen... gammelpprästen har fått det straff, som en gång måste komma.

Men att Gud skulle straffa på vis som skett förstod ingen.

Endast en enda fanns som trodde sig begripa. Och denne ende var gamle profossen Rudberg. Mer än en gång sköt han bibeln åt sidan, slog sig med handen för pannan och mumlade sakta: Jo, jo, så måste det vara... herr Olaus har intet straff fått, han som ingenting förbrutit... Gud herren har i sin gränslösa vishet tagit hans förnuft, ty endast på detta sätt kunde han göra sin tjänare lycklig... Jo, jo, så är det... den som genomgått det han genomgått, den som marterats så och den som mist så mycket... den kan aldrig bli lycklig förrän detta allt är förgätet och han får leva i lyckliga drömmar... Håhå jaja, den gamle kunde resa sig upp och stå drömmande vid det gallrade fönstret... livet är stundom så tungt och svårt, att endast vansinnet kan trösta och hjälpa.

Och gamle Rudberg hade förvisso rätt. Ingen enda i dalen var lyckligare än Olaus. På hans läppar låg leendet ständigt och dagligen hade han sällskap med henne som var död. I hennes sällskap trampade han åter som förr djurens stigar i skogen, med henne talade han när skymningen sänkte sig över skogstjärnen inne i ensamheten. Men när han talade med Mandi vek folket han mötte skyggt till sidan. Ingen ville för sitt liv stöta samman med en döding... Nu är jag biskop, Mandi, hörde folk honom säga, nu är du biskopinna snart, ty inte lär det dröja länge förrän

FREDRIK PERSSON

vi gifta oss nu ... Far, säger du, far ... han är belåten med dig ... inte skall du frukta far min nej ...

Ingen i Modalen kände gammelpresten längre. Han hade blivit en annan emot förr. Hans myndighet var borta, hans kraft var tillintetgjord. Sällan eller aldrig talade han med en människa och tjänsten han fått igen fick en lejräst sköta.

Men när sonen kom honom i möte kröp han undan som om hans blotta åsyn ingivit honom fruktan.

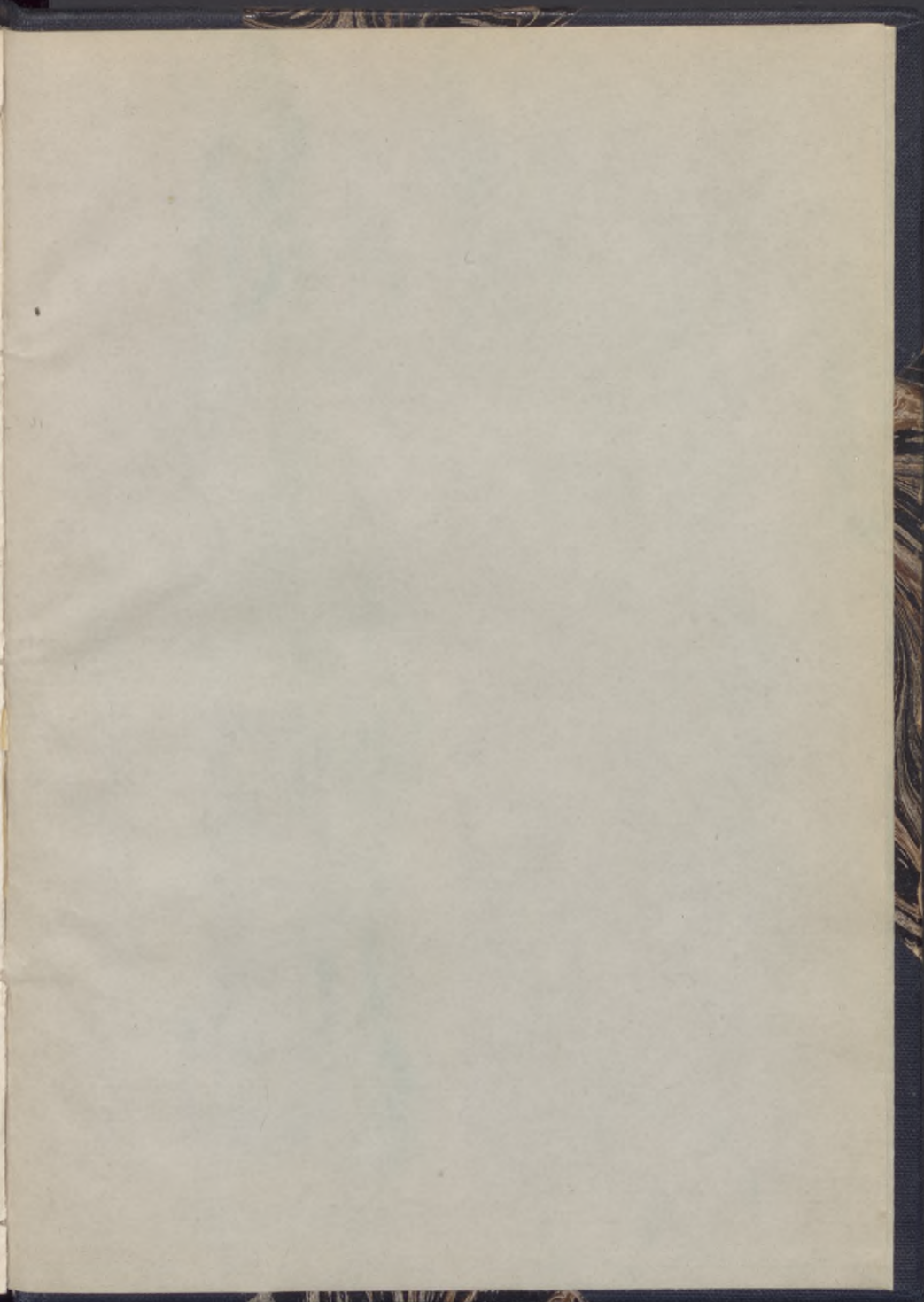
— Olaus ... Olaus, mumlade han stundom, Olaus, min dyre son ... jag spände bågen för hårt och den brast ... finis!

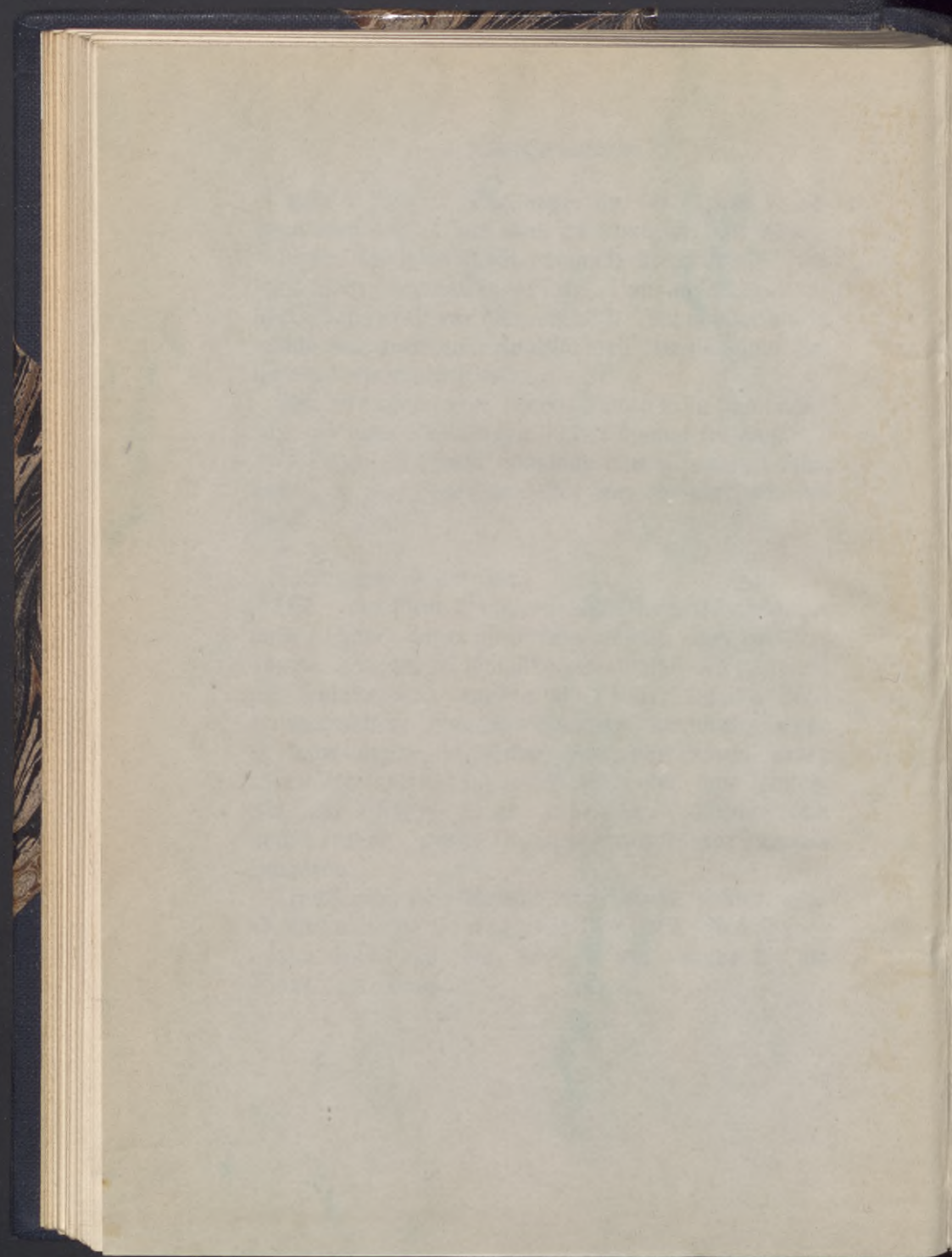
— — — —

Finnskogen ligger öde.

Där yxan förut klang och där björnstudsaren dånade i vintern ruvar nu dödens stillhet. Inga skördar vaggas nu längre på finnfolkets svedjefall och på tunen där rökstugorna engång stått betar älgen i ljusa sommarnätter. Finnfolket har flytt, kantelen sjunger ej runor längre vid tjärnstranden där vassen susar; röken från pörtet stiger ej längre blå mot himlen. Skidspår rutar ej längre snövidderna däruppe och utan fruktan draga tjutande vargflockar genom skogarna.

Trollfinnarna ha lämnat sina odlade vidder, sina svedjor och sina furukransade fisketjärn. Hedningarna ha dragit mot norr in i Norges skogar för att undgå de kristnas nit.

6000253481

Göteborgs universitetsbibliotek

